

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
FİNANSMAN PROGRAMI
TEZSİZ YÜKSEK LİSANS PROJESİ

**ÖZEL FİNANS KURUMLARININ TÜRKİYE' DEKİ
GELİŞİMİ VE BİR UYGULAMA**

Münire KONDAY

**Danışman
Prof. Dr. Mine Tükenmez**

2006

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
FİNANSMAN PROGRAMI
TEZSİZ YÜKSEK LİSANS PROJESİ

**ÖZEL FİNANS KURUMLARININ TÜRKİYE' DEKİ
GELİŞİMİ VE BİR UYGULAMA**

Münire KONDAY

**Danışman
Prof. Dr. Mine TÜKENMEZ**

2006

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “**Özel Finans Kurumlarının Türkiye’deki Gelişimi ve Bir Uygulama**” adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin bibliyografyada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih

24 / 07 / 2006

Münire KONDAY

İmza

**YÜKSEK LİSANS TEZ SINAV TUTANAĞI / TEZSİZ YÜKSEK LİSANS PROJE
SINAV TUTANAĞI**

Öğrencinin

Adı ve Soyadı : **Münire KONDAY**
Anabilim Dalı : **İşletme**
Programı : **Finansman Programı**
Tez/Proje Konusu : **Özel Finans Kurumlarının Türkiye' Deki Gelişimi
Ve Bir Uygulama**
Sınav Tarihi ve Saati :

Yukarıda kimlik bilgileri belirtilen öğrenci Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün tarih ve Sayılı toplantısında oluşturulan jürimiz tarafından Lisansüstü Yönetmeliğinin 18.maddesi gereğince yüksek lisans tez/proje sınavına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini/projesini dakikalık süre içinde savunmasından sonra jüri üyelerince gerek tez/proje konusu gerekse tezin/projenin dayanağı olan Anabilim dallarından sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin,

BAŞARILI OY BİRLİĞİ ile O
DÜZELTME O* OY ÇOKLUĞU O
RED edilmesine O** ile karar verilmiştir.

Jüri teşkil edilmediği için sınav yapılamamıştır. O***
Öğrenci sınava gelmemiştir. O**

* Bu halde adaya 3 ay süre verilir.
** Bu halde adayın kaydı silinir.
*** Bu halde sınav için yeni bir tarih belirlenir.

Tez/Proje, burs, ödül veya teşvik programlarına (Tüba, Fullbright vb.) aday olabilir. Evet
Tez/Proje, mevcut hali ile basılabilir. O
Tez/Proje, gözden geçirildikten sonra basılabilir. O
Tezin/Projenin, basımı gerekliliği yoktur. O

JÜRİ ÜYELERİ

İMZA

..... Başarılı Düzeltme Red

..... Başarılı Düzeltme Red

..... Başarılı Düzeltme Red

ÖNSÖZ

Bu çalışmada bana yön veren değerli hocam sayın Prof. Dr. Mine TÜKENMEZ'e ve onun şahsında tüm bölüm hocalarıma, yüksek lisans ve tez yazım aşamasında gerekli kolaylığı gösteren değerli patronlarım Sayın Adnan TAN ve Ahmet TAN'a, katılım bankalarındaki yakınlarından yardım almamı sağlayan değerli iş arkadaşlarıma sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

ÖZET

Tezli Yüksek Lisans Projesi
Özel Finans Kurumlarının Türkiye’deki Gelişimi Ve Bir Uygulama
Münire KONDAY

Dokuz Eylül Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
İşletme Ana Bilim Dalı
Finansman Programı

Bu tez kapsamında faizsiz bankacılık ve Türkiye’deki Katılım Bankaları incelenmiştir. Çalışma içerisinde faizsiz bankacılık kavramı Türkiye’deki gelişimi ve uygulamalar dört bölüm olarak ele alınmıştır.

İlk bölümde; bankacılık ile ilgili genel bir bilgi verilmiş, dünyada ve Türkiye’de bankacılık sistemi anlatılmıştır. Türkiye’deki gelişim Cumhuriyet öncesi ve Cumhuriyet dönemi dönem olarak iki bölüme ayrılmıştır ve bu kapsamda bilgi aktarılmıştır.

İkinci bölümde; faizsiz bankacılık kavramları, fon toplama yöntemleri, fon kullandırma yöntemleri anlatılmıştır. Ayrıca faizsiz bankacılığın dünyadaki ve Türkiye’deki gelişimi de bu bölümde incelenmiştir.

Üçüncü bölümde; Türkiye’de faizsiz bankacılık konusu detaylı olarak anlatılmıştır. Faizsiz bankacılık sisteminin gelişimine katkıda bulunan olaylar, kanunlar ve faizsiz bankacılık sisteminde yer alan kurumlar bu bölüme dahil edilmiştir. Katılım Bankaları, Türkiye Katılım Bankaları Birliği, Bankacılık Denetleme ve Düzenleme Kurumu ve Tasarruf ve Mevduat Fonu hakkında bilgi verilmiştir. Bölüm içerisinde Katılım Bankalarının hizmetleri de ele alınmıştır.

Çalışmanın son bölümünde Türkiye’deki katılım bankaları genel yapıları itibariyle tanıtılmıştır. Bu kapsamda kuruluşları, ortaklık yapıları, şube sayıları ve ürünleri hakkında bilgi verilmiştir. Ayrıca bölüm içerisinde katılım bankalarının mali tablolarına konsolide olarak yer verilmiştir.

Anahtar kelimeleri
Özel Bankacılık, Finans, Gelişim

ABSTRACT

Master of Degree With Thesis

The Development of Special Banking in Turkey and an Application

Münire Konday

Dokuz Eylül Üniversitesi

Institute of Social Sciences

Department of Finance

In this thesis, interest free banking and Participation Banks in Turkey are examined. Within this application interest free banking concept, developments in Turkey and applications are discussed in four main sections.

In the first section; information about general concepts in banking is given, banking system in the world and in Turkey is explained. The development in Turkey is analyzed in two parts as Before Republic and Republic and the information is given in that range.

In the second section; interest free banking concept, fund collection methods and fund utilization methods are explained. Also, the development of interest free banking in the world and in Turkey is examined in that section.

In the third section; interest free banking in Turkey is explained in details. The events effecting the development of interest free banking in Turkey, laws, institutions in interest free banking system is included to that section. Information about Participation Banks, Turkish Participation Banks Association, Banking Regulation and Supervision Agency and Savings Deposit Fund is given. Also products and services of participation banks is examined.

In the last section of the study; participation banks in Turkey is introduced in general. In that concept; establishment dates, partnership structure, branches and products are explained. Also; in that section consolidated financial tables are included.

Keywords

Special banking, Finance, Development

İÇİNDEKİLER

YEMİN METNİ	ii
TUTANAK	iii
ÖNSÖZ	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LİSTESİ	x
ŞEKİLLER LİSTESİ	xi
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

BANKACILIĞA GENEL BİR BAKIŞ

1.1. Bankacılık Tarihi	3
1.1.1. Dünya’da Bankacılık Tarihi	3
1.1.2. Türkiye’deki Gelişimi	6
1.1.2.1. Cumhuriyetten Önceki Dönem	7
1.1.2.2. Cumhuriyet Dönemi	8

İKİNCİ BÖLÜM

FAİZSİZ BANKACILIK

2.1. Faizsiz Bankacılığa Giriş	12
2.2. Faizsiz Bankacılık Kavramları	13
2.2.1. Fon Toplama Yöntemleri	14
2.2.1.1. Cari Hesaplar	14
2.2.1.2. Katılma Hesapları	15
2.2.2. Fon Kullandırma Yöntemleri	18
2.2.2.1. Murabaha	19
2.2.2.2. Mudaraba	21
2.2.2.3. Muşaraka	22
2.2.2.4. İcara	23
2.2.2.5. İcara ve İktina	23

2.2.3. Diğer Kavramlar	24
2.2.3.1. Karz-ı Hasen	25
2.2.3.2.Tavarruk	25
2.3. Faizsiz Bankacılığın Tarihçesi	24
2.3.1. Dünyadaki Gelişimi	26
2.3.2. Türkiye'deki Gelişim	31

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE FAİZSİZ BANKACILIK

3.1.Faizsiz Bankacılıkla İlgili Düzenlemeler	34
3.1.1. Bankalar Kanunu	34
3.1.2. Finansal Kiralama Kanunu	35
3.2. Faizsiz Bankacılıkla İlgili Kurumlar	39
3.2.1. Katılım Bankaları	39
3.2.2. Katılım Bankalarının Hizmetleri	42
3.2.2.1. Üretim Desteği	42
3.2.2.1.1. Bireysel Finansman Desteği (BFD)	43
3.2.2.1.2. Gayrinakit Krediler	44
3.2.2.1.2.1. Teminat Mektupları	45
3.2.2.1.2.2. Akreditifler	48
3.2.2.1.3. Fon Toplama	52
3.2.3. Türkiye Katılım Bankaları Birliği	55
3.2.4. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu	53
3.2.5. Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu	56
3.3. Katılım Bankalarının Bankalardan Farklılıkları	59

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
TÜRKİYE' DE KATILIM BANKALARI

4.1. Türkiye'deki Katılım Bankaları' nın Kuruluş Şartları	62
4.2. Albaraka Türk Katılım Bankası	64
4.3. Kuveyt Türk Evkaf Finans A.Ş.	66
4.4. Bank Asya A.Ş.	68
4.5. Katılım Bankalarında Birimler ve Görevleri	71
4.6. Katılım Bankaları Mali Tabloları (Konsolide-30/06/2005)	76

BEŞİNCİ BÖLÜM
UYGULAMA

5.1. Uygulamaya Giriş	80
5.2. Bank Asya Kurumsal Pazarlama Direktörü ile Söyleşi	80
5.3. Mutlu Müşteri hattından gelen E-mail cevabı	84
5.4. Bank Asya Kredi Ödeme Tablosu	86
5.5. Finansbank Kredi Ödeme Tablosu	87
5.6. İki banka kredisi arasındaki farklar	88
SONUÇ	89
KAYNAKÇA	91

TABLO LİSTESİ

Tablo.1 Büyük Faizsiz Finans Kuruluşlarının Kuruluş Sermayeleri	30
Tablo.2 Katılım Bankalarının ticari kredilerdeki oransal büyüklüğü	43
Tablo.3 Fon Toplama Rakamları	52
Tablo.4 Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş. Ortaklık Yapısı	64
Tablo.5 İştirak ve Bağlı Ortaklıklar	69
Tablo.6 Aktifler (Bin YTL)	76
Tablo.7 Pasifler (Bin YTL)	77
Tablo.8 Bilanço Dışı Yükümlülükler (Bin YTL)	78
Tablo.9 Gelir ve Gider Kalemleri (Bin YTL)	79
Tablo.10 Bank Asya Kredi Ödeme Tablosu	86
Tablo.11 Finansbank Ödeme Tablosu	87

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil.1 İslami Bankacılık İşleyişi	18
Şekil.2 Tavarruk İşleyişi	25
Şekil.3 Finansal Kiralamanın İşleyişi	38
Şekil.4 Katılım Bankalarının Finansman Alanındaki Farklı Uygulamaları	61
Şekil.5 Ortaklık Yapısı	67
Şekil.6 Sermaye Yapısı	69

GİRİŞ

Dünya’da ve Türkiye’de son on yıla bakıldığında özellikle bankacılık alanında büyük gelişmelerin yaşandığı rahatlıkla görülebilmektedir. Bu gelişmeler özellikle bireysel bankacılıkta meydana gelirken kurumsal bankacılıkta da segmentasyon olgusu gündeme oturmuş ve kurumsal bankacılık bir çok bankada kurumsal, ticari ve KOBİ bankacılığı olarak üç alt boyutta incelenmeye başlanmıştır. Müşteri bazındaki bu gelişmelere paralel olarak kullanılan teknolojilerde meydana gelen ilerleme ve profesyonel dış tedarikin yapılması ile bankalar bir çok yenilikçi hizmeti müşterilerinin kullanımına sunmuşlardır. Yeni ürünlerin sayısı arttıkça rekabet artmış ve globalleşme sebebiyle bu rekabet uluslar arası boyuta taşınmıştır.

Bu gelişmelere paralel olarak özellikle son 30 yılda dünya nüfusunda önemli bir yer tutan faize duyarlı müşteri kesimine yönelmek ihtiyacı doğmuştur. Bu yönelim hem işletmeler için hem de bireyler için geçerlidir. Yukarıda belirtildiği gibi bankalar müşterilerinin ihtiyaçlarını karşılarken bu kemsini de göz ardı etmemişlerdir.

Faize duyarlı olan gerçek veya tüzel tüm müşteriler faizsiz bankacılığın dünyada yayılmasından önce, faiz kazancı elde etmemek için atıl fonlarını değerlendirmemekteydiler. Böylece ülke ekonomisine katılması gereken fonlar altın, döviz olarak veya yurt dışında faizsiz bankacılık yapan kurumlarda mevduat olarak tutulmaktaydı. Bu yönelim de ülkenin düşük maliyetli kaynaklarına ulaşamaması ve dalgalı ekonomilerde dövize ve altına rağbet ettirmesi sebebiyle bu enstrümanların fiyatlarının artmasına ve satın alma gücünün azalmasına sebep olmaktadır.

Faize duyarlı olan müşteriler sadece faiz geliri elde etmeye soğuk bakmamakta, ayrıca faiz ödemeye de yaklaşmamaktadırlar. Böylece faizli bankacılık yapan bir çok kurum bu müşterilerin finansman ihtiyaçlarını karşılayamamakta, sadece bu kesimin mevduatlarının az bir kısmını maliyetsiz kaynaklarında, yani vadesiz hesaplarda değerlendirmekteydiler. Bu husus da maliyetsiz fakat ne zaman çekileceği belli olmayan bir mevduat yapısını ortaya koymaktaydı.

Tüm bu gelişmeler yaşanırken, özellikle ekonomilerinde bu ihtiyacı görmüş olan hükümetler çeşitli kanun tekliflerini meclislerine sunmuş ve bir çok ülkede faizsiz çalışmayı tercih eden kesimin atıl fonlarına ulaşma fırsatı doğmuştur.

Ülkemizde de 24 Ocak kararlarından sonra yaşanan finansal serbestleşme sürecinde üç yıl kadar sonra 19 Aralık 1983'te resmi gazetede yayınlanan bir kararname ile Özel Finans Kurumlarının kurulması yolu açılmış ve bu yılı takip eden yıllarda Albaraka Türk, Faisal Finans, Kuveyt Türk, Asya Finans ve Anadolu Finans kurumları kurulmuştur. 2005 yılında Anadolu Finans ve Family Finans (Faisal Finans isim değiştirip Family Finans olmuştur) birleşip Türkiye Finans'ı kurmuşlardır.

Yaptığımız çalışmada da yukarıda anlatılan hususlara paralel olarak genel olarak bankacılıktan, daha sonra da faizsiz bankacılık kavramından, tarihçesinden, ülkemizde hangi düzenlemeler ile ne şekilde geliştiğinden, müşterilere hangi ürünleri ile ulaşmaya çalıştığından bahsedilmeye çalışılacaktır. Çalışmamızın sonunda da ülkemizde faizsiz bankacılık yapan bir kurumun öyküsünden bahsedilecek ve evvelce anlatılanlar bu şekilde pekiştirilmeye çalışılacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

BANKACILIĞA GENEL BİR BAKIŞ

1.1. Bankacılık Tarihi

Bankacılık tarihi dünyada ve Türkiye’de olmak üzere iki bölüm halinde anlatılmaya çalışılmış ve yeri geldiğinde faizsiz bankacılık uygulamalarının nedenlerine ve zamanlarına değinilmiştir.

1.1.1. Dünya’da Bankacılık Tarihi

Tarihte ilk bankacılık hizmetlerinin eski Sümer ve Babil’e kadar uzandığı sanılmaktadır. Sümerlerde M.Ö. 3500 yılında kurulan “Maket”, bilinen ilk banka kuruluşudur. Maket’in rahipleri ilk borç verenlerdir. Maketler’in, harman zamanı ödenmek üzere tohum ve benzeri gibi hammadde ve teçhizat alımı için çiftçilere parasal kredi açtıkları saptanmıştır. Bunun dışında bir hesaptan diğer hesaba transferlerin, tediye ve teslim emirlerinin, mal belgeleri talimatı varlığının; Maketler’in başlıca uğraş konularının ödünç ve mevduat kabulü işlemlerinin oluşturduğunu ve bu Maketler’de değişim düzeninin çok düzenli bir şekilde örgütlendiğini açıkça ortaya koymaktadır.¹ Ünlü Hammurabi Kanunları’nda da maketlerin ödünç işlerini nasıl yöneteceği, borcun vadesinde nasıl tahsil olunacağı, kredi verme, mevduat toplama ve komisyon² ile ilgili hükümler yazılmıştır. Hammurabi kanunları bankacılığa temel teşkil ettiği gibi faizsiz bankacılık kökenleri de ilk olarak burada atılmıştır.³

Eski Mısır, Eski Yunan ve Roma’da da banka işlemleri ile uğraşan kurumların olduğu bilinmektedir. Hatta Eski Mısır’da tefeciliği ve bileşik faizi yasaklayan yasalar vardır. Bu dönemlerde faiz oranlarının yüksekliği karşısında bağımsız site ve devletler belli başlı kentlerde devlet bankaları kurmaya başlamışlardır.⁴ Yunanlılar ise bankacılığı Babil ve Fenike’den öğrenmişlerdir.

¹ İlker Parasız, Modern Bankacılık Teori ve Uygulama, (İstanbul: Beta, 2000), 5.

² Mehmet Takan, Bankacılık Teori, Uygulama ve Yönetim, (Ankara: Nobel, 2001), 3.

³ Cihangir Akın, Faizsiz Bankacılık ve Kalkınma, (İstanbul: Kayıhan, 1986), 110.

⁴ Parasız, 6.

Parthenon ve Apollon tapınakları, Yunan sitelerinin en zengin kredi kurumları arasında sayılmakta idi. Yunan bankaları sitelere para bularak kamu kredisinin geliştirilmesine öncülük etmişlerdir.⁵

Ortaçağda paranın değişim aracı olarak kullanılmaya başlaması ile para alıp borç veren, bir ülke yada şehir parasına çeviren bankerler⁶ ortaya çıkmıştır. Bunlar sarraflık görevlerinin yanı sıra müşterilerden mevduat da kabul eder ve bunları yüksek faizlerle başkalarına kredi olarak verirlerdi. Banka terimi de bu insanların ticaret yaparken kullandıkları masalara verilen İtalyanca “banco” isminden kaynaklanmaktadır.⁷

Ortaçağ'da şehirlerin doğması ile birlikte ekonomik ilişkiler gelişmeye, haclı seferleri nedeniyle orduların gereksinimlerini karşılamak için büyük para nakilleri yapılmaya başlanmıştır. Tacirler gibi devletin de paraya ihtiyacı vardı ve halkın elindeki para ne kadar fazla olursa devlet de o kadar fazla vergi toplayabilirdi.⁸ Bu nedenden dolayı ticaretin kolaylıkla yürütülmesi için para işlemlerinde aracılık edecek kurumlara ihtiyaç duyulmuştur. Bütün bu olaylar banka sisteminin gelişimini hızlandırırken İslam ve Hıristiyan dinlerinin faizi yasak etmesi bankacılığın gelişiminde önemli bir engel olarak ortaya çıkmış ve bu iki dinin koyduğu faiz yasaklamasıyla Museviler bankacılık sistemine egemen olmuşlardır.⁹

Yukarıda belirtilen faize dayalı bankacılık sisteminin gelişiminin yanında özellikle İslam ve Musevilik dinlerinin faizi yasaklamalarından ve faizin halk arasında haksız iktisap, tembellik ve atalete yol açma, dayanışma fikrini öldürme, fakirden zengine gelir transferi¹⁰ gibi olumsuz etkilerinden dolayı faizsiz bankacılık kavramının da yayıldığını görmekteyiz.

⁵ Feridun Ergin, Para Siyaseti, (İstanbul: Gönül, 1972), 18.

⁶ Hakan Şakar, Genel Bankacılık Bilgileri, (İstanbul: Strata, 2000), 13.

⁷ Şakar, 13.

⁸ George Soule, Gerson Antell, Herkes İçin Ekonomi, (İstanbul: Avcıol, 1996), 14.

⁹ Akın 111.

¹⁰ Akın, 58.

Modern anlamda bankacılık etkinliğini gösteren ilk banka 1609 yılında kurulan Amsterdamsche Bank'tır.¹¹ Yeniçağ ile birlikte Avrupa'da düşünce ve ekonomi alanında başlayan önemli değişiklikler nedeniyle faizin meşruluğunun kabul edilmesi bankacılığın gelişimini engelleyen en önemli sebeplerden birini ortadan kaldırmıştır.¹² Sömürgeciliğin yaygınlaşmasıyla birlikte ticaretin çeşitlenmeye başlaması bankaları da uzmanlaşma ve birleşmeye yöneltmiştir.

19. yy'da ticaret sermayesinin gelişimi ve Sanayi Devrimi, banka sistemini büyük bir hızla geliştirmiş ve bankaları parasal ilişkilerin odaklaştığı en önemli mali kurumlardan biri haline getirmiştir. Bankacılık sektöründeki büyüme bu dönemde Merkez Bankacılığı'nı da ortaya çıkarmış ve Avrupa'da bir çok Merkez Bankası kurulmuştur.¹³ Her ülkede aynı biçimde olmamakla birlikte, genellikle halktan mevduat toplayarak kaynak oluşturan bankalar ticaret alanında uzmanlaşırken kendi öz sermayeleriyle çalışan bankalar da yatırım ve iş bankacılığında uzmanlaşmışlardır.¹⁴

Bankacılık sistemi başlangıçta daha çok kurum ve kuruluşlara hizmet vermekteyken, 20. yy'da bireysel bankacılık uygulamalarının da başladığını görmekteyiz. Modern anlamda kredi kartı ilk kez 1914 yılında ABD'de ortaya çıkmış¹⁵, ticari bankaların tüketici kredisi uygulaması ise yine ABD'de 1928 yılında başlamıştır. 1928'de National City Bank Of New York kişisel borç departmanı kurarak kişisel kredi verme işlemini gerçekleştirmiştir.¹⁶ Ancak uygulamadaki bazı sorunlar yüzünden uzun süre bu tür krediler, Amerikan bankacılık hizmetlerinin dışında kalmıştır.

II. Dünya savaşından sonra başlayan ve gelişen tüketim toplumu anlayışıyla birlikte bireylerin keşfedilmesi, bunların taksitli kredi ihtiyaçlarının karşılanması

¹¹ Takan, 4.

¹² Akın İlkin, Ekonomi Ansiklopedisi, (İstanbul: Paymaş, 1984), C.1, 138.

¹³ Takan, 26.

¹⁴ İlkin, 138.

¹⁵ Eyüp Yılmaz , Türkiye'de Kredi Kartı Uygulaması ve Ekonomik Etkileri,(İstanbul: Türkmen, 2000),4.

¹⁶ Citigroup, "History of Citibank NA," (2005),

< <http://www.citigroup.com/citigroup/corporate/history/citibank.htm>>

gereği¹⁷, dinamik bir yapıya sahip olan finansman dünyasındaki rekabeti artırarak bankacılık sistematığı içerisinde ‘Bireysel Bankacılık’ kavramının oluşumuna kaynaklık etmiştir. Özellikle orta gelirli tüketicilerin finansal hizmetlerden yararlandırılması hedef alınarak oluşturulan tüketici kredileri piyasası, bankalar ve banka dışı kuruluşların yaratmış oldukları yoğun rekabet, tüketicinin bilinçlenmesi ve bireylerin yaşam standartlarının yükselmesi sebebi ile başlangıcından itibaren gelişimini artan oranlı bir ivme yakalayarak sürdürmüştür.

Bunun yanında, faizli bankacılık konusunda tereddütleri olan kesimin finansman ihtiyacını karşılamak için bu dönemde dünyada bir atılım gerçekleştirilmiş, 1963-1967 yılları arasında Mısır’da ilk faizsiz bankacılık faaliyetleri başlamıştır.¹⁸ Bu konu hakkında ilerleyen bölümlerde geniş bilgi verilmiştir.

1980’li ve 1990’lı yıllarda sektörde teknoloji yoğun gelişmeler yaşanmış ve bankaların teknolojiye yatırımları artan miktarlarda devam etmiştir. Bu dönemde sadece ABD’de ticari banka sayısı 15.000’i bulmuştur.¹⁹

Kurumsal bankacılıkla beraber bireysel bankacılığın da kullanımı gelişen teknoloji ve artan banka sayısı ile beraber artmaya başlamış ve insanlar 5 yıl önce düşünemeyecekleri hizmetleri bugün sıradan hizmetler olarak görmeye başlamışlardır. 2003 yılında 60 milyon Avrupalı’nın internetten online bankacılık işlemi yapmaları²⁰ bu gelişimi açıkça ortaya koymaktadır.

1.1.2. Türkiye’deki Gelişimi

Bankacılığın Türkiye’deki gelişiminin iki ayrı dönemde; Cumhuriyet öncesi ve Cumhuriyet sonrası şeklinde incelemek, ülkemizdeki gelişimi görmek açısından

¹⁷ Takan, 74.

¹⁸ Özel Finans Kurumları Birliği, Dünyada ve Türkiye’de Faizsiz Bankacılık, (İstanbul: ÖFKBİR, 2003), 24.

¹⁹ Frederic Mishkin, The Economics of Money, Banking and Financial Markets (New York: Little, Brown, 1986), 172.

²⁰ Forrester Research, “ More Than 60 Million European’s Bank Online”, (2003), < http://www.nua.ie/surveys/index.cgi?f=VS&art_id=905358746&rel=true>

yararlı olacaktır. Ekonominin gelişmesi ile birlikte bireylerin ve kurumların sisteme katılmaları sağlanmış, bu sebeple bankacılık alanında da önemli yol kat edilmiştir.

1.1.2.1. Cumhuriyetten Önceki Dönem,

Ülkemizde tanzimata kadar geçen dönemlerde bankacılığa ait izlere rastlanmamaktadır. Bunda Türk halkının özellikle askerlik ve yöneticilik gibi işlerle uğraşmaları; ticaret, sarraflık, bankacılık gibi meslekleri Türk veya Müslüman olmayan kimselere bırakmaları önemli rol oynamıştır.²¹ Fakat bunun yanında ekonominin ilerleyebilmesi ve halkın nakit para ihtiyacının karşılanabilmesi için kurulan para vakıfları 1457'den 1928'lere kadar varlıklarını sürdürmüş ve sadece İstanbul sur içinde kurulan para vakıflarının sayısı 1.150 adedi bulmuştur. Bunlara Üsküdar, Edirne, Bursa, Amasya, Konya gibi illerde kurulan vakıfları da eklersek o zaman diliminde ekonominin içerisinde ne kadar önemli olduklarını anlayabiliriz.²²

Yukarıdaki gelişmelerin yanında önemli bir ekonomik faaliyet meydana gelmemiş ve bu nedenle ülkemizde bankacılık faaliyetleri yeterince gelişmemiştir. Bunun asıl önemli nedeni, Osmanlı ekonomisinin Batı Avrupa'da gerçekleştirilen Sanayi devrimine ayak uyduramaması ve yakın zamanlara kadar esnaf ve sanatkarlığa dayanan kapalı bir ekonomi sistemine sahip olmasıdır.

Osmanlı Hükümeti'nden izin almadan 1842 yılında İzmir'de faaliyete geçen İzmir Bankası'ndan sonra uzun bir süre herhangi bir banka kurulması ile ilgili bir teşebbüse rastlanılmamaktadır. Bunun nedeni bu dönemde devletin giderek artan dış ticaret açıklarının yol açtığı istikrarsızlıklarla mücadeleye girişmesidir.²³

Bu tarihten sonra, 1847 yılında İstanbul Bankası kurulmuş fakat 1852'ye kadar faaliyet gösterebilmiştir. 1847 yılında Osmanlı hükümeti Galata bankerlerine Bank-ı Dersaadet adında bir banka kurmaları için izin vermiş, böylece Osmanlı İmparatorluğu'nda ilk defa dış ödemeleri düzenleme işlevini üstlenen bir banka

²¹ Takan, 4.

²² İsmail Otar, "Osmanlı Devleti'nde Faiz," (1999), Yönetim Dergisi, İÜİİE, Sayı:33, 54.

²³ Hüseyin Al, "Osmanlı Devleti'nde Dış Ticaret Ve Para Problemleri," (1998), <http://www.makalem.com/Search/ArticleDetails.asp?nARTICLE_id=235>

kurulmuş olmuştur.²⁴ Cumhuriyetten önce kurulan bankalar daha çok yabancı sermaye tarafından veya yabancı sermaye iştiraki ile kurulmuştur. Osmanlı döneminde kurulan ve şube açarak faaliyet gösteren yabancı bankalar arasında en önemlisi Osmanlı Bankası'dır. Osmanlı Bankası Bank-ı İsmani Şahane adı altında 1863 yılında kurulmuştur.²⁵

Yukarıda anlatılanlardan da anlaşılacağı gibi, Osmanlı döneminde kurulan milli banka sayısı çok azdır. 1863 yılında Mithat Paşa'nın kurduğu Memleket Sandıkları bunlara en önemli örnektir.²⁶

1.1.2.2 Cumhuriyet Dönemi

Cumhuriyetin ilk yılında bankacılık alanında başlıca gelişmeler; 1924 yılında İş Bankası'nın kurulması²⁷, yine bu yıl Ziraat Bankası'nın anonim ortaklık haline getirilmesi²⁸ ve 1930 yılında Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nın kurulmasıdır. Merkez Bankasının temel amacı ülkenin ekonomik kalkınmasını desteklemektir. Bu amaçla bir banka tarafından evvelce iskontolanmış olan bir kıymetli evrağın tekrar iskontolanması anlamına gelen reeskont²⁹ oranlarını belirleyecek; para piyasasını ve paranın dolaşımını düzenleyecek; Hazine işlemlerini yerine getirecek; Türk parasının değerini korumak için hükümetle ortaklaşa tüm önlemleri alacaktır³⁰. Bu gelişmelerin dışında 1923-1932 döneminde bankacılık sektöründe gözlenen belirgin özellik, çok sayıda yerel bankanın kurulmasıdır. Bu bankalar özellikle yerel olarak faaliyet gösteren iş adamlarının kredi ve bankacılık hizmetlerinin karşılanması amacıyla kurulmuşlardır.

²⁴ Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, "Tarihçe,"
<<http://www.tcmb.gov.tr/>>

²⁵ Osmanlı Bankası Arşiv ve Araştırma Merkezi, "Osmanlı Bankası Tarihçesi," (2002),
<<http://www.obarsiv.com/ob-tarih.html>>

²⁶ Takan, 4.

²⁷ İşbankası Yayınları, İşbank Annual Report 2003, (İstanbul: Türkiye İşbankası, 2004), 4.

²⁸ T.C. Ziraat Bankası, "Bankamızın Kuruluşu",
<<http://www.ziraat.com.tr/tanitim/tarihce.html>>

²⁹ Thomas P.Fitch, Dictionary of Banking Terms, (New York: Barron's, 2000), 376.

³⁰ Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, "Tarihçe,"
<<http://www.tcmb.gov.tr/>>

1944 yılından sonra Türkiye’de özel bankaların geliştiği görülmektedir. 2. Dünya savaşını izleyen yıllarda ülkemizde ticari faaliyetlerin hızla artması, yeni bankalara olan ihtiyacı giderek arttırmıştır. Bunun sonucunda 1944 yılında Yapı Kredi Bankası, 1948 yılında Akbank kurulmuştur.³¹ 1950’den sonra özel girişimin teşvik edilmesi, özel bankaların gelişmesinde etkin bir rol oynamıştır.³²

Bu tarihlerden sonra ülkenin kapalı bir ekonomi olması, finansal serbestleşmeye henüz gidememesi ve dış dünyada yaşanan siyasi ve ekonomik sıkıntılar nedeniyle ülkemizde de bankacılığın istenen ölçüde gelişmediği gözlemlenmiştir. Fakat 1980 yılında alınan 24 Ocak kararları ile ekonomide deregülasyon (serbestleşme) dönemi başlamış ve aşağıdaki sonuçlar alınmıştır:³³

- Para ve sermaye piyasasındaki gelişmeler bankaların iyi müşterilerinin bu piyasalara kaymalarına sebebiyet vermiş ve bankaların aktif kalitesinin zayıflamasıyla sonuçlanmıştır. Bu nedenle bankalar riski az olan tüketici kredilerine yönelmişlerdir.

- SPK Kanununun çıkarılması, İMKB’nin canlandırılması, finansman bonosu, mevduat sertifikası, tahvil alım satımı, repo işlemleri, hisse senedi, kredi alacaklarının satılmasını sağlayan VDMK³⁴ (Varlığa dayalı menkul kıymet) gibi finansal işlemlerin hızla gelişmesi bankaların düşük maliyetli fon imkanlarını ortadan kaldırmıştır.

- Elektronik ve bilgisayar alanındaki gelişmeler, haberleşme ve bilgilendirme maliyetlerini hızla azaltmıştır.

- Bankaların kısa vadeli fon fazlalıklarını eritmeleri amacıyla 1986 yılında Merkez Bankası öncülüğünde interbank piyasası (bankalar arası piyasa³⁵) kurulmuştur.

- Mevduata pozitif faiz verilmesi nedeniyle mevduat maliyetleri artmış, bu maliyet artışlarının önüne geçmek için bankalar etkin çalışma prensipleri geliştirmişlerdir.

³¹ Türkiye Bankalar Birliği, “Bankalar hakkında bilgiler”, (2005),
< http://www.tbb.org.tr/turkce/diger_bilgiler/Faaliyet%20Gosteren%20Bankalar.xls>

³² Şakar, 14.

³³ Takan, 7-10.

³⁴ SPK Kanunu, m.13/A.

³⁵ Fitch, 239.

- Bu yıllarda hem dövizde serbestiye gidilmiş hem de yabancı bankaların yurtiçinde şube açmalarına ve piyasadaki rekabete ortak olmalarına izin verilmiştir.
- Bankacılık sisteminde krize gidilmesini engellemek için Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na (TMSF) devredilen bankaların tasarruf mevduatlarına devlet garantisi getirilmiştir.

Yukarıda, Türkiye’de genel gelişimine değinilen bankacılığın mevduat ve kredi boyutunda nasıl geliştiği izah edilmiştir. Bireysel bankacılığın en önemli kalemlerinden biri olan tüketici kredisi kullandırımı da 1980’li yılların sonlarına doğru başlamıştır. 1984 yılında online bankacılığa geçen Yapı ve Kredi Bankası³⁶ ilerleyen zamanlarda ilk kez tüketici kredisi vermeye başlamış; daha sonra, kamu ve özel sektör bankalarının çoğu tüketici kredisi işlemlerini yapar hale gelmişlerdir. Bankalar gelişen ekonomi ile birlikte bireysel veya kurumsal bankacılık alanındaki hizmetlerini paketleyip, müşterilerine entegre çözümler bulmaya başlamışlardır.³⁷

1980’li yıllardan sonra özellikle kurumsal bankacılık alanında da önemli gelişmeler gözlemlenmiş ve artan şirket sayısına paralel olarak bankaların teminat ve kredi alternatifleri artmaya ve tüm işletmelerin ihtiyaçlarını karşılar duruma gelinmiştir. Fakat bankaların sermaye yapılarının yetersiz oluşu ve 2000’li yılların başına kadar uygulanan yurtdışından alınan nispeten düşük faizli borçların TL’ye dönüştürülüp Hazine Bonosu ve Devlet tahvili gibi yüksek getirili enstrümanlara yatırılması ile sağlanan kolay kazanç bankaların yeteneklerini önemli ölçüde etkilemiş ve asıl fonksiyonları olan kredi verme ile fon toplama faaliyetlerini sekteye uğratmıştır. Bu husus ayrıca muhtemel finansal krizlerden de olumsuz etkilenmelerini sağlamış, bir çok banka 1994, 2000, 2001 krizlerinden büyük yaralar almış, hatta önemli bir kısmı iyileştirilemeyip ya birleştirilmiş yada TMSF’ye devredilmişlerdir.

³⁶ Yapı Kredi Bankası, “İlklere İmza Atan Banka... Yapı Kredi,”
<http://www.ykb.com.tr/tr/ykb_hakkinda/h_default.shtml>

³⁷ [turk.internet.com](http://www.turk.internet.com), “Finansbank’tan Perakende Sektörüne Entegre Çözüm,” (2003),
< <http://www.turk.internet.com/haber/yazigoster.php3?yaziid=8426>>

Fakat, özellikle 2000 yılı başında hükümet tarafından alınan ekonomik istikrar tedbirlerinden sonra kredilerdeki artış, vadelerin uzaması yönünde atılan adımlar ve operasyonel giderlerin kontrol altına alınması gibi bankaların aldığı önlemler³⁸, bankacılık sektörünün gelişmesinin önünü açmıştır.

³⁸ Active Academy Araştırma Merkezi, “Bankacılık Sistemi İstikrar Rotasında,” <Activeline>, 5., (50), (mayıs 2004), 16.

İKİNCİ BÖLÜM

FAİZSİZ BANKACILIK

2.1. Faizsiz Bankacılığa Giriş

Bu bölümde faizsiz bankacılık kavramlarına genel bir bakış sağlanmış, sonrasında ise dünyada ve Türkiye’de faizsiz bankacılığın nasıl geliştiğine değinilmiştir. Fakat bundan önce faizsiz (İslami) bankacılık kavramının doğmasına sebep olan nedenleri ortaya koymak gerekmektedir:³⁹

- Faizin ticaretten kaldırılması isteği.
- Adaleti gerçekleştirip sömürüyü bertaraf etmek.
- Kazanç için emeği teşvik etmek.
- İslam toplumunda çalışma hayatı ile inanç arasında meydana gelen çatışmayı önlemek.
- Kazanmak için çalışma ve üretimi şart koşturmak.
- İslami esaslar etrafında birliği sağlamak.
- Faiz geliri yerine, iş karşılığı kar kazancı koymak.
- İş sahaları açmak ve çalışma ortamını geliştirmek.
- Yardımlaşma ile birlikte sevgi ve kardeşliği toplumda yaygın hale getirmek, kin ve düşmanlığı kaldırmak.
- Zekat dağıtmakla, toplumda birçok sosyal hastalığa çare bulmak ve yoksulluğu ortadan kaldırmak

Faizsiz bankacılığın iyi anlaşılmasının en doğru yolu, paranın İslam’daki rolünün ve fonksiyonunun iyi tespit edilmesinde yatmaktadır. İslami düşüncede para yalnızca bir mübadele aracıdır. Paraya atfedilen değer ve bakış tarzı da buna göre düzenlenmesi gerekmektedir. Faizin olmayışı da bu hususla alakalıdır.⁴⁰

Türkiye’de ve dünyada bu prensiplerle yola çıkan faizsiz bankacılıkta kullanılan kavramlar ise aşağıda gösterilmiştir.

³⁹ T.C. Ankara Üniversitesi, “Türkiye’de Özel Finans Kurumları,”

< http://ankara.edu.tr/~basaran/yayinlarim/uluslararasiyay/turkiyede_ozel_finans_kurumlari.doc >

⁴⁰ Sabahattin Zaim, Türkiye’nin Yirminci Yüzyılı, (İstanbul: İşaret, 2005), 150.

2.2. Faizsiz Bankacılık Kavramları

Faizsiz bankacılık, fon toplama ve fon kullandırma yöntemleri olarak ikiye ana başlıkta incelenebilir. Buna göre:

- Faizsiz fon toplama yöntemleri:⁴¹
 - Cari hesaplar
 - Katılma hesapları
- Fon kullandırma yöntemleri de:⁴²
 - Murabaha
 - Muşaraka
 - Mudaraba
 - İcara
 - İcara iktina

Şeklinde sınıflanmaktadırlar.

Fakat burada öncelikle açıklanması gereken faizli bankacılıkla faizsiz bankacılık arasındaki en önemli fark olan kar payı ve faiz kavramlarıdır. Faiz, belirli bir miktardaki anaparanın belirli bir vadede, belirli bir oranda elde ettiği getiri olarak tanımlanabildiği gibi belli bir paranın iade şartı ile belli bir zaman kullanılması karşılığı verilen kiraya denmektedir.⁴³ Yani borç verenin (banka yada özel kişi) vadeyi ve oranı belirlediği, alanın da kabul ettiği bir uzlaşma söz konusudur. Faizli uygulamalarda her iki taraf, üzerinde anlaşılan vade geldiğinde anaparanın dışında ne kadar vereceğini yada alacağını bilmektedir. Bu nedenle, tasarrufçuyla klasik banka arasındaki ilişki, bir borç-alacak ilişkisidir. Bir başka deyişle tasarrufçu, anapara garantisi ve belli bir faiz karşılığı, fonlarını bankaya ödünç verir. Burada bir borç-alacak ilişkisi söz konusudur. Faizsiz bankacılıkta ise tasarruf sahibiyle banka arasında bir borç-alacak ilişkisi değil, bir kar-zarar ortaklığı ilişkisi söz konusudur.⁴⁴

⁴¹ Servet Bayındır, İslam Hukuku Penceresinden Faizsiz Bankacılık, (İstanbul: Rağbet, 2005), 52.

⁴² Takan, 17-18.

⁴³ İlkin, C.1, 424.

⁴⁴ Haber1, "Söz Faizsiz Bankalarda," (2006),
<<http://www.haber1.com/haber.asp?id=101623>>

Faizsiz çalışma esasına dayalı kar payı ise, taraflarca belirlenen vadeye kadar ticari veya sınai bir ekonomik faaliyette kullanılan anaparanın elde ettiği karın vadesi geldiğinde anlaşılan oranda taraflara dağıtılan kısmıdır. Kısaca ve basitçe belirtmek gerekirse, kar payı ile faiz arasındaki temel fark, faizde anaparanın vade sonundaki kazancı taahhüt edilirken, kar payında kazancın destek verilen projelerin verimliliğine göre oluşmasıdır.⁴⁵

2.2.1. Fon Toplama Yöntemleri

Fon toplama yöntemleri yukarıda da belirtildiği gibi cari ve katılma hesapları olarak ikiye ayrılmaktadır. Bunların detayına aşağıda değinilmiştir.

2.2.1.1. Cari Hesaplar

Gerçek veya tüzel kişiler tarafından açılan istenildiği zaman tamamen veya kısmen geri çekilme özelliği taşıyan karşılığında faiz veya kar ödenmeyen hesaplara cari hesap adı verilmektedir.⁴⁶ Bu hesaplar YTL veya döviz cinsinden açılabilirdikleri gibi, hesabın açılışı esnasında müşterinin pazarlık şansı olmamaktadır. Cari hesapların taraflara yükleyeceği sorumluluk ve sağlayacağı yararlar kanun koyucu veya banka tarafından belirlenir.

Vadesiz mevduatın bankalar için olduğu gibi cari hesaplar da Katılım Bankaları için maliyetsiz kaynaklardır. Bu kaynakların tüm kaynaklar içerisindeki payının artırılması Katılım Bankalarının kaynak maliyetini düşürecek ve finansmanlarındaki karlılıklarını geriye çekebilme imkanını verecektir.

⁴⁵ Haber1, "Faizsiz Sistem Nasıl çalışıyor?,"
< <http://www.haberbir.com/haber.asp?id=56837> >

⁴⁶ Bayındır, 52.

2.2.1.2. Katılma Hesapları

Faizsiz bankacılık yapan bankalarda Kar ve Zarara Katılma Hesabı akdi çerçevesinde açılan hesaplara Katılma Hesabı adı verilir. Tasarrufunu faizsiz bankaya yatırarak katılma hesabı açtıran kişi vade sonunda ne miktarda kar payı alacağını önceden bilemez.⁴⁷ Hatta karın yanında anaparanın da aynen ödeneceği garantisi verilmemektedir. Hesap sahibinin talep hakkı ve Katılım Bankası'nca ödeme yükümlülüğü birim hesap değeri tutarınca olmaktadır. Birim hesap değeri hesap sahibinin katılma belgesinde yer alan hesap değeri sütunundaki en son değer Katılım Bankası'nca açıklanan birim değeri ile çarpılması ile ortaya çıkmaktadır.⁴⁸

Tasarruf sahibinin Katılım Bankaları'na yatırdığı para, bu kurumlarca projelerde kullanılmak üzere yatırımcılara piyasa şartları içerisinde oluşan kar oranları ile belirli bir vade için kullanılır. Vade sonunda elde edilen getiri, yani kar, örneğin % 80'i tasarruf sahibine, % 20'si kuruma olmak üzere dağıtılır. Görüldüğü gibi, faizin aksine kar payı esasına göre çalışan sistemde anaparanın vade geldiğinde ne kadar kazandıracağı belirli değildir. Kaldı ki, kredilendirilen projelerden zarar edilmesi de ihtimal dahilindedir. Faizli sistemde ise bu mümkün değildir, vade geldiğinde önceden taahhüt edilen tutar mutlaka anapara sahibine ödenmelidir.

Yukarıda belirtildiği gibi, dağıtılacak karları önceden açıklamak hiçbir şekilde mümkün değildir. Gazetelerde yada şubelerde ilan edilen kar payları ileriye yönelik dağıtılacak karları gösteren bir tablo değildir. Açıklanan rakamlar bir önceki hafta sonu itibariyle vadelere göre oluşmuş ve dağıtılmış kar paylarını göstermektedir. Müşterileri bilgilendirmek amacıyla ilan edilmekte olup ileriye yönelik bir taahhüt değildir.⁴⁹

Katılma hesaplarındaki hesaplama sistemi birim değer (BD) üzerinden çalışmaktadır. Birim değer, katılma hesaplarının bankaca işletilmesi sonucu kar veya

⁴⁷ Bayındır, 57.

⁴⁸ Takan, 18.

⁴⁹ TKBB, "Sıkça Sorulan Sorular,"
< <http://www.tkbb.org.tr/SSS.asp> >

zarar edildiğinde değişen bir ağırlık birimidir. Katılma hesaplarının oluşturduğu havuzun kar-zarar gelişimini yansıtır. Kurumun katılma hesaplarına fon kabul ettiği ilk gün için 100 olarak alınan birim değer her gün veya hafta sonu, o gün veya hafta içinde elde edilen kar veya zararın ilavesiyle yeniden hesap edilir ve bir sonraki gün veya hafta sonuna kadar geçerli olmak üzere ilan edilir.⁵⁰ Birim değer aşağıdaki formülle hesaplanmaktadır.

$$BD_t = \frac{TAD_t}{THD_t}$$

Burada:

BD_t = (t)nci hafta sonu itibariyle hesaplanan ve bir sonraki haftada (t+1) yapılacak kar/zarar dağıtımına esas teşkil eden Birim Değer.

TAD_t = (t)nci hafta sonu itibariyle havuzun toplam aktif değeri

THD_t = (t)nci hafta sonu itibariyle havuzun toplam hesap değerini göstermektedir.

İkinci kavram, ‘‘hesap değeri’’ kavramıdır. Hesap değeri, katılma hesabı fonlarına para yatıran kişilerin bu fonda mevcut aktiflere katılma oranıdır. Bu, her bir hesap için, hesaba para eklendikçe değeri artan, çekildikçe azalan bir katsayıdır. Yatırılan paranın hesap değeri o günkü birim değere bölünerek bulunur. Bu katsayı, kar- zarara katılma belgesinde gösterilir ve her hesaba para yatırıldığı yada hesaptan para çekildiği zaman belge üzerinde yeni hesap değeri yazılır. Fonda hesabı olan kişilerin hesap değerlerinin ayrı ayrı toplamı hesap değerleri toplamını oluşturur.⁵¹ Formülü aşağıda gösterilmektedir.

⁵⁰ Türkiye Finans A.ř., ‘‘Kar Dağıtım Mekanizması Nasıl alışıyor?’’
<<http://www.turkiyefinans.com.tr/tr/turkiyefinans/sss.asp>>

⁵¹ Türkiye Finans A.ř., ‘‘Kar Dağıtım Mekanizması Nasıl alışıyor?’’
<<http://www.turkiyefinans.com.tr/tr/turkiyefinans/sss.asp>>

$$\text{HD}_t = \frac{M}{\text{BD}_t}$$

Burada:

HD_t = Hesap Değeri

M = Açılan (yatırılan) hesap miktarı

BD_t = t haftası için geçerli Birim Değeri göstermektedir.

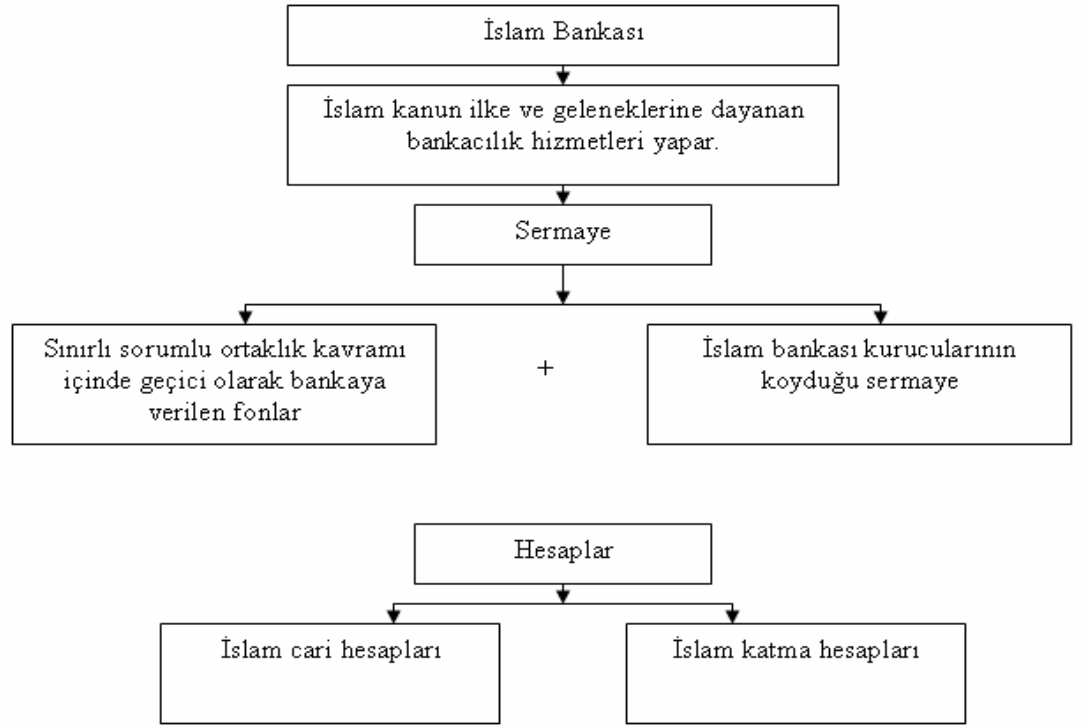
Havuzdaki tüm hesaplara ait hesap değer toplamı Toplam Hesap Değeri'ni (THD) vermektedir.

Üçüncü kavram olan birim hesap değeri kavramı, birim değeri ile hesap değerinin çarpılması sonucu bulunan ve katılma hesabı akdi sahibinin, üzerinde hak iddia edeceği, TL cinsinden ifade edilen, günlük veya haftalık olarak hesap edilen meblağı göstermektedir.⁵² Birim Hesap Değeri (BHD) bir özdeşlik olup, bireysel hesap sahibinin herhangi bir zaman kesitindeki hesap vaziyetini (ana para \pm kümülatif kar/zarar) göstermektedir.

$$\text{BHD}_t = \text{HD}_t * \text{BD}_t$$

Katılma hesaplarının da nasıl çalıştığını gösterdikten sonra bu hesapların faizsiz bankacılıkta ne anlama geldikleri aşağıdaki şekilden daha iyi anlaşılabilir.

⁵² Türkiye Finans A.Ş., "Kar Dağıtım Mekanizması Nasıl Çalışıyor?," <<http://www.turkiyefinans.com.tr/tr/turkiyefinans/sss.asp>>



- Ana para talep üzerine ödenir.
- Hesap sahibi hiçbir faiz veya katılma payı almaz.
- Hesapta banka transferi ve çek kolaylıkları sağlanır.
- Bu tür hesap sahibi bankaya ücret öder.
- Faiz olmadığından valör sistemi de yoktur.
- Bankanın sermayesi tamamen bu hesapların alacaklarına karşılıktır.
- 30,60,90,180 gün yada 1 yıl vadelidir.
- Vadeye göre sınıflara ayrılan bu kıymetler ayrı havuzlar teşkil eder ve ayrı işletilir.
- Belirli bir faiz veya diğer sabit gelir ödenmesi taahhüt edilemez.
- Bu tür mevduatın ana meblağı için hesap sahibine karşı sorumluluk söz konusu değildir.
- Havuzlar değerlendirilmesi günlük olarak yapılır. Ayrı ayrı değerlendirilir. Birim Değer günlük olarak hesaplanır.

Şekil.1 İslami Bankacılık İşleyişi⁵³

2.2.2. Fon Kullanırma Yöntemleri

Fon toplama yöntemlerine değindikten sonra toplanan bu fonların uygun girişimlerde veya projelerde işletilmesi gerekmektedir. Fonların kullanılması anlamına gelen bu işletme faaliyetleri de aşağıda detayları ile açıklanmıştır.

⁵³ T.C. Başkent Üniversitesi,
< <http://www.baskent.edu.tr/~gurayk/finpazpazartesi17.doc> >

2.2.2.1.Murabaha

Murabaha Türkçe karşılığı olarak karlı satış anlamına gelmektedir. Sermaye sahibinin bir malı satın alarak ve belli bir kar payı ekleyerek müşterisine vadeli olarak satmasıdır. Ticaretle uğraşan kişi veya kurum malı satın almak için Katılım Bankası'ndan finansman isteğinde bulunduğu Katılım Bankası finansmanı nakit olarak sağlamayıp müşterinin yazılı isteği üzerine malı satın alır ve üzerinde anlaşmışları kar payını ekleyerek bu kişiye satar. Bu işlemde malın fiziki olarak mevcut olması Katılım Bankası'nın mevcut olan bu malı satın aldıktan sonra alıcıya satması gerekmektedir. Vadeli olarak satılan malın bedelinin tahsili bir defada veya taksitler halinde olabilmektedir. Katılım Bankası tahsilatı güven altında olabilmek için müşteriden teminat talep edebilmektedir.⁵⁴

Murabaha yukarıdaki açıklamalara paralel olarak iki şekilde incelenebilmektedir.⁵⁵

- **Klasik Murabaha:** Satıcının doğru bir anlaşma ile maliyetine belirli bir kar ekleyerek satması durumunda alıcının malın bedelini peşin veya taksitle ödeyebilmesi durumu.
- **Çağdaş Murabaha:** Müşterinin bankaya başvurarak bir malı satın alıp belirli bir karla kendisine satması talebi üzerine gerçekleşen içerisinde banka, müşteri ve satıcıyı barındıran durum.

Günümüzde finans kuruluşları genel olarak fonlarını peşin parayla mal alıp vadeli satma yoluyla kullanılmaktadırlar. Hatta bu şekil kullandırmanın oranı % 90'nın üzerindedir. Vadeli satışta fiyatın çok yüksek tutulması müteşebbislerin faizli bankalara yönelmesine yol açacağı gibi, satış bedelinin çok düşük tutulması da dağıtacağı karı azaltacağı için tasarruf sahiplerinin bir bölümü yine daha yüksek faiz almak için bankalara yönelmesine sebep olabilir. Bu yüzden finans kuruluşları peşin mal alıp vadeli satışta banka faiz oranları ile ülkedeki enflasyon oranlarını dikkate alarak kar oranı eklemek zorunda kalırlar. Bu da sonuçta bu kuruluşları faiz oranlarına yakın kar dağıtımına sevk eder.

⁵⁴ Takan, 17.

⁵⁵ Bayındır, 78.

Murabaha işleminin esaslarını aşağıdaki şekilde özetlemek mümkündür.⁵⁶

- Murabaha yöntemi ile olan satışta kesin maliyetin ortaya konması gerekmektedir.
- Mal ve eşya için kullanılabilir, fakat altın ile gümüş gibi para yerine geçebilen varlıklarda kullanılamaz.
- Malın veresiye olarak satıldığı alıcıya bildirilmemişse alıcı bunu reddetmek hakkında sahiptir.
- Satıcının yalanı ortaya çıkarsa alıcı bedeli aynen kabul edebileceği gibi aynı zamanda sahte fazlalığı da düşebilir.
- Bir kimse bir malı örneğin 10 YTL'ye alır 15 YTL'ye satarsa, daha sonra tekrar 10 YTL'ye satın alacak olursa 5 YTL kazancı anaparadan düşmedikçe o malı tekrar murabaha ile satamaz.

Murabaha, ister peşin, ister veresiye olsun bir malın maliyetinin ve ondan elde edilen karın borçluya tam olarak söylenmesi suretiyle yapılan satış olmasından dolayı, müşteri, Katılım Banka'nın ne kadar kar ettiğini ayrıntılarıyla bilmektedir. Ama ülkemizde murabaha kelimesinin kötü bir geçmişi vardır. Osmanlılar bu kelimeyi muamele-i şer'iyye karşılığı kullanmışlardır.

Muamele-i şer'iyye, faizli kredi almanın hileli yollarındandır. Burada alacaklıya sağlanan menfaat, alım satımdan doğmuş bir kar şekline sokulur. Mesela kişi bir malını, borç verecek olanın önüne koyar ve "Bunu sana 10.000 liraya sattım." Der, o da onu satın ve teslim alır ve parayı öder. Sonra ona; "Bu malı, bedelini bir yıl sonra ödemem şartıyla bana 11.200 liraya sat." Der, o da satar. Böylece istediği 10.000 lirayı elde etmiş, sattığı mal tekrar kendine dönmüş ve karşı tarafa, bir yıl sonra ödeyeceği 11.200 lira borçlanmış olur. Bunun bir çok usulü vardır. Osmanlı döneminde kurulan bankalardan Emniyet Sandığı'nda bir cep saati varmış. Kredi alanların ödeyecekleri faizi meşrulaştırmak için hergün defalarca satılır, müesseseye hibe edilirmiş. O zaman bu gibi yöntemlerle çalışan çok sayıda para vakfı da

⁵⁶ Akın, 159.

mevcuttur. Bunlar halka kredi verir, alacakları faizi göstermelik satışlarla meşrulaştırırlardı.⁵⁷

Muamele-i şer'iyeye faize kılıf uydurma olduğu için halk vicdanı buna tepki duymuş ve murabaha kelimesi zamanla faizcilik ve tefecilik anlamında kullanılmıştır. Fahiş faizle borç verip halkı soyan insafsız bankere murabahacı adı verilmiştir. Dilimizdeki bu murabaha ile Katılım Banka murabahası arasında kelime benzerliği dışında bir benzerlik yoktur.

2.2.2.2. Mudaraba

Bir tarafın emek, bilgi ve tecrübe diğer tarafın ise sermaye koyarak yürüttükleri bir faaliyet türüdür. Mudaraba iş ortaklığı veya kar zarar ortaklığı olarak nitelendirilebilir. Emek, bilgi ve tecrübesini koyan aynı zamanda faaliyetin yönetimini de üstlenmektedir. Tüzel kişiliğe sahip olan bu yöneticiye mudarip, sermaye koyana Rab-El-Mal denmektedir. Rab-El-Mal denetleme yetkisine sahiptir.⁵⁸

Örnek vermek gerekirse, bir inşaat müteahhidi, 3 yıllık fondan mudaraba yöntemiyle 5 Bin YTL'ye alıp, 50 daire inşa ederek toplam 25 Bin YTL'ye satışlarını gerçekleştirirse ve karın % 20 si müteahhide ait olmak üzere anlaşma yapılmış ise karın 4 Bin YTL'si müteahhide, 16 Bin YTL'si de finans kuruluşuna ait olur. Finans kuruluşu statüsü gereği % 20 karı işletme payı olarak alıyorsa, kalan 16 Bin YTL kardan % 20 olan 3.2 Bin YTL'yi alır ve geri kalan 12.8 Bin YTL de ana para ile birlikte mevduat sahiplerine 3 yıllık dönem karı olarak dağıtır. Buna göre, ana para 3 yılda 3.56 kat artmış bulunur. Bu fona bir YTL yatıran, 3.56 YTL geri alır. Ancak fonun geri kalan finansmanının başka alanlara kullandırılması sonucunda bu ortalama azalabilir veya artabilir.

⁵⁷ Abdülaziz Bayındır, "Faiz Ve Ticaret",
< <http://www.suleymaniyevakfi.org/modules/kitaplar/books/faiz.pdf> >

⁵⁸ Takan, 17.

Mudarabanın yapılabilmesi için aşağıdaki hususların mevcut olması gerekmektedir.⁵⁹

- Mudaribin vekalaete, rab-el-malin de tevkile ehliyetli olması şarttır.
- Konulacak anaparanın şirket sermaye olabilecek özelliklere sahip olması gerekmektedir. (örneğin para, altın vb. gibi sermaye konulabilirken; alacak, kira vb. varlıklar sermaye olarak konulamaz)
- Anaparanın belli olması ve bilinmesi gerekmektedir.
- Anaparanın mudaribe teslimi şarttır.
- Kar payının belli olması, yani hisselerin işe başlamadan öne belirlenmesi gerekmektedir.
- Mudaribin payının kardan verilmesi şarttır.

2.2.2.3. Muşaraka

Muşaraka yani iştirak etme, bir işletmenin sermayesine katılma ona ortak olmak anlamına gelmektedir. Bu faaliyet türünde esas olarak hem sermaye hem de ortaklığı öngörülür. Sermayedar, bir işletmeye sermaye koyar, ortak olur, karı ve zararı paylaşır. Muşarakanın mudarabadan farkı mudarabada etkin olmayan bir sermayedar diğer tarafta emeğini, tecrübesini ortaya koyan bir girişimci olduğu halde; muşaraka hem sermayedar hem de girişimcinin etkin olduğu bir ortaklıktır. Ayrıca mudarabada mali zararın sermayedara ait olmasına karşılık muşarakada zarar paylaşılmaktadır.⁶⁰

Muşaraka, yukarıdaki açıklamalardan da anlaşılacağı gibi sermaye ortaklığı demektir. Finans kuruluşları bazı projeler için kendi öz sermayesi ile vadesi uygun olan katılım fonundan da sermaye koyarak yatırım yapabilir. Örneğin, 100 milyon kendi öz sermayesinden 100 milyon da mevduat sahiplerine ait fondan alarak ticaret işinde kullanır. Burada kar, anlaşma esaslarına göre paylaşılırken, zarara sermaye oranlarına göre katlanılır.

⁵⁹ Akın, 64.

⁶⁰ Takan, 17.

Muşarakanın hükümlerine aşağıda değinilmiştir:⁶¹

- İştigal sahası için herhangi bir sınırlama yoktur. Vekalet üzerine kurulduğundan süreli veya süresiz de kurulabilir.
- Bu şirkette kefalet olmadığı için ortaklık kapsamı daha geniştir. Gayrimüslimlerle de kurulabilir.
- Sermaye ve kar en temel unsurlardır. Konan sermayenin eşit olması gerekmez. Kar oranı taraflar arasındaki anlaşma ile tespit edilir. Sermaye oranına bağlı değildir. Kar oranı tayin edilmezse bu tür bir şirket kurulmamalıdır.
- Maharetli ortağa daha fazla kar payı öngörülebilir.
- Zararlar konan sermayelere göre paylaşılır.

2.2.2.4. İcara

İcara, bir gayrimenkulun, makinenin veya elle tutulur bir aygıtın kiraya verilmesidir. Kiraya verilen varlık kira verene belli süre için menfaat sağlamaktadır.⁶² Burada bir iş sahibinin üretim veya faaliyetlerine devamı için gerekli bir aracın veya taşınmaz bir varlığın Katılım Banka'ca satın alınarak üreticiye veya destek isteyene kiralanması hususu bulunmaktadır. Üretici söz edilen aygıtı bir süre kullanmasına karşılık belli bir kira ödemektedir. Ödenecek kira bedeli genellikle kiraya verenin amortisman giderlerini karşıladıktan sonra belirli bir kar payını da kapsayacak şekilde tespit edilmektedir.⁶³

2.2.2.4. İcara ve İktina

Katılım bankası bu yöntem ile yukarıda adı geçen varlıkları satıcıdan satın alarak kira verene belli bir dönem için kiralamakta ve kira akdinin sonunda malın mülkiyetini kiracıya devretmektedir.⁶⁴ Bu açıklamalar göstermektedir ki, bugün tüm katılım bankalarının ve leasing kurumlarının kullandığı finansal kiralama yöntemi bu anlatılan yönteme benzemektedir. Ülkemizde 1985 yılında yürürlüğe giren 3226

⁶¹ Akın, 149.

⁶² Bayındır, 132.

⁶³ Takan, 18.

⁶⁴ Takan, 18.

sayılı finansal kiralama kanunu ile birlikte devletin yatırım mallarına KDV avantajları sağladığını ve yatırımcı ile üreticileri desteklediğini görmekteyiz. Finansal kiralamaya genel çerçevede bakmak istediğimizde aşağıdaki hususlara sahip olduğunu görebiliriz:⁶⁵

- Malın mülkiyeti kiraya verende malın kullanım hakkı kira ödeyende kalmaktadır.
- Vadeli bir finansman tekniğidir.
- Malın tüm bakım, onarım, sigorta vb. masrafları kiracıya ait olmaktadır
- Sadece amortismanına tabi olan mallar kiralanabilmektedir. Fakat bunun yanında yedek parça, sarf malzemesi gibi tüketilen mallar ile know how, patent, lisans vb. gayri maddi haklar kiralama konu olamamaktadır.
- Ülkemizde de yapılageldiği gibi gayrimenkul de bu yönteme konu olabilmektedir.
- 1985 yılında çıkartılan yasaya göre minimum sözleşme süresi 4 yıl ile sınırlanmış durumdadır. Fakat bu düzenlemeye ilaveten çıkartılan bir çok tebliğ ve yönetmelik ile bu sürenin bir çok mal için indirildiğini görmekteyiz.
- Finansal kiralama ile alınan bir yatırım malı veya gayrimenkul için KDV oranı %1 ile sınırlanmış durumdadır.
- Finansal kiralama ile kiralanan mala ilişkin kiralar gider sayıldığı için vergi avantajı sağlanmaktadır.

2.2.3. Diğer Kavramlar

Asıl bankacılık kavramlarını açıkladıktan sonra faizsiz bankacılıkta kullanılan diğer önemli kavramlara da açıklık getirilmesi gerekmektedir.

⁶⁵ Sadi Uzunoğlu, Yeni Finansman Teknikleri, (İstanbul: Strata, 1998), 9.

2.2.3.1. Karz-ı Hasen

Faizsiz verilen borca karz-ı hasen denmektedir. İhtiyacı olmayana verilme ihtimali daha düşük olduğu için güzel karşılanmıştır. Katılım Banka'larının ihtiyaç sahiplerine verecekleri karz-ı hasen temelde iki şekilde görülmektedir:⁶⁶

- Sosyal amaçlı verilen karz-ı hasen
- Üretim amaçlı verilen karz-ı hasen

Bu borçlar bankalar tarafından borçluları zorlamayacak vadelerde geri alınmalıdır.

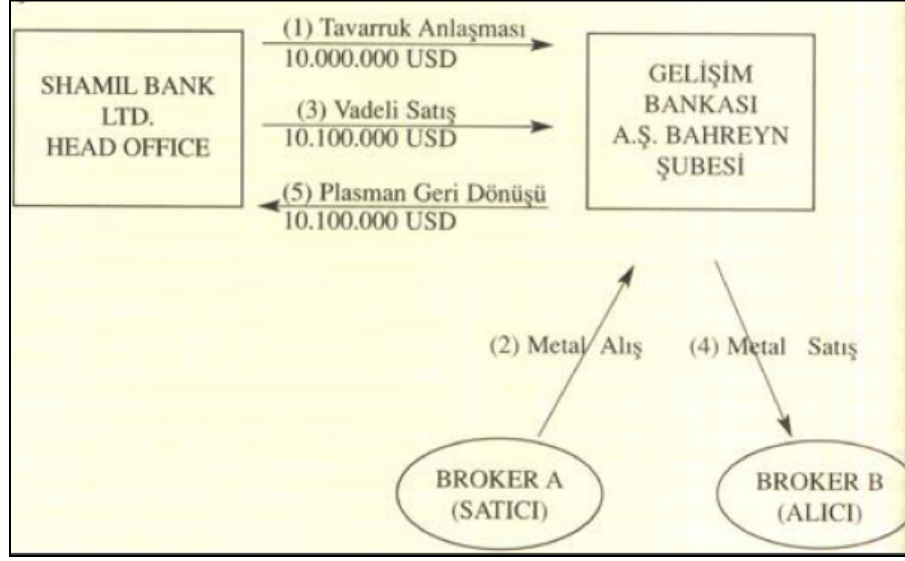
2.2.3.2. Tavarruk

Tavarruk, Faizsiz Bankacılık Kurumları tarafından özellikle atıl fonlarını değerlendirmek adına kullanılan bir finansman şeklidir. Buna göre bankalar atıl fonlarını değerlendirmek için aşağıdaki yöntemi izlemektedirler:⁶⁷

- Faizsiz Bankacılık yapan bir banka (1), faizli veya faizsiz çalışan başka bir banka (2) hesabında mevduat depo eder.
- Birinci banka ikinci bankadan kendi nam ve hesabına emtia alması siparişini verir.
- Bu banka müşterisi adına organize olmuş bir borsadan emtia alımı gerçekleştirir (Örneğin, Londra Metal Borsası)
- İkinci banka, müşterisinin adına tuttuğu emtianın kendisine vadeli ve karlı şekilde satılmasını talep eder.
- İkinci banka mülkiyetine aldığı emtiayı dilerse kendi nezdinde tutar dilerse de ikinci el piyasada satar. Böylece bankalar arasında emtia ticaretinin izi kalmaz, arada sadece vadeli plasman ilişkisi kalmış olur.
- Vade bitiminde birinci banka ikinci bankaya borcunu öder. Plasman ilişkisi sona erer.

⁶⁶ Akın, 184.

⁶⁷ Murat Türker, "MENA Bölgesi Faizsiz Bankacılık Fonlarının Ülkemiz Ekonomisine Kazandırılması: Tavarruk yada Uluslararası Murabaha," (2004), <http://www.makalem.com/Search/ArticleDetails.asp?nARTICLE_id=2949>



Şekil.2 Tavaruk İşleyişi

2.3. Faizsiz Bankacılığın Tarihçesi

Faizsiz bankacılığın tarihçesi anlatılırken önce dünyada nasıl geliştiğinden sonra da ülkemizdeki gelişiminden bahsedilecektir.

2.3.1. Dünyadaki Gelişimi

Faizsiz bankacılığın geçmişi M.Ö. 2123 – M.Ö. 2081 yılları arasında Babil’de hüküm süren Hamburabi’ye kadar uzanmaktadır. Eski Babil’de banka mabetlerin faizsiz yatırımın ilk örneklerini verdiklerini görmekteyiz.⁶⁸ Birinci bölümde de bahsedildiği gibi Eski Mısır’da tefeciliği ve bileşik faizi yasaklayan yasalar vardır.⁶⁹ Daha sonraları bankacılık hizmetleri mabetlerin tekelinden çıkmış ve ticaretle meşgul olan bazı zengin □ahudi ailelerinin eline geçmiştir. M.Ö. 600-465 yılları arasında Fırat kıyısında yaşayan bu □ahudi aileleri büyük ölçüde faizsiz kredi vermekteydiler.⁷⁰

İslam’dan önce Arap yarımadasında faiz oldukça yaygındı. Borç zamanında ödenmez ise faiz eklenir vade uzatılırdı. Kuran’daki “Ey İman edenler, kat kat

⁶⁸ Akın, 110.

⁶⁹ Parasız, 6.

⁷⁰ Akın, 110.

artırılmış olarak faiz yemeyin”⁷¹ ayeti üzerine İslamiyete geçenler bu uygulamayı terk etmeye başlamışlar ve faizsiz ticaretin ilk adımları böylece atılmış olmuştur. İslam faizi yasaklarken ticareti teşvik etmiş, Hz. Muhammet de Medine’de halkı alış verişe yöneltmiştir.⁷²

Daha sonraları yapılan fetihlerle beraber İslam coğrafyası Çin Seddi’nden Atlas Okyanusu’na kadar genişlemiş, bu bölgelerdeki iktisadi oluşumlar Müslümanların eline geçmiştir. Bu bölgelerdeki tapınaklarda stok edilmiş değerli eşyalar halka arz edilmiş ve böylece tıkalı olan pazarlar açılmış ve ticaret canlanmıştır. Daha sonraları önemli ticaret limanları Müslümanların eline geçmiş, faizsiz ticaret iyiden iyiye tüm eski dünyaya yayılmaya başlamıştır.⁷³ Özellikle bankacılık faaliyetleri Abbasiler döneminde oldukça popüler olmuştur. Bunun sebebi kazanılan savaşlardan sonra biriken ganimetlerin vb. değerlendirilmesi hususudur.⁷⁴

Bu gelişimlere paralel olarak M.S. 1118 yılında Hristiyan hacıların can ve mallarını korumak için kurulmuş olan Temple mezhebi ve mensubu olan Templierler yapılan bağışlarla büyük ölçüde servet ve nüfuz sahibi olmuşlardır. Bu mezhep Avrupa’da bine yakın şube açmış ve askeri ile ticari maksatlar için faizsiz kredi vermişlerdir.⁷⁵

Ortaçağ Avrupa’sında faizsiz bankacılığın temelini oluşturan “mudaraba” ve “muşaraka” akitleri, “Commenda” ve “Societa” adı altında kullanılmaya başlanmıştır. Avrupalılar bu akitleri hiç değiştirmeden uygulamışlardır.⁷⁶

Rönesans ve reform hareketleri sonrasında faizsiz finansman kurumu olarak dostluk cemiyetleri ve yardım cemiyetleri görülebilmektedir. 1793 İngiltere’inde yedi bine yakın dostluk cemiyeti bulunmaktadır.⁷⁷ Ayrıca İngiliz Bankacılığında

⁷¹ Kuran-Kerim, 3/130.

⁷² Bayındır, 30.

⁷³ Bayındır, 32.

⁷⁴ Akın, 111.

⁷⁵ Akın, 111.

⁷⁶ Wikipedia, “Faizsiz Bankacılık,”

< http://tr.wikipedia.org/wiki/Faizsiz_bankac%C4%B1l%C4%B1k>

⁷⁷ Akın, 111.

önemini halen koruyan ve kısmen kar dağıtımına esasına göre çalışan tröstlerin (Investment Trust) faizsiz banka ile benzerlik ve yakınlığına da işaret edilmektedir.⁷⁸

Bu dönemler sonrasında faizsiz bankacılıkta önemli gelişmeler gözlemlenmemiş ve hep faizli bankacılığın gölgesinde kalmıştır. Fakat günümüzdeki uygulamaları olan faizsiz bankalar son 60 yılda önemli gelişmeler göstermişler ve dünyada bu türden ihtiyaçlara karşılık verebilmeye başlamışlardır.

Çağdaş faizsiz bankacılık düşüncesinin ortaya çıkışı 1942'lere dayanmaktadır.⁷⁹ Ortaklığa dayalı ilk faizsiz banka ise Mısır Arap Cumhuriyeti'ndeki Mit Gamr kasabasında 1963 yılında kurulmuştur. Eski devlet başkanı Cemal Abdül Nasır döneminde bütün bankaların devletleştirilmesi akımına karşı alternatif olarak geliştirilen bir deneme sonucunda ortaya çıkmıştır. Mısır köylüsünün tarımsal ve ticari ihtiyaçlarını karşılayan ve bunu yaparken “müteselsil kefalet” felsefesine dayanan, daha çok risk sermayesi ile para vakfi karışımı özgün bir modelde çalışan bu kuruluşa banka sıfatının verilmesi bugün akademik bir tartışma konusu olmaktadır.⁸⁰ Model, hem bankacılığı, hem ticari ortaklığı (kar ve zarar ortaklığı), hem sigorta hem barter, leasing, factoring v.b. alt finansman metotlarını bir arada ve aynı çatı altında, aynı zamanda hayata geçirmiş kendine özgü bir modeldir.⁸¹

Köy Sandığı kavramına yakın bir metotla faaliyet gösterdiği bilinen bu bankaların fikir babası Dr. Ahmed El-Naggar'dır. Aynı zamanda bankanın hissedarı ve ilk idari personeli arasında bulunan söz konusu Mısırlı eski dışişleri bakanlığı memurunun iktisat geçmişi incelendiğinde, Alman ekonomi tarihinde (Prusya döneminde) görülen “toplumsal kalkınma bankacılığı”na benzer prensiplerden etkilenmiş olduğu ve bunu, çağındaki ve coğrafyasındaki İslami ekonomik ve kültürel öğelerle birleştirmeye çalıştığı dikkati çeker.⁸² Fakat kendi ifadesine göre

⁷⁸ Wikipedia, “Faizsiz Bankacılık,”

< http://tr.wikipedia.org/wiki/Faizsiz_bankac%C4%B1l%C4%B1k>

⁷⁹ Bayındır, 40.

⁸⁰ Akın, 113.

⁸¹ T.C. Başkent Üniversitesi,

< <http://www.baskent.edu.tr/~gurayk/finpazpazartesi17.doc> >

⁸² T.C. Başkent Üniversitesi,

< <http://www.baskent.edu.tr/~gurayk/finpazpazartesi17.doc> >

Almanların ekonomik desteğini çekmesi ile dönemin ağır siyasi baskıları sonucu ancak dört yıl hayatta kalabilmiş ve 1967 yılında faaliyetlerine son vermek durumunda kalmıştır.⁸³

Her ne kadar dört yıl gibi kısa bir süre hayatta kalsa da bu bankacılık faaliyeti tüm İslam dünyasının ilgisini çekmeyi başarmış ve 1970 yılında Cidde’de toplanan İslam Devletleri Dışişleri Bakanları, tüm İslam ülkelerini İslam prensipleri doğrultusunda ekonomik işbirliğini teşvik ve güçlendirmeye, ilmi ve kültürel alanlarda karşılıklı yardımlaşmaya davet etmişlerdir.⁸⁴

Bu aşamadan sonra bir dizi İslam bankasının kurulmaya başladığı görmektediriz. 1971’de Mısır hükümetince kurulan Nasır Sosyal Bankası ve 1975’te kurulan Dubai İslam Bankası bu gelişimin ilk örnekleri olarak karşımıza çıkmaktadır.⁸⁵

1960’lı yıllarda Pakistan’lı düşünür Muhammed Abdu’l-Mennan tarafından tüm İslam ülkelerinin katılımı ile uluslararası düzeyde bir İslam bankasının kurulması fikri ortaya atılmış, 1973 Aralık’ta ise Cidde’de yapılan İslam ülkeleri maliye bakanları toplantısında İslam Kalkınma Bankası’nın kurulmasına karar verilmiştir. ABD’de Dünya Bankası modelinde çalışacak birkaç büyük bölgesel banka kurularak bu oluşuma önyak olmuştur.⁸⁶ Bu amaçla Asya ve Afrika kalkınma bankalarının kuruluşuna paralel olarak 20 Ekim 1975’te ise Türkiye’nin de içinde bulunduğu 29 İslam ülkesi ile birlikte uluslararası düzeyde ilk İslam bankası İslam Kalkınma Bankası kurulmuştur.⁸⁷

Daha sonraları, 1977 yılında Mısır’da Mısır Faysal İslam Bankası kurulmuş ve Pakistan’da ise 1979 yılında faizsiz bankacılığın temelleri atılmıştır.⁸⁸

⁸³ Bayındır, 41.

⁸⁴ Akın, 114.

⁸⁵ Akın, 114.

⁸⁶ T.C. Başkent Üniversitesi,

< <http://www.baskent.edu.tr/~gurayk/finpazpazartesi17.doc> >

⁸⁷ Bayındır, 42.

⁸⁸ Akın, 114.

Özel sektör projelerine finansman veremeyen İslam Kalkınma Bankası'nın bıraktığı boşluğu doldurmak üzere bazı Suudi, Kuveytli, Birleşik Arap Emirlikli gibi zengin Müslümanların örgütlenmeleri sonucunda 1981'de oluşan "Dar Al-Maal Al-İslami" adlı holding, petrol zenginliğini ülkesine çekmeyi düşünen İsviçre'nin Cenevre kentinde kurularak faaliyete geçmiştir. Bunun verdiği cesaret ve know-how birikimi üzerine "Dallah Baraka Gurubu" ve diğer bazı guruplaşmalar sonucunda Orta doğudaki Müslüman ülkelerde faizsiz finansman sistemi hızla yaygınlaşmıştır. Uzak doğuda ülkelerin yönetiminde söz sahibi zengin Müslümanların kurduğu banka ve finansman kurumları, Japon kültür ve teknolojisinin imkanları ile birleşince bölgenin büyük bir ekonomik sıçrama yapmasında lokomotif rolü oynamıştır.⁸⁹

2000'li yıllara yaklaşıldığında faizsiz bankacılık prensipleri ile çalışan bankaların dünyadaki etkinliği artmaya başlamış ve 1999 sonu itibariyle özellikle Arap yarımadası ve Kuzey Afrikalı bankaların bu işe koydukları sermayeler önemli hacme ulaşmıştır. Bu sermayeler aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Tablo.1 Büyük Faizsiz Finans Kuruluşlarının Kuruluş Sermayeleri⁹⁰

Al - Rajhi&Investment Corporation	1,767
Albaraka Banking Group	550
Dubai Islamic Bank	272
Abu Dhabi Islamic Bank	272
Shamil Bank of Bahrain	250
DMI Trust	226
Kuwait Finance House(*)	174
Bank Islam Malaysia Berhad	147
First Islamic Investment Bank	113
Investment Dar	110
Gulf Investment House	100

İslami Banka ve Finans Kurumları Birliği verilerine göre, 2004 yılı itibari ile 38 ayrı ülkede ortaklığa dayalı olarak faaliyet gösteren 2.180'den fazla mali aracı kurum vardır. Bu kurumların öz sermaye ve mevduatlarının toplamı 500 Milyar-

⁸⁹ T.C. Başkent Üniversitesi,

< <http://www.baskent.edu.tr/~gurayk/finpazpazartesi17.doc> >

⁹⁰ Özel Finans Kurumları Birliği, "Global Faizsiz Finansal Ürün ve Hizmet Sektörü Gelişiyor," (2002)

< http://www.makalem.com/Search/ArticleDetails.asp?nARTICLE_id=2104 >

USD'yi aşmaktadır. Ayrıca 180 milyar-USD'lik bir sermayeyi yatırıma yönlendirmektedirler. İslami bankacılığın dünyadaki popülaritesinin artması ile birlikte, HSBC, Citi Bank, Morgan Stanley, Goldman Scahs, ABN Ambro, Bank of America, Sociate Generale gibi bir çok finans devi faizsiz bankacılık faaliyetlerine başlamıştır.⁹¹

2.3.2. Türkiye'deki Gelişim

1975 yılında İslam Kalkınma Bankası'nın kurucu üyeleri arasında yer alan Türk Hükümeti 1984'te sermaye payını arttırarak bu kuruluşun en büyük ortaklarından biri haline gelmiş ve bu bankanın yönetim kurulunda sürekli üye bulundurma hakkını elde etmiştir.⁹² Böylece Türkiye, 56 İslam ülkesi arasında iktisadi işbirliği programlarının gerçekleştirilmesinde, dış ticaretin artışında, altyapı yatırımlarının desteklenmesinde, özel sektörün teşvik edilmesinde ve çeşitli finansman tekniklerinin geliştirilmesinde büyük rol oynayan, dünyanın önde gelen finans kuruluşlarından biri olarak bilinen İslam Kalkınma Bankası bünyesindeki etkinliğini arttırma imkanı elde etmiştir.

Bunun yanı sıra , tasarruflarını faizsiz sisteme uygun olarak değerlendirmek isteyen vatandaşlarımıza, küçük ve orta boy işletmelerimize hizmet vermek amacıyla 1975'te kurulan ve 1988 yılında Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş. adını alan⁹³ Devlet Sanayi İşçi Yatırım Bankası'nın (DESİYAB) ülkemize bu konuda önemli tecrübeler kazandırdığı söylenebilir. Böylece ulusal ve uluslararası düzeydeki iktisadi ve siyasi gelişmelerin yanı sıra ilmi faaliyetlere paralel olarak Türkiye'de Faizsiz Bankacılık Sistemine yer verecek olan ön adımlar atılmaya başlanmıştır.⁹⁴

Tüm bu gelişmelerin ötesinde faizsiz bankacılığın esasen başlangıç tarihi 1983 yılıdır. 16.12.1983 tarih 83/7506 sayılı kararname ile Özel Finans

⁹¹ Bayındır, 42.

⁹² Kuveyt Türk A.Ş., "Faizsiz Bankacılık,"

<http://www.kuveytturk.com.tr/tr/content/kturk_faizsiz.asp

⁹³ Bertan Öner, "Türk Sermaye Piyasasında Yatırım Bankacılığı,"

<[http://www.kutuphane.biz/indir/iktisat/iktst%20\(5\).doc](http://www.kutuphane.biz/indir/iktisat/iktst%20(5).doc)>

⁹⁴ T.C. Başkent Üniversitesi,

<<http://www.baskent.edu.tr/~gurayk/finpazpazartesi17.doc>>

Kurumları'nın temeli atılmıştır. Yedinci Cumhurbaşkanı Kenan Evren döneminin başbakanı Bülent Ulusu'nun hazırladığı ve Turgut Özal'ın ilk başbakanlık günlerinde kabul edip hayata geçirdiği bu yeni bankacılık anlayışının esas amacı, ekonomiye katılmayan mali değerleri yastık altından çıkararak yabancı sermaye ile birlikte milli ekonomimizin emrine tahsis etmektir.⁹⁵ 25 Şubat 1984 tarihinde 18323 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan tebliğ ile sistemin ayrıntıları düzenlenmiştir. Daha sonra çıkarılan çeşitli tebliğ ve düzenlemeler sonucunda bu sistemin yasalar ve mevzuat bakımından alt yapısı tamamlanmıştır.⁹⁶

Türk toplumu tarafından kısa sürede benimsenen Özel Finans Kurumları topladıkları fonlar, iş hacimleri ve proje kapasiteleri yönünden hızlı bir gelişme göstermişlerdir. Sırayla, Albaraka Türk Özel Finans Kurumu A.Ş. 1985'te⁹⁷, Ülker grubu ortaklığı ile Faisal Finans Kurumu A.Ş. 1985'te⁹⁸ (daha sonra ismi Family Finans Kurumu olarak değiştirilmiş olup 2005 yılında Anadolu Finans Kurumu ile birleşip Türkiye Finans adını almıştır), Kuveyt Türk Evkaf Finans Kurumu A.Ş. 1989'da,⁹⁹ Anadolu Finans Kurumu A.Ş. 1991'de, İhlas Finans Kurumu A.Ş. 1995'de, Asya Finans Kurumu A.Ş.ise 1996'da,¹⁰⁰ kurulmuştur. Böylece Türkiye'deki faizsiz bankacılık sisteminin temel müesseseleri ortaya çıkmıştır. Bunlardan ilk üç tanesi yabancı sermaye ağırlıklı iken sonra gelenler tamamen yerli sermaye ile kurulmuş ve piyasaya girmişlerdir.

Özel Finans Kurumları'nın faaliyetleri, 1999 yılında Bankacılık Kanunu kapsamına girinceye kadar geçen süreçte bir yandan Bakanlar Kurulu Kararları, diğer yandan ise Merkez Bankası ve Hazine Müsteşarlığı'nın tebliğleri ile yürütülmüştür. Fakat bu tarihten sonra 19 Aralık 1999 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan 4491

⁹⁵ Kuveyt Türk A.Ş., "Faizsiz Bankacılık,"
<http://www.kuveytturk.com.tr/tr/content/kturk_faizsiz.asp

⁹⁶ Akın, 286.

⁹⁷ Albaraka Türk, "Albaraka'yı Tanıyın,"
<http://www.albarakaturk.com.tr/ALBA/?P=BTN_A >

⁹⁸ Türkiye Finans, "Tarihçe,"
<<http://www.turkiyefinans.com.tr/tr/turkiyefinans/tarihce.asp> >

⁹⁹ Kuveyt Türk, "Kuveyt Türk'ün Tarihçesi,"
<<http://www.kuveytturk.com.tr/tr/content/hakkında1.asp> >

¹⁰⁰ Asya Finans, "tarihçe,"
<<http://www.asyafinans.com.tr/hakkimizda/tarihce.jsp> >

sayılı Kanun ile 4389 sayılı Bankalar Kanunu kapsamına alınmışlar ve 5411 sayılı kanun ile de tüm faaliyetleri ve denetimleri bankalarla aynı kapsama getirilmiştir.

2005 yılı itibari ile dünyada 200-250 Milyar-USD seviyesine ulaşan faizsiz bankacılığın 4,5 Milyar-USD'si Türkiye tarafından karşılanmaktadır. Türkiye'de de tüm bankacılık sektörü içerisinde %3'lük paya sahip olan Katılım Bankaları'nın ilerleyen dönemlerde daha fazla pay alacağı düşünülmektedir.¹⁰¹

¹⁰¹ Ünal Kabaca, "Faizsiz Bankacılık Sistemi Güçlü Bir Altyapıya Sahip," (2005), < http://www.makalem.com/Search/ArticleDetails.asp?nARTICLE_id=3667>

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE FAİZSİZ BANKACILIK

3.1. Faizsiz Bankacılıkla İlgili Düzenlemeler

Faizsiz bankacılığın teorik çerçevesine ve tarihçesine değindikten sonra ülkemizde faizsiz bankacılık faaliyetlerini hangi düzenlemeler kapsamında yürütüldüğünü izah etmek gerekmektedir.

Faizsiz bankacılık ile ilgili düzenlemeleri, kanunlar, yönetmelikler ve diğer düzenlemeler olarak sınıflandırmak gerekmektedir. Aşağıda da bu ayırım gözetilerek açıklamalar yapılacaktır.

3.1.1. Bankalar Kanunu

Ülkemizde genel müdürlüğü bulunan yerel ve yabancı bankalar ile yabancı bankaların ülkemizdeki şubeleri bu bankacılık kanununa tabidir. Tüm bankaların olduğu gibi Katılım Bankalarının da bankacılık faaliyetleri söz konusu kanun ile açıklığa kavuşturulmuştur. Katılım Bankaları kanununun 11. maddesinde geçen *“Mevduat toplama yetkisi bulunmayan ancak, özel cari hesaplar ve kar ve zarara katılma hakkı veren hesaplar yoluyla fon toplayan, ekonomik faaliyetleri ekipman veya emtia temini veya kiralanması veya ortak yatırımlar yoluyla finanse eden özel finans kurumları bu Kanununun 10 uncu maddesinin (2) ve (3) numaralı fıkraları, 12 nci maddesinin (2) numaralı fıkrası, 14 üncü maddesinin (5), (6) ve (7) numaralı fıkraları, 15 (2/c, d ve e bentleri hariç), 16, 17 ve 19 uncu maddeleri ile 20 nci maddesinin (2) numaralı fıkrası hükümleri dışındaki diğer maddelerine tabidirler. Özel finans kurumları açısından emtia veya gayrimenkullerin finansal kiralanması yada kar ve zarara katılma ve benzeri yöntemlerle yapılan her türlü finansman faaliyetleri de bu Kanuna göre kredi olarak addolunur...”*¹⁰² hükmü ile bankacılık faaliyetlerine başlamışlardır.

¹⁰² 4491 sayılı Bankalar Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, m.11.
<<http://www.bddk.org.tr/turkce/mevzuat/bankalarkanunu/k4491.htm> >

Daha sonra 5411 sayılı bankalar kanununda geçen “...Katılım Bankaları, özel cari ve katılma hesapları yoluyla fon toplamak ve kredi kullandırmak esas olmak üzere faaliyet gösteren kuruluşlar ile yurt dışında kurulu bu nitelikteki kuruluşların Türkiye'deki şubelerini.....ifade eder”¹⁰³ hükmü ile birlikte “Halen faaliyette bulunan özel finans kurumları, bir yıl içerisinde ticaret unvanlarını katılım bankası ibaresini de kapsayacak şekilde değiştirmek ve mevcut durumlarını Kanunun finansal raporlamayla ilgili hükümlerine intibak ettirmek zorundadır. Özel Finans Kurumları Birliği Türkiye Katılım Bankaları Birliği olarak addolunur ve bu Kanunun hükümlerine tabi olup, üç ay içinde durumunu bu Kanun hükümlerine uygun hale getirir.”¹⁰⁴ metni ile de bu sektördeki faaliyetler bankacılık kanunu çerçevesine oturtulmuştur.

3.1.2. Finansal Kiralama Kanunu

Katılım Bankalarını diğer bankalardan ayıran en büyük özelliklerden bir tanesi de finansal kiralama işlemleri yapabilmeleridir. Bu yöntem kendilerine önemli bir avantaj sağlamakta ve bankalarla olan rekabette kendilerini bir adım öne çıkartmaktadır. Bu bölümde de finansal kiralama kanunu hakkında açıklamalara yer verilecek olup Katılım Bankalarının bu yetenekleri daha detaylı anlaşılmaya çalışılacaktır.

Finansal kiralamanın tanımı ve özelliklerinden yukarıdaki bölümlerde bahsedilmiştir. Fakat üzerinde durulması gereken önemli bir husus leasing ile finansal kiralamanın karıştırılmaması gereğidir. Leasing (kiralama) aşağıdaki şekillerde yapılabilmektedir:¹⁰⁵

- Finansal Kiralama
- Operasyonel (Faaliyet) Kiralama
- Sat ve geri kirala

¹⁰³ 5411 sayılı Bankacılık Kanunu, Geçici Madde 3.

< http://www.bddk.org.tr/turkce/mevzuat/bankalarkanunu/bankacilik_kanunu.htm>

¹⁰⁴ 5411 sayılı Bankacılık Kanunu, Geçici Madde 3.

< http://www.bddk.org.tr/turkce/mevzuat/bankalarkanunu/bankacilik_kanunu.htm>

¹⁰⁵ Uzunoğlu, 10.

Ülkemizde genellikle leasing ile finansal kiralama kavramları birbirlerinin yerine kullanılmaktadır. Fakat leasing görülebildiği gibi yukarıdaki kavramların tümüne verilen bir isimdir. Bu kavram kargaşasının sebebi, 1985 yılında çıkartılan 3226 sayılı Finansal Kiralama Kanunu ile yapılan faaliyetlerin leasing olarak adlandırılması ve diğer leasing yöntemlerinin günümüzde pek kullanılabilir olmamasıdır.

Bu kanunda geçen “*Kiralayan şirketler, yalnızca anonim ortaklık şeklinde kurulabilir*”¹⁰⁶ hükmü ile finansal kiralama şirketlerinin kanuni yapısı belirlenmiş ve daha sonra yayınlanan yönetmelik ile de bu madde, “*Türkiye'deki finansal kiralama şirketlerinin; anonim ortaklık şeklinde kurulmaları, sermayelerinin kanunda belirtilen tutardan az olmaması, ana sözleşmelerinin mevzuat hükümlerine uygun olması ve ana sözleşmede mevcut pay grupları, pay sayısı ve tutarı ile payların ne kadarının nama ne kadarının hamiline yazılı olduğunun yer alması; Türkiye'de şube açmak suretiyle faaliyet gösterecek yabancı finansal kiralama şirketlerinin ise; Türkiye'deki şubeleri için ayırdıkları sermayenin kanunda belirtilen tutardan az olmaması, kuruldukları veya faaliyette buldukları ülkelerde kiralama işlemleri yapmaya yetkili bulunmaları gerekmektedir.*”¹⁰⁷ hükmü ile daha da detaylandırılmıştır.

Bu kanuna göre aşağıdaki malların finansal kiralaması yapılabilmektedir:¹⁰⁸

- Tıbbi Cihazlar
- Bilgisayarlar ve Diğer Bilgi İşlem Üniteleri
- Santraller ve haberleşme cihazları
- Enerji tesisleri
- Kara Nakil Vasıtaları
- Hava Taşıma Araçları
- Kuru Yük Gemileri, Tanker ve Diğer Deniz Taşıtları
- İnşaat Makinaları, Vinçler, İş Makinaları

¹⁰⁶ 3226 sayılı Finansal Kiralama Kanunu, m.10.

¹⁰⁷ T.C. Hazine Müsteşarlığı, “Finansal Kiralama Şirketlerinin Kuruluş Ve Faaliyetlerine İlişkin Yönetmelik,” m.4.

< <http://www.hazine.gov.tr/mevzuat/finkirkrlsyon.html> >

¹⁰⁸ Fider, “Neleri Kiralayabilirsiniz?,”

< <http://www.fider.org.tr/pageStructure.aspx> >

- Matbaa makinaları
- Her Türlü Tezgah ve Üretim Makinaları
- Tekstil makinaları
- Komple Fabrikalar
- Komple Hastane, Otel ve Büro donanımları

Finansal kiralama işlemleri kanunda geçen “*sözleşmeler en az dört yıl süre ile feshedilemez. Hangi kiralama hallerinde bu sürenin kısıllacağı, Bakanlar Kurulunca çıkarılacak yönetmelikte belirlenir.*”¹⁰⁹ hükmü ile finansal kiralama işlemleri dört sene ile sınırlandırılmış fakat yönetmelik yolu açık bırakıldığı için “*Teknolojik niteliği veya ekonomik yararlanma ve işletme süresi itibariyle kullanımının dört yıldan kısa olduğu Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı'nca onaylanan mallar; Yurt içinde ve yurt dışında yerleşik finansal kiralama şirketleri tarafından yapılan kiralama işlemlerinde, ilk sözleşmenin devamı mahiyetinde, yeniden finansal kiralama sözleşmesine konu olan mallar ve yurt içinde veya yurt dışında savaş hali ile savaşa yol açabilecek durumlar veya sabotaj, yangın, ağır kaza ve tabii afetler sebebiyle kiralama konusu malın, bu malı kiralayanın yada kiracısının zarar gördüğü haller*”¹¹⁰ kısıtlamaları getirilerek bu işlemlerde daha kısa süreli finansal kiralama faaliyetlerine izin verilmiştir.

Tüm bu anlatılanların yanında finansal kiralamanın işleyiş mantığının da verilmesi Katılım Bankalarının leasing kurumu gibi davranıp nasıl iş gördüklerinin ortaya konması açısından yararlı olacaktır. Buradaki taraflar aşağıda açıklanmıştır:

- **Kiracı** : Leasing işlemlerinde ekipmanın kullanım hakkını sözleşme ile önceden belirlenen kira ödemeleri karşılığında satın alan taraf.
- **Katılım Bankası** : Leasing işlemine konu olan ekipmanın hukuki mülkiyetini üzerinde taşıyan ve sözleşme ile önceden belirlenen kira ödemeleri karşılığında kullanım hakkını Kiracı'ya devreden taraf.

¹⁰⁹ 3226 sayılı Finansal Kiralama Kanunu, m.7.

¹¹⁰ T.C. Adalet Bakanlığı, “Finansal Kiralama İşlemlerinde Süre Ve Sınırın Tespitine Dair Yönetmelik,”

< <http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/20023.html> >

- **Satıcı** : Leasing işlemine konu olan ekipmanı temin eden üretim veya pazarlama kuruluşu. Aşağıdaki şekilde gösterilen leasing tekniğinin aşamaları şu şekilde ifade edilebilir:



Şekil.3 Finansal Kiralamanın İşleyişi

1. İlk aşama da kiracı kuruluş kiralamak istenen makine veya gereçleri seçer ve fiyat, teslim koşulları gibi diğer teknik şartlar için üretici ile bir anlaşma yapar.

2. İkinci aşamada ise leasing şirketine başvurarak alış şartları belirlenmiş makine veya gereçlerin Katılım Bankası tarafından satın alınarak kendisine kiralanmasını ister.

3. Bu aşamada müşterinin mali durumu ve kiralama projesine ilişkin inceleme ve değerlendirmeler hızlı bir şekilde yapılır ve Katılım Bankası kiralama teklifinde bulunur.

4. Katılım Bankası ve müşterinin karşılıklı anlaşmalarıyla leasing sözleşmesi imzalanır. Sözleşmede kiralanın malın ayrıntılı tanımı, kiralama bedeli ve kira ödeme planı, kira ödemelerinin yapılacağı para birimi gibi hükümler yer alır.

5. Katılım Bankası, satıcı/ üretici firmaya mal bedelini öder, malı satın alır ve malın kiracıya teslim edilmesi sağlanır.

6. Kiracı finansal kiralama sözleşmesindeki şartlara uygun olarak kiralalarını Katılım Bankasına öder.

Kiralama süresince malın mülkiyeti Katılım Bankasına aittir. Ancak her türlü kullanım hakkı kiracıya aittir ve kiralama süresince malın bakım, tamirat ve sigorta giderleri de kiracıya aittir. Kira sözleşmesi sonunda da ayrıca kiracıya yeniden kiralama yada satın alma hakkı tanınır.

3.2. Faizsiz Bankacılıkla İlgili Kurumlar

Faizsiz bankacılık faaliyetlerinin ülke ekonomisi içinde düzenli şekilde ilerleyebilmesi için bazı kurumların etkin çalışmasına ihtiyaç bulunmaktadır. Bu kurumlar aşağıda özetlenmişlerdir:

- Katılım bankaları
- Türkiye katılım bankaları birliği
- Bankacılık düzenleme ve denetleme kurumu
- Tasarruf mevduatı sigorta fonu

3.2.1. Katılım Bankaları

Katılım bankaları kavramı 5411 sayılı bankacılık kanunu ile getirilmiş olan ve kara ile zarara müşterinin katılması gerektiğini belirten bir kavramdır. Bu bankalar bankacılık kanunu hükümlerine dahil değilken Özel Finans Kurumları olarak adlandırılıyorlardı. Önceleri sadece fon toplama ve kullandırma gibi hizmetleri verirken daha sonraları kredi kartı, alternatif dağıtım kanalları vb. gelişmiş hizmetler de bu bankalar tarafından vermeye başlanmıştır.

Katılım bankalarının müşterilerine sağladıkları hizmetler aşağıda listelenmiştir:¹¹¹

- Üretim desteği sağlama
- Kar veya zarara katılma yöntemi ile fon kullandırma

¹¹¹ Takan, 19.

- Kiralama
- Mal karşılığı olan vesaikin alım satımı yolu ile fon kullandırma
- Fonların bankalarda tutulması
- Kiralık kasa hizmeti vermek
- Havale ve transfer gibi temel bankacılık işlemlerinin yapılması
- Fizibilite etütlerinin yapılması
- Teminat mektubu vermek
- Akreditif açılması
- Ortaklık kurmak
- Ticari amaçlı mülk alıp satmak
- Katılma hesabında biriken fonlarla tarımsal endüstri alanında işletmeler kurmak ve çalıştırmak
 - Özel projelerin finansmanı için ve yalnızca o işe ayrılmak üzere müstakil hesaplarda fon toplamak

Katılım bankaları bu hizmetleri verirken temelde faizsiz bankacılık esaslarına göre kar elde etmeyi amaçlayan bankalardır. Bu genel yorumdan sonra Katılım Bankalarının tüm amaçlarını aşağıdaki gibi açıklayabiliriz.¹¹²

- İslam ilkelerinin ekonomik hayata uygulanabilmesi
- Tasarrufları doğrudan yatırıma yönlendirerek istihdam sağlama ve böylece sosyo ekonomik amaçlara ulaşılmasını kolaylaştırma
- Dengeli bir finansman sistemi kurma
- Çeşitli bankacılık işlemlerinin islami ilkeler doğrultusunda yapılmasını sağlama
 - Faizli sistem içerisinde yaşayabilmek ve başarı sağlayabilmek için kar fırsatlarından yararlanma

Yukarıdaki bilgilerden de anlaşılabilirdiği gibi özel finans kurumları aşağıdaki özelliklere sahip olan finansal kurumlardır:

- Aracı kurumlardır.
- Güven kurumlardır.

¹¹² Takan, 16.

- Faaliyetleri imtiyaza dayanmaz.
- Faizsiz faaliyet yapabilirler.

Katılım Bankalarının işlemlerinin anahtar özellikleri de aşağıda belirtilmiştir:¹¹³

- **İşlemler faizsizdir:** Bu bankaların en ayırt edici özelliği çalışmalarında faize yer vermemeleridir. Yani, sağladıkları kaynaklara faiz ödemezler; kullandırdıkları kaynak için müşterilerinden faiz tahsil etmezler. Zaten kuruluşlarının gerekçesi de, faizli muameleye dini görüşü gereği yer vermeyen insanlara ve bu tür insanların şirketlerine hizmet etmektir. İslamiyet sermayenin üretim faktörlerinden birini teşkil ettiğini ve bir maliyeti olduğunu kabul eder. Ancak bu faktörün önceden belirlenmiş bir karşılık, yani faiz talep etmesini reddeder. Bir diğer ifadeyle, paraya para kazanmak yasaktır. Faizli işlem yapmamaları sebebiyle finansman işlemlerinde finansman talep edenin hesabına değil satıcının hesabına ödeme yaparlar.

- **İşlemler ticaretle bağlantılıdır:** İslam'da faizin haram, ticaretin ve karın helal olması bu kuruluşları müşterileriyle ticari nitelikli iş yapmaya yöneltir. Para ticareti İslam'da yasak olduğuna göre, kar etmek için mal ticareti gerekli olur.

- **İşlemler sermaye bağlantılıdır:** Saf İslami bankacılığın kar-zarar ortaklığı (mudaraba) veya sermaye iştiraki (muşaraka) içerdiği genellikle kabul gören bir gerçektir. İslamiyet'te sermaye sahibi, girişimcinin uzmanlığı ve çalışması sayesinde meydana getirdiği karı onunla paylaşabilir. Sermayenin getirisi olan kar unsurunun oranı, yani hangi nispetlerde bölüşüleceği önceden bellidir, ancak tutarı belirsizdir.

- **Yatırımlar ahlaka uygun konularda yapılmalıdır:** Yatırımlar sadece İslam dininin yasaklamadığı konular çerçevesinde gerçekleştirilmelidir. Bu bağlamda İslami yatırım, çevre dostu, sadaka verici, toplum iştirakini sağlayıcı, insani değerlere saygılı; silahlanma, alkol ve kumarı dışlayan yatırımlar olmalıdır.

¹¹³ Sami Uslu, "Özel Finans Kurumları ve Faiz Yasağı," <<http://www.zaferdergisi.com/article/?makale=1168>>

Katılım Bankaları'nın yukarıdaki özelliklerine değindikten sonra müşterilerine verdikleri hizmetlere de göz atmak gerekmektedir.

3.2.2.Katılım Bankalarının Hizmetleri

Katılım Bankaları temelde faizsiz bankacılık prensipleri ile faizsiz bankacılık bölümünde değinilen yöntemler kullanılarak müşterilerine hizmet sunmaktadırlar. Bunlara aşağıda değinilmiştir.

3.2.2.1. Üretim Desteği

Sanayi, ticaret ve hizmet işletmelerinin faaliyetlerini sürdürebilmeleri için ihtiyaç duyulan hammadde, yarı mamül, mamül, makina, teçhizat gibi fiziken mevcut malların vadeli satılması işlemleri üretim desteği olarak adlandırılır.¹¹⁴ Bu işlemde; satın alınacak malın peşin fiyatı, kalitesi ve satıcı firma gibi önemli ayrıntılar müşteri firma tarafından belirlenebilmektedir. Talep edilen malların teslimatı yapıldıktan sonra, mutabık kalınan para cinsine ve vadeye uygun olarak banka karı ilave edilmekte ve müşteri firma borçlandırılmaktadır.

Bu fonlama tekniğinin fon kullanan müşteriye sağlayacağı avantajlar ise şunlardır:

- Üretilen mamüllerin maliyetleri kontrol edilebilir ve daha kolay hesaplanabilir.
- İhracat ve döviz taahhütü olmaksızın dövize endekli borçlanılabilir ve kaynak maliyeti azaltılabilir.
- Dövizli borçlanmalarda KDV'nin borç vadesi kadar ertelenmesi mümkündür.

¹¹⁴ Kuveyt Türk, "Üretim Desteği,"
< <http://www.kuveytturk.com.tr/tr/>>

Üretim desteği bir nevi işletme sermayesi ihtiyacının karşılanmasıdır. Bu yöntemle kullanılacak fonlar karşılığında teminat alınması ve alım – satıma ilişkin belgenin şubece saklanması zorunludur.¹¹⁵

Tüm Katılım Bankaları kurumsal bankacılık faaliyetleri içerisinde üretim desteği hizmeti vermektedirler. Hatta bireylerin yaptığı ticari işlemleri için de bireysel üretim desteği gibi alt bir ayırım da bulunmaktadır. Böylece bir gerçek kişinin yaptığı bir ticari işlem için de özel bir yöntem bulunmaktadır.

Tablo.2 Katılım Bankalarının ticari kredilerdeki oransal büyüklüğü¹¹⁶

Dönem	Ticari Bankalar(%)	KB(%)
1995	65	97
2000	50	93
2001	39	56
2002	40	66
2003	42	75
2004	47	82
2005/9	56	82

3.2.2.1.1. Bireysel Finansman Desteği (BFD)

Bireysel Finansman Desteği, Araç, konut gibi bireysel ihtiyaçlar için gerçek kişi alıcıların doğrudan satıcılardan aldıkları mal veya hizmet bedelinin Katılım Bankası tarafından müşteri adına satıcıya ödenmesi, karşılığında alıcının borçlandırılması işlemidir.¹¹⁷

Bu işlemlerde ticari işlemlerin finansmanı değil tüketicinin finansmanı söz konusudur. Buna göre bankaların tüketici kredisi uygulamasına paralel bir işleyiş söz konusudur. Tüm Katılım Bankaları internet sitelerinde ve şubelerinde bu finansmanın pazarlaması yapılmaktadır. Pazarlama faaliyetlerine bakıldığında diğer bankalara benzer işlerin yapıldığı söylenebilmektedir. Yapılan finansmanlar sadece

¹¹⁵ TKBB, “Kurumsal Finansman Desteği,” (2005),
< www.ofkbir.org.tr/resimler/ OFKSUNUM21-12-2005%5B1%5D.ppt >

¹¹⁶ TKBB, “Kurumsal Finansman Desteği,” (2005),
< www.ofkbir.org.tr/resimler/ OFKSUNUM21-12-2005%5B1%5D.ppt >

¹¹⁷ TKBB, “Bireysel Finansman Desteği,” (2005),
< www.ofKatılım Bankair.org.tr/resimler/ OFKSUNUM21-12-2005%5B1%5D.ppt >

araç ve konutla sınırlı kalmamış Katılım Bankası tarafından uygun bulunan proforma faturası olan tüm işlemler finanse edilmeye başlamıştır. Örneğin Kuveyt Türk A.Ş. aşağıdaki tüm işlemlerde bireysel finansman desteği sağlayabilmektedir:¹¹⁸

- Araç Finansmanı
- Gayrimenkul Finansmanı
- A'dan Z'ye Eşya Kredisi
- Ev Yenileme Kredisi
- Tekne Finansmanı

Hatta Katılım Bankaları bu faaliyetlerini gerçekleştirirken sadece emtianın değil fiziken teslimi mümkün olmayan hizmetlerin de finansmanını yapabilmektedirler. Bunlara örnek olarak:¹¹⁹

- Diploma Kredisi
- Eğitim Kredisi
- Seyahat Finansmanı

gösterilebilir.

3.2.2.1.2. Gayrinakit Krediler

Yukarıda anlatılan nakit içerikli finansmanlardan sonra Katılım Bankalarının yapabildiği gayrinakit finansmanlara da değinmek gerekmektedir. Bilindiği gibi Katılım Bankaları kendilerinden nakit finansman talep edenlere nakit ödeme yapamamakta sadece satıcıya ödeme yapıp alıcının borçlandırılması kanalı ile işlemlerinin sürdürebilmektedirler. Fakat gayrinakit finansman söz konusu olunca diğer bankalar gibi bu alanda herhangi bir kısıtlamaları olmadığı için tüm gayrinakit finansmanları yapabilmektedirler. Katılım Bankaları'nın yaptığı gayrinakit finansmanları aşağıda özetleyebiliriz:

- Teminat mektupları
- Akreditifler

¹¹⁸ Kuveyt Türk A.Ş., “Tüketici Finansmanı,”
<http://www.kuveytturk.com.tr/tr/content/hiz_tuketici.asp>

¹¹⁹ Kuveyt Türk A.Ş., “Tüketici Finansmanı,”
<http://www.kuveytturk.com.tr/tr/content/hiz_tuketici.asp>

Aşağıda da bunların genel tanımlarına ve katılım bankaları uygulamalarına değinilecektir.

3.2.2.1.2.1. Teminat Mektupları

Teminat mektubu, borçlunun muhataba karşı yüklendiği bir edimin yerine getirilmesini garanti etmek üzere, banka tarafından lehdara verilen taahhüdün yerine getirilememesi durumunda kayıtsız şartsız ödeme yapılacağını öngören mektuptur.¹²⁰ Teminat mektubu, mevcut kredi ilişkisi nedeniyle, muhataba hitaben düzenlenir. Kendisine garanti verilen kişiye “Muhatap”, lehine teminat mektubu verilen kredili müşteriye ise “Lehdar” denilir. Kural olarak teminat mektubu, muhatabın uğrayacağı muhtemel bir zararın tazmini için verilir. Her teminat mektubu mutlaka belirli bir riski garanti etmelidir. Her türlü borç veya fiil, garanti edilen riskin konusu olabilir. Banka, teminat mektubu ile, muhatabın zararını tazmin etmeyi taahhüt eder. Bu şekilde kredili müşteri, bankanın isim ve prestijinden faydalanarak nakit teminat vermekten kurtulur; bankada, vermiş olduğu teminat mektubu karşılığında müşterisinden bir ücret (komisyon) almaya hak kazanır; ancak, bir tazmin halinde aldığı toplam komisyonun çok daha üstünde bir tutar olan teminat mektubu bedelini ödeme riskini üstlenir.¹²¹

Katılım bankalarının ve diğer tüm bankaların verebildiği teminat mektupları aşağıdaki gibi sınıflandırılabilir:

¹²⁰ Takan, 272.

¹²¹ Muhip Şeyda Işıktaç, “Teminat Mektupları,”

< <http://www.hukuk.gen.tr/konular/konular.asp?konugrp=2&konuid=3>>

Konularına Göre Teminat Mektupları:¹²²

- **Geçici Teminat Mektupları:** Mektup metninde belirli bir süre için geçerli olduğu belirtilerek düzenlenen teminat mektuplarıdır. Mektupta belirtilen süre içinde tazmin talep edilmediği takdirde, bir daha paraya çevrilmesi istenemez.

- **Kesin Teminat Mektupları:** Bu tür teminat mektuplarında, lehtarın mektupta belirlenen yükümlülüğünü yerine getireceği, aksi takdirde mektup miktarının banka tarafından muhataba ödeneceği garanti edilir. Lehtarın, yükümlülüğünü kısmen yada tamamen yerine getirmemesi halinde, bankanın tazmin borcu doğar. Bankanın tazmin edeceği miktar, genelde mektup bedeli ile sınırlıdır; ancak, üstü açık mektuplarda tazmin edilen miktar, mektup bedelinin çok üstünde olabilir.

- **Avans Teminat Mektupları:** Müteahhitlerin kazandıkları kamu veya özel sektör ihalelerinde, işe başlamaları için aldıkları peşin avans miktarının, bir banka tarafından garanti edilmesidir. Sözleşme hükümlerine uygun olarak müteahhit taahhütlerini yerine getirdikçe, avans, hak edişlerinden mahsup edilmek (düşülmek) suretiyle geri alınır.

- **Mahkeme ve İcra Dairelerine Hitaben Verilen Teminat Mektupları:**

Bu tür teminat mektuplarının konusu çok çeşitli olabilir: Menfi tespit, ihtiyati haciz, ihtiyati tedbir, yürütmenin durdurulması (tehiri icra), icralardaki ihaleye katılmak, yurt dışındaki bir kişinin Türkiye’de dava açması, vs. gibi çeşitli konularda ilgili mahkeme veya icra müdürlüğüne hitaben düzenlenir. Bu konularda mahkemelere hitaben verilen teminat mektupları vadesiz mektuplardır

- **Vergi Dairelerine Hitaben Verilen Teminat Mektupları:** Tarh edilen vergi ve bunların cezalarına itiraz edilmesi veya verginin takside bağlanmasını sağlamak amacıyla ilgili vergi dairesine hitaben düzenlenir.

- **Gümrüklere Hitaben Verilen Teminat Mektupları:** Bu tür teminat mektupları genellikle, gümrükten geçirilen malların vergi ve resimleri ile bunların cezalarının banka tarafından garanti edilmesini sağlamak amacıyla ilgili gümrük müdürlüğüne hitaben hazırlanır. Gümrük idareleri

¹²² Seza Reisoğlu, Teminat Mektupları Kontrgarantiler, (Ankara: Sevinç, 1983), 33-36

vadeli mektup kabul etmedikleri gibi, genellikle limitsiz tabir edilen üstü açık mektup şeklinde düzenlenmesini talep etmektedirler. Gümrük müdürlüklerinin dosyayı incelemeleri uzunca bir süre aldığından, uygulamada, uzun yıllar sonra mektup miktarının çok daha üstünde bir tazmin riskiyle karşılaşılabilir.

- **Serbest Konulu Teminat Mektupları:** Teminat mektupları, yukarıda anlatılanlardan başka her çeşit konuda resmi dairelere, özel kişi veya kuruluşlara hitaben de verilebilir. Kiralanan taşınmazın depozitosu, acentelik, bayilik, herhangi bir borcun teminatı gibi çok çeşitli konular için özel metinli teminat mektubu düzenlenebilir.

Geçerli Olduğu Sürelere Göre Teminat Mektupları¹²³

- **Vadeli Teminat Mektupları:** Bu tip mektuplar belirli bir vadeye tabidir. Belirtilen vadeye kadar mektubun tazmini yazılı olarak bankadan istenilirse mektupta yazılı olan meblağ muhataba ödenir. Mektup metninde "... vade tarihine kadar tazmin talebinde bulunulmadığı takdirde, teminat mektubunun hükümsüz hale geleceği..." şeklinde bir ibarenin bulunması şarttır. Aksi takdirde muhatap, vade tarihine kadar riskin gerçekleşmiş olması halinde, vadeden itibaren 10 yıl içinde tazmin talep edebilecektir.

- **Süresiz Teminat Mektupları:** Üzerinde belirli bir geçerlilik süresi olmayan ve süresiz olarak yürürlükte kalan mektuplardır. Süresiz teminat mektupları, Borçlar Kanunu'nun da belirtilen 10 yıllık genel zaman aşımı süresine tabidirler. Tanzim tarihinden itibaren 10 yıl içinde tazmin talep edilmediği takdirde, zaman aşımına uğrar.

Bankanın Ödemekle Yükümlü Olduğu Meblağa Göre Teminat Mektupları:¹²⁴

- **Limitli Teminat Mektupları:** Limitli teminat mektuplarında bankanın ne kadar risk üstlendiği kesin olarak bellidir. Başka bir ifadeyle,

¹²³ Reisoğlu, 37.

¹²⁴ Muhip Şeyda Işıktaç, "Teminat Mektupları,"

< <http://www.hukuk.gen.tr/konular/konular.asp?konugrp=2&konuid=3&konuek=4>>

tazmin talep edilmesi halinde bankanın en çok ne kadar para ödeyeceği mektup metninde kesin bir şekilde yer alır.

- **Limitsiz Teminat Mektupları:** Bu çeşit mektuplarda, bankanın ödemeyi garanti ettiği belirli bir meblağ yer almakla birlikte “... verildiği tarihten itibaren hesaplanacak kanuni faiz ve gecikme cezası ile birlikte ödeneceği ...” şeklinde bir ibare de yer aldığından; tazmin anında mektup bedelinin çok daha üstünde bir taleple karşılaşılabilir. Bu nedenle üstü açık mektup olarak tabir edilirler. Genellikle gümrük idarelerine hitaben verilen teminat mektupları bu tip mektuplardır. Mektup metninde belirli bir meblağ yer almakla beraber; bu meblağa ek olarak, mektubun düzenlendiği tarihten itibaren hesaplanacak faiz ve gecikme cezalarının da ödeneceği garanti edildiğinden, bazen mektupta belirtilen miktarın bir kaç katı tazmin riskiyle karşılaşmak mümkündür. Bu çeşit mektupların verilmesi söz konusu olduğu zaman, risk-kredi teminatı dengesinin çok iyi ayarlanmış olması gerekir.

3.2.2.1.2.2. Akreditifler

Akreditif (Akreditif uluslararası işlemlerde kısaca L/C - Letter of Credit olarak adlandırılmaktadır); İhraç edilen malların bedellerinin ödenmesi konusunda belirli şartların yerine getirilmesinden sonra ödemenin yapılacağına ilişkin bir çeşit teminattır.¹²⁵ Akreditifte amir, akreditif açan bankaya kendi hesabına üçüncü bir kişiye belirli bir tutarın ödenmesi konusunda talimat verir ve aynı zamanda lehdar olan üçüncü kişiyi de bu tutarı çekmeye yetkili kılar.¹²⁶ İhracatçıya yapılacak ödeme de kambiyo mevzuatı hükümlerine tabidir. Buna göre ithalat bedelleri ithalata aracılık eden (ithalat akreditifini açan) bankalar veya katılım bankalarının kendi kaynaklarından veya ithalatçıya ait olan döviz hesaplarından bankacılık teamüllerine ve Türk parasının kıymetini koruma kanununa göre yapılabilir.¹²⁷

¹²⁵ İhracatı Geliştirme Etüt Merkezi, “Akreditif,”
<<http://www.igeme.org.tr/TUR/pratik/Akrdtf.pdf>>

¹²⁶ Ali Sait Yüksel, Bankacılık Hukuku ve İşletmesi, (İstanbul: İTİA, 1974), 262.

¹²⁷ Tülay Sobutay, Sorularla İthalat Mevzuatı, (İstanbul: İTO, 2004), 19.

Katılım Bankalarının yapabileceği Akreditif finansmanı çeşitleri aşağıda gösterilmiştir.¹²⁸

- **Dönülebilir Akreditif** (Revocable Letter of Credit): Lehbara önceden bildirilmeksizin ve herhangi bir anda Amir banka tarafından iptal edilebilen veya şartları değiştirilebilen akreditiflere dönülebilir akreditif denilmektedir.

- **Dönülemez Akreditif** (Irrevocable Letter of Credit): Aksi belirtilmedikçe tüm akreditifler dönülemez akreditif olarak adlandırılmıştır. Akreditifte öngörülen belgelerin ibrazı ve bunların akreditif koşullarına uygunluğunun saptanması halinde, akreditif bankasının kesin ödeme taahhüdünde bulunduğu akreditif türüne “Dönülemez Akreditif” denilmektedir.

- **Teyitli Akreditif** (Confirmed Letter of Credit): Amir Banka, muhabir bankaya aynı zamanda bu akreditifi teyit etmesi için bir talimat verdiği takdirde, bu akreditif teyitli dönülemez akreditif olur. Satıcıya en yüksek güvenceyi teyitli dönülemez akreditif sağlar. Bir akreditifin teyitli olması şartı, yabancı bankanın taahhüdüyle yetinmeyerek kendi ülkesindeki bir bankanın da taahhüdünü isteyen satıcının (lehdarın) talebinden kaynaklanabilir. Bu tür akreditifte, muhabir banka da bağımsız olarak ödeme taahhüdü altına girmektedir.

Yukarıdaki genel ayırmadan sonra akreditifler kullanım amaçlarına göre aşağıdaki gibi de ayrılabilirler.¹²⁹

- **Devredilebilir Akreditif** (Transferable Letter of Credit): Lehdarın ödemeyi yapacak olan bankadan, akreditifin tamamını veya bir kısmını üçüncü bir şahsa devretmesini talep edebileceği akreditif türüdür. Amir banka tarafından Akreditif metninde (küşat mektubunda) devredilebilir olduğunun açıkça belirtilmiş ve akreditifin dönülemez olmasına bağlıdır. Aksi belirtilmedikçe devredilebilir akreditif sadece bir kez devredilebilir.

¹²⁸ Muhip Şeyda Işıktaç, “Akreditif,”

< <http://www.hukuk.gen.tr/konular/konular.asp?konugrp=2&konuid=4&konuek=4>>

¹²⁹ Dış İşlemler Bölümü, Uluslararası Ticari Kurallar, (İstanbul: Pamukbank, 1997), 147-155.

- **Karşılıklı Akreditif** (Back to Back Letter of Credit): Birbirinden tamamen bağımsız iki ayrı akreditif işleminden oluşur. İlk akreditifin lehdarı ikinci akreditifin amiri olarak belirlendiği durumlarda oluşur. İlk akreditif tutarından ikincisi ödenir.

- **Kırmızı Şartlı Akreditif** (Red Clause Letter of Credit): Kırmızı Şartlı Akreditif, lehdarın istenilen belgeleri ibraz etmesi halinde ona ödemede bulunulmasını öngören genel akreditif prensibinin bir istisnasını teşkil etmektedir. Lehdarın malları üretmesi veya sevk etmesi için paraya ihtiyacı olduğu durumlarda, belgeleri ibraz etmeden akreditif tutarın bir kısmı veya tamamının peşin ödemesini öngören bu tür akreditiflerde alıcı satıcıya bir ön finansman imkanı tanımaktadır. Satıcıya bir tür prefinansman sağlanmaktadır. Lehdarın, uygun belgeleri ibrazından sonra, kendisine ödenen meblağ akreditif tutarından düşülmektedir. Belgelerin ibrazından önce lehdara ödeme yapıldığından, akreditif amiri açısından bir risk oluşmaktadır.

- **Yeşil Şartlı Akreditif** (Green Clause Letter of Credit): Bu tür akreditifte Lehdar, malı daha göndermeden peşin tahsilat imkanına kavuşur. Malların hazır ettiği bölümünü ya bir umumi mağazaya, yada üçüncü bir şahsın ambarına teslim ederek, teslim katılım Bankasını bankaya ibraz ettiği anda Lehdara ödeme yapılır.

- **Yenilenen Akreditif** (Revolving Letter of Credit): Taşdığı şartlara göre kullandıkça otomatikman yenilenecek şekilde tekrar kullanılabilir hale dönen ve bunun için özel bir değişiklik yapılması gerekmeyen akreditif türüdür. Alıcı ile satıcı uzun süreli bir alım satım ilişkisine girdikleri takdirde, sürekli olarak belirli aralıklarla mal sevkıyatı gerekeceğinden, her seferinde ayrı bir akreditif açılması yerine tek bir yenilenen akreditif açılır. Satıcı her sevkıyatında, bu kısma karşılık gelen miktarı çeker ve akreditif o miktar için kendiliğinden yenilenmiş olur.

- **Teminat Akreditifi** (Standby Letter of Credit): Standby akreditifler daha ziyade uluslararası müteahhitlik işlerinde kullanılan, bir çeşit teminat mektubudur. Bir başka ülkede taahhüt üstlenen firma (Amir), bu istisna akdinin karşı tarafı lehine (Lehdar), bir standby akreditif açtırır. Amir sözleşme kurallarına uygun olarak inşaatı tamamlamadığı takdirde Lehdar

bunu belirten yazılı bir beyan ve çekeceği poliçe ile bankaya müracaat ederek akreditif bedelini tahsil eder. Standby akreditifte, normal akreditif uygulamasının aksine, belirli bir belgenin ibrazı halinde değil, hatalı ve olumsuz bir durumun ortaya çıkması halinde ödeme yapılmaktadır. Amerikan bankaları mevzuatları gereği teminat mektubu veya kontrgaranti veremedikleri için, zorunlu olarak Standby L/C düzenlemektedirler.

- **Takas Akreditifi:** Karşılıklı ticaret esnasında kullanılan akreditiflere denmektedir. Karşılıklı ticaret ise, bir malın ihracı karşılığında diğer bir malın ithalini öngören iki taraflı ve çok taraflı ticari işlemdir.

En son ayırım ise akreditiflerin ödeme şekillerine göre yapılan ayırımdır. Bu da aşağıda gösterilmeye çalışılmıştır:¹³⁰

- **Görüldüğünde Ödemeli Akreditifler (Sight Payment):** Lehdar, küşat mektubunda belirtilen belgeleri ibraz ettiği anda banka tarafından kendisine ödeme yapılır.

- **Ertelemeli Ödemeli Akreditifler (Deferred Payment):** Akreditiflerde, belgenin ibrazı karşılığında derhal ödeme veya ibraz edilen poliçelerin kabulü esastır. Ertelemeli ödemeli akreditiflerde ödeme, küşat mektubunda belirtilen bir tarihte yapılmaktadır. Lehdar belgeleri ibraz etse bile, ödeme için akreditif vadesini beklemek zorundadır. Bu durumda, alıcı, akreditif meblağının ödenmesinden önce malları eline geçirmektedir. Kuşkusuz lehdar, bu tür akreditifin risklerini bilebilecek durumda olduğundan, ancak çok güvendiği alıcılarla bu tür akreditif ilişkisine girecektir.

- **Poliçe Kabulü Yoluyla İfa Edilen Akreditifler (Acceptance):** Satıcı alıcıya bir ödeme kolaylığı tanımaktadır. Satıcı, belgelerle birlikte banka üzerine keşide ettiği vadeli bir poliçeyi muhabir bankaya ibraz eder. Banka belgelerin uygunluğunu gördüğü takdirde, poliçeyi kabul eder ve vadesinde poliçe bedelini satıcıya öder.

- **İştira Yoluyla İfa Edilen Akreditifler (Negotiation):** İştira, kelime anlamı olarak, ticari senetlerin vadelerinden önce hamilinden satın

¹³⁰ Muhip Şeyda Işıktaç, "Akreditif,"

< <http://www.hukuk.gen.tr/konular/konular.asp?konugrp=2&konuid=4&konuek=4>>

alınmasıdır. Buna göre akreditif işlemlerinde lehdar, istenilen belgeleri ve düzenlenen poliçeyi bankaya ibraz eder. Banka da poliçeyi veya belgeleri iskonto ederek vadesinden önce alır.

Gayrinakit kredilerin anlatılmasından sonra fon kullandırma hizmetleri anlatılmış bulunmaktadır. Bundan sonra fon toplama hizmetlerine değinilecektir.

3.2.2.1.3. Fon Toplama

Katılım Bankaları faaliyetlerine devam edebilmek için fon toplamak zorundadırlar. Faizsiz bankacılık bölümünde değinildiği gibi Katılım Bankası hem cari hesap hem de katılma hesapları ile faiz geliri elde etmek istemeyen veya ticari faaliyetlerinde kullanmak için vadesiz hesaba ihtiyaç duyan müşterilerine pazarlama yaparak mevduatlarını banka hesaplarına yatırmalarını sağlamaya çalışmaktadırlar. Bunun için katılma hesaplarının geçmiş getirilerini ilan ederek, ilerideki muhtemel getiriler konusunda bilgi vermektedirler.

Son dönemlerde Katılım Bankalarının ülke ekonomisi içerisindeki ağırlığı artmaya başlamış ve şubeleşme çalışmaları sonucunda toplanan fonlarda büyük artışlar yaşanmıştır. Bununla ilgili tablo aşağıda olup gelişme oldukça manidardır.

Tablo.3 Fon Toplama Rakamları¹³¹

Dönem	Bankalar	KB	Toplam	KB/Toplam
1995	2.664.936	64.334	2.729.270	% 2,36
2000	68.442.406	1.863.000	70.305.406	% 2,65
2001	147.520.532	1.917.000	149.437.532	% 1,28
2002	142.387.988	3.206.000	145.593.988	% 2,20
2003	147.350.714	4.004.306	151.355.020	% 2,65
2004	190.996.041	5.992.159	196.988.200	% 3,04
2005/9	231.003.411	7.404.980	238.408.391	%3,11

¹³¹ TKBB, “Kurumsal Finansman Desteği,” (2005),
< www.ofkbir.org.tr/resimler/ OFKSUNUM21-12-2005%5B1%5D.ppt >

Yukarıdaki tablodan da görülebildiği gibi 2001 yılında Katılım Bankalarının toplam mevduattaki payları %1.28 iken daha sonra büyük bir artış yaşamış ve 2005 yılının eylül ayında bu rakam %3.11'e gelmiştir.

3.2.3. Türkiye Katılım Bankaları Birliği

Türkiye Katılım Bankaları Birliği (TKBB), Bankacılık Kanunu gereğince kurulmuş tüzel kişiliğe haiz kamu kurumu niteliğinde bir meslek kuruluşudur. Türkiye'de faaliyette bulunan katılım bankaları TKBB'ye üye olmak, Birlik Statü hükümlerine uymak ve Birliğin yetkili organlarının alacağı kararları uygulamak zorundadırlar.¹³²

Bakanlar Kurulu'nun 28 Şubat 2006 tarihinde Türkiye Katılım Bankaları Birliği Statüsü konulu kararına göre; TKBB'nin amacı, *“serbest piyasa ekonomisi ve tam rekabet ilkeleri çerçevesinde, bankacılık düzenleme ilke ve kuralları doğrultusunda Katılım Bankalarının hak ve menfaatlerini savunmak, bankacılık sisteminin büyümesi, sağlıklı olarak çalışması ve bankacılık mesleğinin gelişmesi, rekabet gücünün artırılması amacıyla çalışmalar yapmak, rekabetçi bir ortamın yaratılması ve haksız rekabetin önlenmesi için gerekli kararları almak/alınmasını sağlamak, uygulamak ve uygulanmasını talep etmek”*¹³³ olarak gösterilmiştir.

TKBB'nin görevleri aşağıda gösterilmiştir:¹³⁴

- Bankacılık ve katılım bankaları ile ilgili mevzuatı izlemek bu konulara ilişkin düzenlemeleri üye katılım bankalarına duyurmak,
- Meslek ilkelerini belirlemek suretiyle üyelerin birlik ve mesleğin gerektirdiği vakar ve disiplin içinde ekonominin ihtiyaçlarına uygun olarak çalışmalarını sağlamak,
- Üye katılım bankası mensuplarının uyacakları meslek ilkeleri ve standartlarını Kurumun uygun görüşünü alarak belirlemek,

¹³² TKBB, “TKBB Hakkında Genel Bilgiler,”

< <http://www.tkbb.org.tr/OFKGenel.asp>>

¹³³ TURMOB, “Türkiye Katılım Bankaları Birliği Statüsü,” (2006)

< [http://turmob.org.tr/mevzuat/rg/26094\(5\).doc](http://turmob.org.tr/mevzuat/rg/26094(5).doc)>

¹³⁴ TKBB, “TKBB Hakkında Genel Bilgiler,”

< <http://www.tkbb.org.tr/OFKGenel.asp>>

- İlgili mevzuat uyarınca alınan kararlar ile Kurumca alınması istenilen tedbirlerin uygulanmasını takip etmek,
- Üyeleri arasında haksız rekabeti önlemek amacıyla gerekli her türlü tedbiri almak ve uygulamak,
- Katılım bankaları arasındaki ilişkilerde mesleki dayanışmayı güçlendirecek kararlar almak,
- Kurum ile işbirliği yapmak suretiyle katılım bankaları arasında ortak projelere ilişkin işbirliğini temin etmek,
- Üyelerin ilan ve reklamlarında uyacakları esas ve şartları tür, şekil, nitelik ve miktarları itibariyle Kurumun uygun görüşünü alarak tespit etmek,
- Yurt içinde ve yurt dışında katılım bankacılığını temsil etmek, katılım bankacılığını tanıtmak ve bu konuda kamuoyunu aydınlatmak için çalışmalarda bulunmak,
- Bankacılık konusunda seminer, sempozyum, konferans ve eğitim programları düzenlemek,
- Müşteri haklarına dair hükümlerde öngörülen sözleşmelerin şekil ve içeriklerine ilişkin usul ve esaslar ile tip sözleşmelerin uygulanacağı işlemleri, Kurulun uygun görüşünü alarak belirlemek,
- Üyeler ile bireysel müşterileri arasındaki ihtilafların değerlendirilmesi ve çözüme kavuşturulmasını temin etmek üzere Birlikçe hazırlanan ve Kurulca onaylanan usul ve esaslar dahilinde hakem heyeti oluşturmak,
- Katılım bankaları ve bankacılığı konularında resmi makam ve kuruluşlara istişari mahiyette mütalaa vermek,
- Ekonomi, mali sektör ve bankacılık sistemindeki yurt içi ve yurt dışı gelişmeleri izleyerek toplayacağı bilgileri üyelerine ve ilgililere ulaştırmak,
- Ulusal tasarrufun teşviki için gerekli çalışmaları yapmak ve yetkili mercilere önerilerde bulunmak,
- Katılım bankalarına ilişkin, gizlilik niteliği taşımayan istatistiki bilgileri toplamak ve kamuoyuna duyurmak,

- İlgili mevzuat hükümleri saklı kalmak kaydıyla, katılım bankalarının, müşterilere sundukları hizmetler karşılığında tahsil edecekleri komisyon, ücret ve masraflar, açtıkları krediler ve bunlarla ilgili diğer işlemler için uygulayacakları kar payı oranları, komisyon ve ücretler ile katılma hesaplarında kar ve zarara katılma oranının belirlenmesine ilişkin olarak üye katılım bankalarına yönelik tavsiye kararı almak,
 - Üyelerinin ortak menfaatlerini ilgilendiren konularda yönetim kurulu kararına istinaden dava açmak ve/veya gerekli girişimlerde bulunmak,
 - Kurumca alınması istenilen tedbirleri almak,
 - Birliğin aldığı karar ve tedbirlerin uygulanmasını takip etmek, bunlara zamanında ve tam olarak uymayan üyeler hakkında gerekli müeyyideleri uygulamak,
 - Kanun ve ilgili mevzuatın kendisine yüklediği diğer görevleri yapmak.

Görüldüğü gibi Türkiye Bankalar Birliğinin bankalar için gösterdiği faaliyetin bir benzeri TKBB tarafından üyeleri için gösterilmektedir.

3.2.4. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu

Katılım Bankaları'nın bankacılık mevzuatına dahil olmaları nedeniyle Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) gözetimine tabi olduklarını görmekteyiz.

4389 sayılı kanunda geçen *“Bu Kanun ve ilgili diğer mevzuatın, Kanunda gösterilen yetkiler çerçevesinde düzenlemeler de yapmak suretiyle uygulanmasını sağlamak, uygulamayı denetlemek ve sonuçlandırmak, tasarrufların güvence altına alınmasını temin etmek ve Kanunla verilen diğer görevleri yapmak ve yetkileri kullanmak üzere kamu tüzel kişiliğini haiz, idari ve mali özerkliğe sahip Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu kurulmuştur.”*¹³⁵ hükmü ile BDDK'nın kurulması gerçekleştirilmiştir. Aynı maddede geçen *“Kurum, tasarruf sahiplerinin haklarını ve bankaların düzenli ve emin bir şekilde çalışmasını tehlikeye sokabilecek ve*

¹³⁵ 4389 sayılı Bankalar Kanunu, m.3.

*ekonomide önemli zararlar doğurabilecek her türlü işlem ve uygulamaları önlemek, kredi sisteminin etkin bir şekilde çalışmasını sağlamak üzere gerekli karar ve tedbirleri almak ve uygulamakla yükümlü ve yetkilidir.”*¹³⁶ hükmü ile de görev alanının kapsamı ortaya konmuş ve BDDK'nın faaliyetleri daha sonra 31.08.2000 tarihinde fiilen başlamıştır.¹³⁷

3.2.5. Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu

Mevduata güvence verilmesi hususu gelişmekte olan ekonomilerde oldukça çok karşılaşılan bir durumdur. Üzerinde eleştiriler olsa bile bankacılığın fazlaca gelişmediği yerlerde bu tür bir sigortanın bulunmasına sıcak bakılmaktadır. Bu nedenle ülkemizde de Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu'nun 31.10.2003 tarih ve 1143 sayılı kararı ile Türkiye'de faaliyet gösteren ve mevduat kabulüne yetkili bulunan bankaların, yurt içi şubelerinde gerçek kişiler tarafından açılmış olan Türk Lirası cinsinden tasarruf mevduatı ile tasarruf mevduatı niteliğini haiz altın depo ve döviz tevdiat hesaplarının anapara ve faiz tutarları toplamının, 03.07.2003 tarihinden geçerli olmak üzere tamamının, 05.07.2004 tarihinden itibaren ise 50 milyar TL'ye kadar olan kısmının mevduat sigortası kapsamında bulunduğu hükme bağlanmıştır.¹³⁸ Daha sonra bu güvencenin ilerleyen zamanlarda yürürlükten kalkması da gündeme gelmiştir.

Türkiye'de tasarruf mevduatının korunmasına ilişkin yasal düzenlemeler aşağıda kronolojik olarak verilmektedir.¹³⁹

- **30.05.1933 tarih ve 2243 sayılı Mevduatı Koruma Kanunu:**

Bu Kanuna göre bankaların mevduat munzam karşılığı olarak TCMB nezdinde bulundurdukları mevduat, ilgili bankalarda açılmış bulunan tasarruf mevduatı hesaplarının bir karşılığı olarak kabul edilmiş ve üçüncü kişiler tarafından haczedilemeyeceği hüküm altına alınmıştır.

¹³⁶ 4389 sayılı Bankalar Kanunu, m.3.

¹³⁷ T.C. Başkent Üniversitesi,

<<http://64.233.179.104/search?q=cache:z7gEq10TIE8J:www.baskent.edu.tr/~gurayk/finpazpazartesi18.doc+%22bddk+g%C3%B6revleri%22&hl=tr&gl=tr&ct=clnk&cd=2>>

¹³⁸ TMSF, “Mevduat Sigortası,”

<<http://www.tmsf.org.tr/Content.aspx?tabid=8&lang=tr#9>>

¹³⁹ TMSF, “Tarihçe,”

<<http://www.tmsf.org.tr/Content.aspx?tabid=14&lang=tr>>

- **01.06.1936 tarihli 2999 sayılı Bankalar Kanunu:** Tasarruf mevduatı sahiplerinin bankalarda bulundurdukları mevduatın %40'ına tekabül eden miktarı, bu mevduatı kabul etmiş olan bankanın aktifinde mevcut bütün kıymetler üzerinde imtiyazlı alacaklı kabul edilmiş ve iflas durumunda bu kısmın, tasfiyenin sonucu beklenmeksizin mevduat sahiplerine ödeneceği hükmü getirilmiştir.

- **23.06.1958 tarih ve 7129 sayılı Bankalar Kanunu:** Bu kanun ile yukarıda belirtilen oran %50'ye çıkartılmıştır.

- **1960 Yılında Yürürlüğe Giren 153 Sayılı Kanun:** Bu kanun ile 7129 sayılı Bankalar Kanununda önemli bir değişiklik yapılmış ve bankalarda tedrici tasfiye esası kabul edilerek Bankalar Tasfiye Fonu adı ile bir fon kurulmuştur.

- **22.07.1983 tarihli Bankalar Hakkında 70 sayılı Kanun Hükmünde Kararname:** Bu kararname ile "Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu" kurulmuştur. Fonu idare ve temsil etme görevi ilgili Bakanlıkça hazırlanacak bir yönetmelikle TCMB'ye verilmiştir. Söz konusu kararnamenin Fon ile ilgili düzenlemeleri 25.04.1985 tarih ve 3182 sayılı Bankalar Kanunu ile yasalaşmıştır.

- **16.06.1994 tarih ve 538 sayılı Kanun Hükmünde Kararname:** Fona tasarruf mevduatını sigorta etmenin yanı sıra, bankaların mali bünyelerini güçlendirme ve gereğinde yeniden yapılandırma görevi bu kararname ile verilmiştir.

- **18.06.1999 tarih ve 4389 sayılı Bankalar Kanunu:** Bu kanun ile Fonun Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumunca idare ve temsil olunmasına hükmedilmiştir. BDDK, 4389 sayılı Bankalar Kanununun 3 üncü maddesinin birinci fıkrası uyarınca, söz konusu Kanun ve ilgili diğer mevzuatın, anılan Kanunda gösterilen yetkiler çerçevesinde düzenlemeler yapmak suretiyle uygulanmasını sağlamak, uygulamayı denetlemek ve sonuçlandırmak, tasarrufların güvence altına alınmasını temin etmek ve Kanunla verilen diğer görevleri yapmak ve yetkileri kullanmak üzere 23.06.1999 tarihinde, kamu tüzel kişiliğini haiz, idari ve mali özerkliğe sahip olarak kurulmuş olup, 31.08.2000 tarihinde faaliyete geçmiş bulunmaktadır.

Ülkemizde mevduat sigortasının yukarıdaki gibi bir tarihçesi bulunmaktadır. Mevduat sigortası denilince akla ilk gelen kurum olan Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu (TMSF) tüm bankaların tasarruf mevduatlarını sigortaladığı gibi Katılım Bankaları'nın da tasarruf mevduatlarını sigortalamaktadır. 5411 sayılı bankalar kanununda yer alan *“Türkiye'de kurulu mevduat bankaları, katılım bankaları, kalkınma ve yatırım bankaları, yurt dışında kurulu bu nitelikteki kuruluşların Türkiye'deki şubeleri, finansal holding şirketleri, Türkiye Bankalar Birliği, Türkiye Katılım Bankaları Birliği, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu ve bunların faaliyetleri bu Kanun hükümlerine tabidir.*¹⁴⁰” hükmü ile adı geçen tüm kurumlar bankalar kanunu kapsamına alınmış ve bu kanundaki çeşitli hükümler ile Katılım Bankaları'nın da diğer bankalar gibi sisteme giriş payı ve sigorta primi ödemelerini zorunlu kılmıştır.

Bunun yanında Katılım Bankaları'nın mevduatlarına bankalar kanunu kapsamına alınmadan önce güvence fonu garanti vermekteydi. Güvence fonu 4389 sayılı Bankalar Kanununa 12.05.2001 tarih ve 4672 sayılı değişiklik kanunu ile eklenen hükümlerle; özel finans kurumlarında özel cari ve kar ve zarara katılma hesaplarında toplanan tasarrufların güvence altına alınması amacıyla, oluşturulmuştur. Söz konusu güvence fonu kapsamında; Özel Finans Kurumları'nda (yurtdışı şubelerinde açılanlar hariç) gerçek kişiler adına, Türk Lirası veya döviz üzerinden açılan özel cari ve katılma hesaplarının, kişi başına 50 Milyar TL'na kadar olan kısmının güvence altına alınması sağlanmıştır.¹⁴¹

Fakat 4389 Sayılı Bankalar Kanunu 5411 sayılı Kanun ile yürürlükten kaldırılınca güvence fonu da Tasarruf Mevduat Sigorta Fonu'na devredilmiş ve devir tarihinden sonra Katılım Bankaları'nda bulunan gerçek kişilere ait Yabancı Para ve YTL üzerinden açılan özel cari ve katılma hesaplarının bir kişiye ait tutarının 50 bin YTL' na kadar kısmı Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonunun güvencesi altına girmiştir. Buna göre, Katılım Bankaları'nda gerçek kişiler adına açılmış bulunan bütün YTL ve

¹⁴⁰ 5411 sayılı Bankalar Kanunu, m.2.

<http://www.bddk.org.tr/turkce/mevzuat/bankalarkanunu/bankacilik_kanunu.htm>

¹⁴¹ TKBB, “Katılım Fonlarının Sigortalanması,”

<<http://www.tkbb.org.tr/KFSigortalanmasi.asp>>

döviz hesapları, aynı şartlarla ve aynı miktar üzerinden Tasarruf Mevduat Sigorta Fonu bünyesinde güvenceye tabi olmaya devam etmektedir.¹⁴²

3.3. Katılım Bankalarının Bankalardan Farklılıkları

Bankalarla Katılım Bankaları arasındaki temel farklar şunlardır:¹⁴³

- **Faizsiz Çalışma:** Bankalar kredi sistemine, özel finans kurumları ise ortaklık sistemine göre çalışırlar. Bankalar mevduatlarını, faiz ödeyerek toplarlar. Özel finans kurumları ise mudarebe (emek-sermaye ortaklığı) ile toplarlar.

- **Ortaklık İlişkisi Vardır:** Bankaların mevduat sahipleri ile ilişkisi, bir borçlu alacaklı ilişkisidir. Bu sebeple biri diğerinin zararına katlanamaz. Fon sahipleri ile özel finans kurumunun ilişkisi ise bir ortaklık ilişkisidir, biri diğerinin karından da zararından da etkilenir.

- **Ticaret Yapma:** Bankalar topladıkları mevduatı kredi, yani faizli borç olarak verip gelir elde ederler. Finans kurumları müşterilerine borç vermezler. Onlar, akıllı ve ilerisini düşünen bir tüccar gibi davranır, ticaret ve sanayinin içine girerek gelir elde ederler. Mesela peşin aldıkları bir malı müşterilerine veresiye olarak satarlar ya da onlara ortak olurlar.

- **Temerrüt Faizi Uygulanmaz:** Bankalar, geciken borçlara temerrüt faizi uygulamaya başlar, aldıkları teminatları nakde çevirebilirler. Katılım Bankalarının müşterileri bu gibi sıkıntıları yaşamaz. Bunun sebebi, temerrüt faizinin olmamasıdır.

- **Karz-ı Hasen Verilebilir:** Katılım Bankaları müşterilerine karz-ı hasen verebilirler. Fakat bankalarda bu tip bir uygulama bulunmamaktadır.

- **Fon toplama ortaklık üzerine yapılır:** Ticari bankaların topladığı mevduat onların borçlarıdır. Tahsis ettikleri kredilerin kullanılması için verdikleri çeklerin karşılığını ödemeleri gerekir. Bu onları önemli bir borç altına sokar. Buna kredilerin batma tehlikesi de ilave edilince bankaların

¹⁴² TKBB, “Katılım Fonlarının Sigortalanması,”

<<http://www.tkbb.org.tr/KFSigortalanmasi.asp>>

¹⁴³ Abdülaziz Bayındır, “Faiz ve Ticaret”,

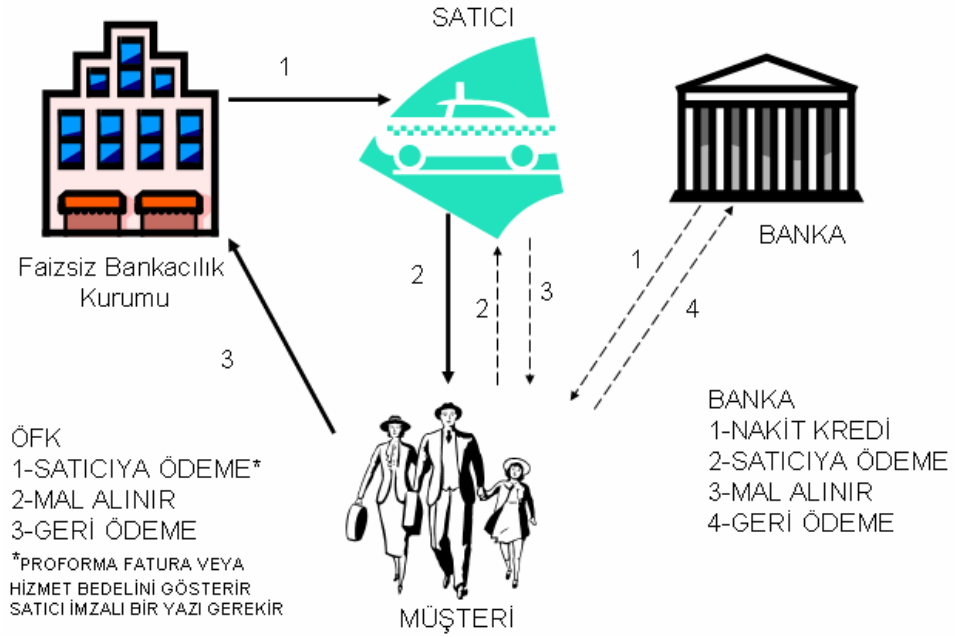
<<http://www.suleymaniyevakfi.org/modules/kitaplar/books/faiz.pdf>>

bunları karşılayacak kadar bir öz sermayeye sahip olmaları gereği ortaya çıkar. Mevduatlarının tamamını kredi olarak vermemek ve bir miktar ihtiyat akçesi (munzam karşılık) bulundurmamak suretiyle bankalar tahsis ettikleri kredilere ait çekleri ödeyebilirler. Fakat kredilerin batması halinde bunu karşılayacak bir sermaye gerekir. Aksi takdirde önemli dengesizliklere sebep olabilirler. Katılım Bankaları ise mudarebe prensiplerine göre çalışırlar. Mudarebede işletmecisi durumunda olan mudaribin ana sermayeyi ve belli bir karı garanti etmek diye bir görevi yoktur. O, dikkatli ve dürüst bir tüccar olarak emeğini koyar ve kendine verilmiş fonları kullanır. Bir kar elde ederse onu, önceden anlaştığı oranda fon sahibi (rabb'ül-mal) ile paylaşır. Bir kar meydana gelmemişse, dönem sonunda, emeğine bir karşılık almaksızın fonu olduğu gibi sahibine verir. Zarar olmuşsa bu zarar tamamen fon sahibine aktarılır. Böyle bir yapı içinde kaydi para ihracı söz konusu olmadığı için sermaye tabanı problemi olmaz.

- **Fonları kullanma:** Katılım Bankalarının fonları daha akılcı şekilde kullanılabilir. Faizli kredi alanlar kolayca sıkıntıya düşebilirler. Sıkıntıyı azaltmak için bu kredileri ya kısa vadeli ihtiyaçlarında yada kısa vadede yüksek kar getirecek yatırımlarda kullanmak zorunda kalırlar. Bu sebeple banka kredileriyle orta ve uzun vadeli yatırımları gerçekleştirmek pek mümkün olmaz. Kredi alanlar, ayrıca yüksek kar elde etmek zorundadırlar. Çünkü kazançları, ödeyecekleri faiz miktarının altına düşerse iflasa varan sıkıntılar baş gösterir. Zira banka, kredi kullananın hiç bir riskini kabul etmez. Özel finans kurumu kredi vermediği için bu tür sıkıntılara sebep olmaz. O, müşterileriyle ya alım satım akdi, ya ortaklık (mudarebe, müşareke) yada finansal kiralama yapar. Alım satım normal seyri içinde yürüyeceği için müşteriye ek külfet yüklemes. Borcun gecikmesi halinde temerrüt faizi de olmaz. Katılım Bankası ile orta yada uzun vadeli ortaklık yapılabilir. Yatırımın her türlü riskine finans kurumu da katılacağı için yatırımcı, doğabilecek tehlikeyi tek başına göğüslemek zorunda kalmaz.

- **Katılım Bankaları gerçek kazanç elde etme imkanı verir:** Mevduat sahiplerinin bankadan aldıkları faiz, çoğu zaman enflasyonun altında kalır. Bu sebeple onlar enflasyonun gönüllü kurbanı sayılırlar. Katılım Bankaları, katılma hesabı sahiplerine kardan pay vadederler. Kar etmiş

sayılabilmeleri için mevcut enflasyonun üzerinde bir gelir temin etmeleri icabeder. Bu sebeple finans kurumlarının görevleri hem ellerinde bulundurdukları paraları enflasyona karşı korumak hem de o paralarla gerçek kar elde ederek katılma hesabı sahiplerine bundan pay vermektir. Çünkü kendileri ancak gerçek kardan pay alabilirler.



Şekil.4 Katılım Bankalarının Finansman Alanındaki Farklı Uygulamaları

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE KATILIM BANKALARI

4.1. Türkiye' deki Katılım Bankaları' nın Kuruluş Şartları

Türkiye'de ilk Özel Finans Kurumları, şimdiki adıyla Katılma Bankaları, Turgut Özal iktidarı döneminde, Özel Finans Kurumlarının kurulması hakkında 13.12.1983 tarih ve 83/7506 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararnamesinin çıkarılmasıyla oluşmuştur. Bundan böyle Türkiye'de bir Faizsiz Banka olan Özel Finans Kurumlarının kurulmasına imkan sağlanmıştır. Bahis konusu kararnamenin eki karara ilişkin 25 Şubat 1984 tarihinde 18323 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan ve 19 Şubattan itibaren yürürlüğe giren tebliğ Faizsiz Bankaların kuruluş ve işleyiş tarzına büyük ölçüde netlik getirmiştir.

Bu tebliğin esasları;

Kuruluşu: ÖFK asgari 5 tane kurucusu olmak üzere 100 ortaklı bir A.Ş. şeklinde kurulabileceği hükme bağlanarak, Bankalar Kanununu değiştiren 1983/70 sayılı KHK'den bankaların kuruluşuna ilişkin kabul edilen esaslara paralel hükümler getirilmiştir.

Önemli farklar:

- Bankalar için bin YTL'si olan asgari sermaye şartının ÖFK'lar için beş bin YTL olarak tespit edilmiştir.
- ÖFK'da izin için Bakanlar Kuruluna yapılacak teklifte Maliye Bakanlığı ve Ticaret Bakanlığı'nın devreden çıkarılarak, Merkez Bankası'nın olumlu görüşü ve Başbakanlık Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı'nın teklifine bağlanmıştır.¹⁴⁴

Organları: Normal olarak ÖFK'nın organları; Genel Kurul, İdare Meclisi ve Denetim Kurulu'ndan oluşur. İdare Meclisi Genel Kurulca üç yıl süre ile seçilen 7

¹⁴⁴ 28.06.1983 Tarih ve 70 sayılı KHK, m.4-5

üyeden meydana gelir. Kurumun icrai faaliyetlerini yürütecek Genel Müdürü de kurul tayin eder. Sadece ÖFK'lara has olan önemli bir yenilik, nama yazılı olarak Genel Kurulca çıkarılabilen ÖFK hisse senetlerinin itibari değeri 10 Ykr'den az olamayacağı gibi, ancak her bir ¹⁴⁵ YTL'lik hissenin Genel Kurul'da bir oy hakkı olmasıdır. Bundan az pay sahipleri birleşerek ortaklardan birine vekalet verebileceklerdir. ¹⁴⁵

Fon Temini: ÖFK'nın kabul edebileceği fon neveleri Cari Hesaplar ve Katılma Hesapları olmak üzere iki bölümden oluşur. Özel Finans kurumundan alacaklı kişilerin bu hesaplarda biriken fonlar üzerinde herhangi bir talep hakkı yoktur. Hesabın işletilmesinden doğan masraflar özel finans kurumuna aittir. Özel finans kurumunun bu hesapların işletilmesinden doğan kar-zarar payı azami %20'dir.

¹⁴⁶

Fon kullanımı ise: MB Blokajı, Üretim Desteği Sağlama (Murahaba), K/Z'a Katılma (Mudaraba), Leasing şeklinde Tebliğin 17. Maddesinde tanımlanmıştır. Fon Toplama ve Fon kullanımı yanında, 83/7506 KHK'ye Ek 25.2.1984 tarihli HDTM Tebliği'nin 25. ve 27. maddelerinde ÖFK'lara diğer bankacılık faaliyetlerinde bulunma yetkisi de tanınmıştır.

4.2. Albaraka Türk Katılım Bankası

Albaraka Türk'ün kuruluşu, 1985 yılıdır. İlk kurulan faizsiz banka olan kurumun ortaklık yapısı da aşağıdaki tabloda belirtilmiştir. ¹⁴⁷

¹⁴⁵ 28.06.1983 Tarih ve 70 Sayılı KHK (RG 22.7.1983, No:18112), m. 9

¹⁴⁶ Turan, Güngör; Gökalp, M. Faysal; İslam Toplumunun Ekonomik Yapısı, İzmir 1993, s.110

¹⁴⁷ Albaraka Türk, "Albaraka'yı Tanıyın,"

< http://www.albarakaturk.com.tr/ALBA/?P=BTN_A>

Tablo. 4 Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş. Ortaklık Yapısı ¹⁴⁸

Yabancı Ortaklar	%
	83,80
Albaraka Bankacılık Grubu	%
	67,65
İslam Kalkınma Bankası	%
	9,83
Alharthy Ailesi	%
	4,33
Diğer Yabancı Ortaklar	%
	1,99
Yerli Ortaklar	%
	16,20

Albaraka Türk'ün 2005 yılı sonu itibariyle ülke geneline yayılmış 21'i İstanbul'da, 22'si de sanayi ve ticaret merkezi olan illerimizde olmak üzere toplam 43 şubesi bulunmaktadır.

Albaraka Türk Katılım Bankası kurum kapsamında Bireysel Bankacılık, Kurumsal Bankacılık, Uluslararası Bankacılık ve Şube Dışı Bankacılık faaliyetleri gerçekleştirmektedir. Bankanın ürünleri aşağıda gösterilmiştir:

Bireysel Bankacılık

- Bireysel Finansman
 - Konut Finansmanı
 - Araç Finansmanı
 - Tüketici Finansmanı
 - Eğitim Finansmanı

¹⁴⁸ Albaraka Türk, "Albaraka'yı Tanıyın,"
< http://www.albarakaturk.com.tr/ALBA/?P=BTN_A>

- Doğal Gaz Dönüşüm Finansmanı
- Kredi Kartları
 - Albarak Türk Klasik Kart
 - Albaraka Türk Gold Kart
- Banka Kartları
 - 7/24 Albaraka Banka Kartı
 - Ortak Nokta
- Şube Dışı Bankacılık
 - İnternet Bankacılığı
 - Telefon Bankacılığı
 - ATM Bankacılığı
- Hesaplar
 - Cari Hesaplar
 - Katılma Hesapları
 - Güvence Fonu
- Bankacılık Hizmetleri
 - EFT ve Havale
 - Çek ve Senet İşlemleri
 - Kiralık Kasalar
 - Vergi Tahsilatı

Kurumsal Bankacılık

- Kurumsal Finansman Desteği
- Finansal Kiralama (Leasing)
- Kar-Zarar Ortaklığı
- T.M.O. Makbuz Senedi Karşılığı Finansman
- Ticari Kartlar
 - Business Card
- Üye İşyeri Hizmetleri
 - Abat POS
 - Abat GSMPOS/Abat GPRSPOS
 - Abat LANPOS

- Abat Mail Order
- Otomatik Muhasebeleştirme

Uluslararası Bankacılık

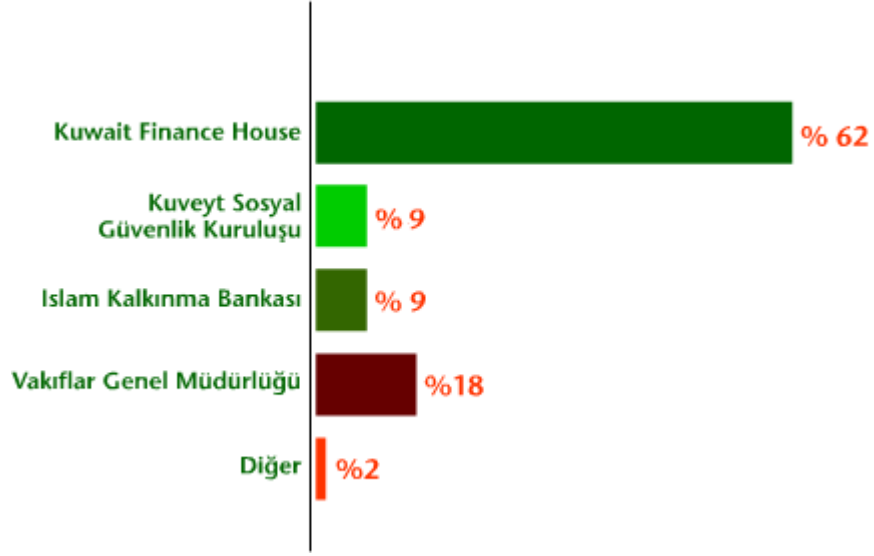
- İthalat
- İhracat
- Yurt Dışı Havale (S.W.I.F.T)
- Muhabir Banka Hizmetleri
- Döviz Çekleri
- Döviz Alım Satımı
- Harici Garantiler
- Dış Kaynak Temini
- Danışmanlık Hizmetleri

4.3. Kuveyt Türk Evkaf Finans Kurumu A.Ş.

Kuveyt Türk A.Ş., 1989 yılında kurulmuş olan bir katılım bankasıdır. %62'lik sermaye payı ile, Kuveyt Türk'ün en büyük ortağı konumundaki Kuveyt Finans Kurumu (Kuwait Finance House) milyarlarca dolarlık toplam fonuyla ve sunduğu çağdaş bankacılık hizmetleriyle Kuveyt'in dev bir finans kuruluşu olmasının yanısıra Faizsiz Finans Kurumları arasında Dünya'da ilk sıralarda yer almaktadır.¹⁴⁹

¹⁴⁹ Kuveyt Türk A.Ş."Kuveyt Türk'ün Tarihçesi,"
<<http://www.kuveytturk.com.tr/tr/content/hakkında1.asp>>

Ortaklık Yapısı:



Şekil. 5 Ortaklık Yapısı

Kuveyt Türk Evkaf Finans A.Ş. 67 adet şubeye sahip olup, bu şubelerin 33 tanesi İstanbul'dadır. Bunun haricinde Bahreyn ve Almanya Temsilcikleri ile Mersin Serbest Bölge'de bir şubeye sahiptir.

Kuveyt Türk A.Ş.'nin ürün yapısı aşağıda gösterilmiştir:

Kurumsal Bankacılık

- Finansal Kiralama
- Üretim Desteği
- Kar ve Zarara Katılma
- Garanti Mektupları ve Kontragaranti
- Aval Hizmetleri
- Yurtdışı Havale
- Akreditif
- İhracat Aracılık Hizmetleri
- İhracat Belgelerinin Satın Alımı
- İthalat Aracılık Hizmetleri

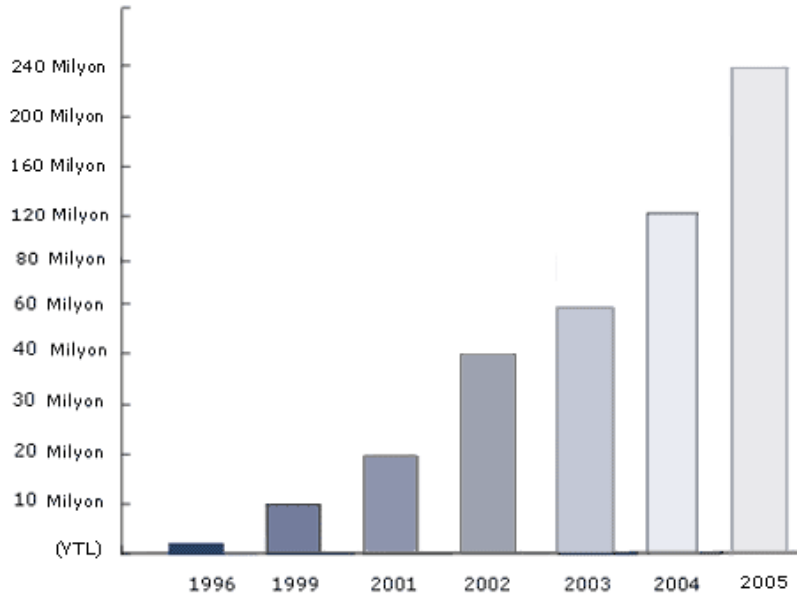
Bireysel Bankacılık

- Tüketici Finansmanı
- Kredi Kartları
- İnternet Bankacılığı
- Telefon Bankacılığı
- Akıllı Mesaj Servisi
- ATM Hizmetleri
- Çek Takas Hizmetleri
- Fon Toplama Hizmetleri
- Senet Tahsil Hizmetleri
- Üye İşyeri ve POS Hizmetleri
- Araç Finansmanı Hizmetleri

4.4. Asya Finans A.Ş.

Asya Finans Kurumu A.Ş. daha sonra kurucu ortak olarak Kurumda yer alacak bir grup girişimcinin gayretleri sonucu Türkiye'nin altıncı özel finans kurumu olarak 24 Ekim 1996 tarihinde, Altunizade'deki Merkez Şubesi ile faaliyetlerine başlamıştır. Kuruluş sermayesi; 2 trilyon TL, mevcut ödenmiş sermayesi; 240 Milyon YTL olan Asya Finans'ın, tabana yayılmış yerli sermayeye dayanan çok ortaklı bir yapısı vardır.¹⁵⁰

¹⁵⁰ Asya Finans, "Hakkımızda,"
<<http://www.asyafinans.com.tr/hakkimizda/>>



Şekil 6: Sermaye Yapısı¹⁵¹

Asya Finans'ın ortaklık yapısı da aşağıdaki tabloda gösterilmeye çalışılmıştır.

Tablo. 5 İştirak ve Bağlı Ortaklıklar¹⁵²

Şirket Adı	İştirak / Bağlı Ortaklık	Faaliyet Konusu	Ödenmiş Sermaye (YTL)	Ortaklık Payı(%)
Işık Sigorta A.Ş.	Bağlı Ortaklık	Sigortacılık	15.000.000	65.20
Asyafin Sigorta Aracılık Hizmetleri Ltd. Şti.	Bağlı Ortaklık	Sigorta Aracılık Hizmetleri	10.000	95
Asyafin İnşaat Sanayii Dış Ticaret ve Pazarlama A.Ş.	Bağlı Ortaklık	İnşaat ve Projelendirme	25.000.000	99.90
Asya Bilişim Teknolojileri Turizm İnşaat San. ve Dış Tic. A.Ş.	Bağlı Ortaklık	Bilişim Teknolojisi	7.700.000	99.99
Vira Deniz	Bağlı	Deniz	50.000	99.99

¹⁵¹ Asya Finans A.Ş., "Sermaye ve Ortaklık Yapısı," <http://www.asyafinans.com.tr/hakkimizda/sermaye_ortaklik.jsp>

¹⁵² Asya Finans A.Ş., "İştirak ve Bağlı Ortaklıklar," <http://www.asyafinans.com.tr/hakkimizda/istirak_bagli.jsp>

Nakliyat Tur.San.A.Ş.	Ortaklık	Nakliyatı		
--------------------------	----------	-----------	--	--

Asya Finans, İstanbul'da 30, Ankara'da 7, İzmir'de 4, Konya'da 2, Bursa'da 3, Gaziantep'te 2, İzmit'te 2, diğer tüm şehirlerde bir adet olmak üzere 22 toplamda 72 şube ile hizmet vermektedir.

Asya Finans aşağıdaki ürün ve hizmetler ile müşterilerine ulaşmaya çalışmaktadırlar.

Bireysel Bankacılık

- Tüketici Finansmanı
- Kredi Kartları
- İnternet Bankacılığı
- Telefon Bankacılığı
- ATM Hizmetleri
- Hesap Türleri
- Ödeme Hizmetleri
- Takas Hizmetleri

Kurumsal Bankacılık /Ticari Bankacılık

- Hesaplar
- Nakit Yönetimi
- Nakdi Krediler
- Gayri Nakdi Krediler
- Dış Ticaret ve Finansmanı
- Sigorta İşlemleri

Uluslararası Bankacılık

- Yurt Dışı Kaynaklı Nakdi Krediler
- Gayri Nakdi Krediler
 - Akreditifler
 - Vesaik Mukabili İşlemler
 - Mal Mukabili İşlemler
 - Harici Garanti İşlemleri ve Stand-by Akreditifler
 - Kabul Kredileri
 - Uluslararası Proje Finansmanı
 - Ülke Kredileri

4.5. Katılım Bankalarında Birimler ve Görevleri

Bu bölümde Katılım Bankalarında görev yapan departmanların görev tanımları ile yetki ve sorumluluklarına değinilmiştir.

Teftiş Kurulu Başkanlığı

Genel Müdürlük Birimlerinde, Şubelerinde ve Kurumun denetimi altındaki kuruluş ve işletmelerde teftiş, soruşturma ve inceleme yapar. Bankacılık mevzuatına, hukuka ve banka düzenlemelerine uygun bulmadığı işlemler hakkında rapor yazar.

Hukuk Baş müşavirliği

Kurumun eylem ve işlemlerinin hukuka uygun olarak gerçekleştirilmesini sağlamak için koruyucu ve önleyici tüm tedbirleri alacak gerekli genel düzenleyici işlemleri hazırlar, yazılı, sözlü ve sair biçimlerde hukuki danışmanlık yapar, gerektiğinde her türlü idari, kazai ve cezai davaları açar, aleyhe açılan davaları takip eder ve yasal takibe intikal eden alacakların en seri şekilde tahsilini sağlar.

İnsan Kaynakları Müdürlüğü

Kurumda etkili bir insan kaynakları yapısının oluşturulması için gerekli ve uygun nitelikteki personelin seçilmesi ve yerleştirilmesi için gerekli plan ve programları hazırlar ve uygular. Performans değerlendirme ve kariyer planlama çalışmalarını yapar. Yıllık kadro çalışmalarını yönlendirir, personelin her türlü özlük haklarıyla ilgili tüm tahakkuk işlemlerini yürütür.

Personelin mesleki ve bireysel gelişimlerine destek olacak kurum içi/ kurum dışı eğitimler düzenler. Kurum Organizasyon yapısının ve iş süreçlerinin etkinliğini, verimliliğini ve kalitesini artırmak için planlama, araştırma-geliştirme ve dokümantasyon çalışmaları yapar.

Kurumsal Bankacılık Müdürlüğü

Şube yetkisini aşan kredi taleplerini banka prensipleri ve kredilendirme ilkeleri çerçevesinde değerlendirir ve sonuçlandırır, mevcut kredi limitlerinin artırılması, iptal edilmesi, teminat şartlarının değiştirilmesi, grup limitine dönüştürülmesi, münakale edilmesi faaliyetlerini yöneltir, gerek limit tahsis veya artırım gerekse fon kullandırım aşamalarında firma mali analiz ve istihbaratını yapar.

Bilgi İşlem Müdürlüğü

Her türlü bankacılık ve ofis otomasyon programları, veri tabanları ve raporlama rutinleri gibi araçların kullanılması ve kullanım sürekliliğinin sağlanmasına yönelik yedekleme, bakım ve operasyon işlemlerini yapar.

Kurum hizmet birimlerinin iş akışlarını izleyerek bilişim teknolojileri konusunda daha etkin ve verimli iş, belge, bilgi akışı düzeni ile ilgili çalışmalarda bulunur.

Bilişim teknolojileri konusunda yeni gelişmeleri izler. Kurumun, kurum dışı birimlerle bilişim teknolojileri konusunda iletişimin sağlanabilmesi için gerekli yazılım, donanım ve standartları hazırlar ve uygulanmasının sağlanması için çalışmalar yapar. Kurumun bilgi teknolojileri konusunda alacağı her türlü donanım, yazılım sarf malzemesi ve benzeri konularda danışmanlık hizmeti verir.

Dış İşler Müdürlüğü

Kurumun temel strateji ve politikaları çerçevesinde, T.C. Kanunları, Karar ve Tebliği ile uluslar arası mevzuat, kural ve eğilimler doğrultusunda:

- Müşteri talepleri üzerine şubelerimiz aracılığı ile gönderilen her türlü; ithalat, ihracat, görünmeyen işlemler, sermaye hareketleri, harici garantiler ve benzeri uluslar arası bankacılık ürün ve hizmet operasyonlarının gerçekleştirilmesi,
- Türk Lirası/YTL ve Yabancı para/YP döviz pozisyonunun izlenmesi, Türk Lirası ve döviz giriş / çıkışlarının düzenlenmesi,
- Yurt dışı bankalar ile muhabirlik ilişkisi kurulması ve muhabir banka ağının geliştirilmesi, işlemlerine aracılık etmektedir.

Mali İşler Müdürlüğü

Genel anlamda 6762 Sayılı Türk Ticaret Kanunu ve ilgili mevzuatın Anonim Şirketler hakkındaki hükümlerine göre, özel anlamda ise Katılım Bankaları Mevzuatı ve Kurum Politikaları ve Kurum Politikaları çerçevesinde muhasebe düzeninin oluşturulması, tutulması, izlenmesi, raporlanması, bütçelenmesi ve kontrolünü yapar. 6762 Sayılı Türk Ticaret Kanunu ve 213 Sayılı Vergi Usul Kanunu'nun kayıt düzeni ile defter tutma hükümlerini uygular; tüm vergi mevzuatı çerçevesinde bankanın vergi yükümlülüklerini takip ederek oluşacak vergi borcunun tahakkuku ve zamanında tediyisini; Kamu veya özel kuruluşlara gönderilecek raporların hazırlanmasını ve/veya kontrolünü yapar.

Risk İzleme / Takip M¼d¼rl¼ę¼

Fon kullanma m¼řterilerinin kredi borçlarını vadelerinde ödememeleri sebebiyle sorunlu hale gelmiş bulunan veya gelecekte sorunlu hale gelme tehlikesi gösteren Kurum alacaklarının kanuni takip safhasına intikal ettirilmeden önce, idari yollarla tahsilini ve takibini sağlar. İdari Takip yoluyla netice alınamayacak hallerde veya gerekli durumlarda alacakları kanuni takip safhasına intikal ettirir.

Bankacılık Hizmetleri M¼d¼rl¼ę¼

şubelerdeki fon toplama ve bankacılık hizmetlerini bir b¼t¼n olarak Kurumun temel stratejisi ve hedefleri doğrultusunda yönlendirir; geliştirir; bunun için gerekli idari destek ve hizmetleri şubelere sürekli ve uyumlu bir şekilde temin eder, şubelerin fon toplama ve bankacılık hizmetleri konularında sorun ve taleplerini Genel M¼d¼rl¼k nezdinde takip eder ve sonuçlandırır, cari hesap fonlarının arttırılmasına yönelik tahsilat anlaşmalarını (İGDAş, İSKİ, Vergi, SSK Tahsilatları, Otomatik Ödemeler vb.) yapar, şube performans ve prim sistemini uygular ve geliştirir, şube açma çalışmalarını koordine eder, ürün tasarım ve geliştirme faaliyetlerini gerçekleştirir, müşteri şikayetlerinin takibi, koordinasyonu ve sonuçlandırılmasını sağlar.

İdari İşler M¼d¼rl¼ę¼

Kurum personeline sağlanan sosyal hizmetlerle ilgili düzenlemeler yapar. Genel M¼d¼rl¼k hizmet binalarının, güvenlik, temizlik, aydınlatma, bakım, onarım ve benzeri iç hizmetler ile taşıtların yönetimi ve bakımıyla ilgili işlerin yerine getirilmesini sağlar. Genel M¼d¼rl¼k Birimleri ve şubeler için gerekli olan demirbaş, kırtasiye ve matbuat ile ihtiyaç duyulan diğer malzemeleri satın alır, depolar ve dağıtımını yapar. Kurum hizmet binalarına ilişkin inşaat işlerini yürütür. Genel M¼d¼rl¼ę¼e gelen ve giden evrak, teleks, telefon ve telefon santrallerine ait işleri yürütür.

Kurumun kamuoyunda tanıtılmasıyla ilgili bütün reklam ve tanıtım faaliyetlerini hazırlar, yürütür, sonuçlarını izler. Kültür ve sanat alanında faaliyette bulunur. Bu tür faaliyet gösteren kurum ve kuruluşlarla sponsorluk anlaşması yapar.

Bireysel Bankacılık Müdürlüğü

Kurum politikaları ve ilgili mevzuatlar çerçevesinde bireysel finansman, kredi kartları, POS ve alternatif dağıtım kanallarının (internet, telefon ve ATM bankacılığı) sevk ve idaresini sağlar, Kurumun bireysel finansman, kredi kartları, POS ve alternatif dağıtım kanalları hizmet (internet, telefon ve ATM bankacılığı) politikalarını piyasa koşullarında rekabet edilebilir konuma getirir. Müşterilere sunulan hizmetlerin planlamasını yapar, planlanan çalışmaların uygulanmasını, uygulamaların izlenerek değerlendirmesini sağlar.

İç Kontrol Merkezi Başkanlığı

Kurum faaliyetlerinin, yönetim stratejisi ve politikalarına uygun olarak düzenli, verimli ve etkin bir şekilde mevcut mevzuat ve kurallar çerçevesinde yürütülmesini, hesap ve kayıt düzeninin bütünlüğünü ve güvenilirliğini, veri sistemindeki bilgilerin zamanında elde edilebilirliğini sağlar. Uygulanması gereken kurullarla ilgili kontrol sistemlerini ve faaliyetlerini oluşturur. İç kontrol kültürünü tüm kurum personeline yaymaya çalışır.

Operasyon Müdürlüğü

Fon kullanma işlemlerinin mevzuata ve kurum içi düzenlemelere uygun yapılmasını, kural ve prosedürlere uygunluğunu, işlemlerin kontrollü ve hatasız yapılmasını, hizmet hız ve kalitesinin artırılmasını ve maliyetlerin kontrol altına alınmasını sağlar.

Pazarlama Müdürlüğü

Kurum politika ve stratejilerine uygun olarak, mevcut müşteri veritabanı, segmentasyon ve karlılık modeli doğrultusunda doğru müşteriye, doğru zamanda, doğru kanallar aracılığıyla, doğru ürünlerin sunulmasını sağlamak üzere Kuruma maksimum fayda sağlayacak pazarlama aksiyon ve planlarını oluşturur, şubelere tebliğ eder, şubelerce uygulanmasını izler, sonuçları takip eder ve yönlendirir.

Risk Komitesi Başkanlığı

Bankaların İç Denetim ve Risk Yönetimi Sistemleri Hakkında Yönetmelik esaslarına uygun olarak, kurumun maruz kaldığı risklerin, Risk Yönetim Grubu ve Üst Düzey Yönetimin ortaklaşa tespit ettiği ve Yönetim Kurulunun onayladığı esas ve usuller kapsamında, tanımının yapılması, ölçülmesi, düzeyinin belirlenmesi, analiz edilmesi, raporlanması, politikalara uygunluğunun teyit edilmesi, kontrol altında tutulması ve sistemli bir biçimde yönetilmesi için faaliyette bulunur.

4.6. Katılım Bankaları Mali Tabloları (Konsolide-30/06/2005)

Katılım Bankalarının mali tabloları konsolide edilmiş olarak aşağıda gösterilmiştir.

Tablo. 6 Aktifler (Bin YTL) ¹⁵³

Aktifler (Bin YTL)	30/06/2005
I. NAKİT DEĞERLER VE MERKEZ BANKASI	208,040
II. ALIM SATIM AMAÇLI MENKUL DEĞERLER (Net)	15,867
III. BANKALAR VE DİĞER MALİ KURULUŞLAR	846,169
IV. SATILMAYA HAZIR MENKUL DEĞERLER (Net)	21,495
V. KREDİLER	5,360,180
VI. VADEYE KADAR ELDE TUTULACAK MD (Net)	

¹⁵³ Türkiye Katılım Bankalar Birliği, "Dünyada ve Türkiye'de Faizsiz Bankacılık", (İstanbul: TKBB, 2005), 55.

	-
VII. İŞTİRAKLER (Net)	40,093
VIII. BAĞLI ORTAKLIKLAR (Net)	7,572
IX. DİĞER YATIRIMLAR (Net)	-
X. KİRALAMA İŞLEMLERİNDEN ALACAKLAR (Net)	725,204
XI. ZORUNLU KARŞILIKLAR	507,768
XII. MUHTELİF ALACAKLAR	6,080
XIII. KAR PAYI VE GELİR TAHAKKUK VE REESKONTLARI	151,692
XIV. MADDİ DURAN VARLIKLAR (Net)	173,588
XV. MADDİ OLMAYAN DURAN VARLIKLAR (Net)	5,294
XVI. ERTELENMİŞ VERGİ AKTİFİ	57,744
XVII. DİĞER AKTİFLER	76,542
AKTİF TOPLAMI	8,203,328

Tablo. 7 Pasifler (Bin YTL) ¹⁵⁴

Pasifler (Bin YTL)	30/06/2005
I. TOPLANAN FONLAR	6,834,431
II. PARA PİYASALARI	-
III. ALINAN KREDİLER	195,476
IV. İHRAÇ EDİLEN MENKUL KIYMETLER (Net)	-
V. MUHTELİF BORÇLAR	164,269
VI. DİĞER YABANCI KAYNAKLAR	164,804
VII. ÖDENECEK VERGİ, RESİM, HAR VE PRİMLER	21,399
VIII. FİNANSAL KİRALAMA BORÇLARI (Net)	4,580
IX. KAR PAYI VE GİDER REESKONTLARI	48,111

¹⁵⁴ Türkiye Katılım Bankalar Birliği, “Dünyada ve Türkiye’de Faizsiz Bankacılık”, (İstanbul: TKBB, 2005), 55.

X. KARŞILIKLAR	58,096
XI. SERMAYE BENZERİ KREDİLER	-
XII. ERTELENMİŞ VERGİ PASİFİ	-
XIII. ÖZKAYNAKLAR	712,162
PASİF TOPLAMI	8,203,328

Tablo. 8 Bilanço Dışı Yükümlülükler (Bin YTL) ¹⁵⁵

Bilanço Dışı Yükümlülükler (Bin YTL)	30/06/2005
A. BİLANÇO DIŞI YÜKÜMLÜLÜKLER (I+II+III)	6,136,442
I. GARANTİ VE KEFALETLER	4,235,960
1.1 Teminat Mektupları	3,327,377
1.2. Banka Kredileri	-
1.2.1. İthalat Kabul Kredileri	-
1.2.2. Diğer Banka Kabulleri	106,992
1.3. Akreditifler	753,298
1.4. Garanti Verilen Prefinansmanlar	-
1.5. Cirolar	-
1.6. Diğer Garantilerimizden	41,813
1.7. Diğer Kefaletlerimizden	-
II. TAAHHÜTLER	1,166,106
2.1. Cayılamaz Taahhütler	1,166,106
2.1.1. Vadeli, Aktif Değer Alım-Satım Taahhütleri	-
2.1.2. İştir. Ve Bağ. Ort. Ser. İşt. Taahhütleri	-
2.1.3. Kul. Gar. Kredi Tahsis Taahhütleri	-
2.1.4. Men. Kıy. İhr. Aracılık Taahhütleri	-
2.1.5. Zorunlu Karşılık Ödeme Taahhütleri	-
2.1.6. Çekler için Ödeme Taahhütleri	760,087
2.1.7. İhracat Taah. Kay. Vergi ve Fon Yükümlülükleri	12
2.1.8. Kredi Kartı Harcama Taahhütleri	405,736
2.1.9. Açığa Menkul Kıymet Satış Taahhütlerinden Alacaklar	0
2.1.10. Açığa Menkul Kıymet Satış Taahhütlerinden Borçlar	0
2.1.11. Diğer Cayılamaz Taahhütler	281
2.2 Cayılabilir Taahhütler	0
III. TÜREV FİNANSAL ARAÇLAR	678,848

¹⁵⁵ Türkiye Katılım Bankalar Birliği, “Dünyada ve Türkiye’de Faizsiz Bankacılık”, (İstanbul: TKBB, 2005), 55.

Tablo.9 Gelir ve Gider Kalemleri (Bin YTL) ¹⁵⁶

Gelir ve Gider Kalemleri (Bin YTL)	30/06/2005
I. KAR PAYI GELİRLERİ	458,173
II. KAR PAYI GİDERLERİ	- 277,520
III. NET KAR PAYI GELİRİ (I-II)	180,653
IV. NET ÜCRET VE KOMİSYON GELİRLERİ	95,935
V. TEMETTÜ GELİRLERİ	-
VI. TEMTTÜ GELİRLERİ	97,779
VII. DİĞER FAALİYET GELİRLERİ	22,574
VIII. FAALİYET GELİRLERİ TOPLAMI (III+IV+V+VI+VII)	397,107
IX. KREDİ VE DİĞER ALACAKLAR KARŞILIĞI (-)	- 104,939
X. DİĞER FAALİYET GİDERLERİ (-)	- 189,827
XI. FAALİYET KARI (VIII-IX-X)	102,349
XII. BAĞLI ORTAKLIKLAR VE İŞTİRAKLERDEN KAR/ZARAR	1,611
XIII. NET PARASAL POZİSYON KAR/ZARARI	-
XIV. VERGİ ÖNCESİ KAR (XI+XII+XIII)	103,960
XV. VERGİ KARŞILIĞI (-)	-3,636
XVI. VERGİ SONRASI OLAĞAN FAALİYET KAR/ZARARI (XIV-XV)	100,535
XVII. VERGİ SONRASI OLAĞANÜSTÜ KAR/ZARAR	-1,628
XVIII. NET DÖNEM KAR VE ZARARI (XVI+XVII)	98,907

¹⁵⁶ Türkiye Katılı Bankalar Birliği, “Dünyada ve Türkiye’de Faizsiz Bankacılık”, 2005, s. 57

BEŞİNCİ BÖLÜM

UYGULAMA

5.1. Uygulamaya Giriş

Proje ödevinin bu noktasında önceden teorik anlamda bahsettiğimiz konuların gerçek hayatta nasıl işleme konduğunu gösterebilmek amacı ile 2 bölüm altında bir uygulama kısmı gerçekleştirildi. Birinci kısmında herhangi bir Katılım Bankası' nın kendi sistemleri içerisindeki işleyişini mercek altına alabilmek amacı ile Katılım Bankaları' nın kendi içinde çalışan bir elemanı ile görüşme yapıldı ve onun görüşlerini alındı. Yine bu bankalarından birinin müşteri ilişkileri ile internet ortamında yazışıldı ve kendi verdikleri cevapları bir kısımda belirtildi. 2.kısımda ise örnek teşkil etmesi bakımından bir katılım bankası ile katılım bankası olmayan bir bankanın krediyi nasıl verdiği üzerine 2 ödeme tablosu ilişitirildi.

5.2. Bank Asya Kurumsal Pazarlama Direktörü ile Söyleşi

KATILIM BANKALARI' NDAN BANK ASYA' NIN
İZMİR KARABAĞLAR ŞB. KURUMSAL PAZARLAMA DİREKTÖRÜ
GÖKHAN AYHAN İLE SÖYLEŞİ

Bize bankanızdan, kuruluş felsefenizden ve bankanızın sağladığı hizmetlerden bahsedebilir misiniz?

Bankamız Türkiye'nin altıncı özel finans kurumu olarak 1996 da faaliyetine başladı.

Faizsiz bankacılığın gereklerine uyarak üretime destek olmayı kuruluş prensibi olarak kabul eden Bank Asya'nın temel amacı; müşteri odaklı hizmet anlayışından hareketle, teknolojinin getirdiği en son imkanları kullanarak, faizsiz finans sistemini daha geniş kitlelere ulaştırabilmektir

Bank Asya, şu iki temel yaklaşımı kendi gelişiminin ve hedeflediği pazar payına ulaşabilmesinin bir gereği olarak kabul etmekte ve bunun için çaba sarf etmektedir:

- Faizsiz bankacılık ürünlerini geliştirerek, bu konuda yeni türev ürünler ortaya koymak.
- Bankacılıkta etkin bir biçimde kullanılmakta olan ürünlerin faizsiz bankacılık sistemine adaptasyonunu sağlamak.

Hali hazırda kullandığınız fon toplama ve kullandırma yöntemlerinizden bahsedebilir misiniz?

Özel cari hesaplar ve kar veya zarara katılma hesapları adı altında 2 hesap ile fonları topluyoruz. Özel cari hesaplar istenildiğinde kısmen veya tamamen çekilen karşılığında sahibine herhangi bir getiri ödenmeyen, sadece anapara ödemesi taahhüt edilen hesaplardır. Kar ve zarara katılma hesapları ise yatırılan fonların işletilmesinden doğacak kar veya zarara katılma sonucunu veren hesap sahibine önceden belirlenmiş herhangi bir getiri ödenmeyen ve anaparanın aynen geri ödenmesi garantisi de verilmeyen hesap türüdür. Kredi kullandırma yöntemlerimizi ise 5 başlık altında toplayebiliriz.

1.Kurumsal Finansman desteği :Kredi müşterisi olan işletmenin ihtiyaç duyduğu her tür mal ve gayri menkulün Katılım Bankamız tarafından işletme asına satıcıya ödenmesi ve böylece işletmenin bankaya borçlandırılması işlemi.

2.Bireysel Finansman desteği : Araç, konut gibi bireysel ihtiyaçlar için gerçek kişi alıcıların doğrudan satıcılardan aldıkları mal bedelinin K.bankasınca müşteri adına satıcıya ödenilerek müşterinin borçlandırılması.

3.Finansal Kiralama : Taşınır veya taşınmaz malların, Finansal Kiralama Kanunu çerçevesinde Katılım Bankası tarafından temin edilerek kiraya verilmesi.

4.Mal karşılığı vesaikin finansmanı : Dış ticaret ve Kambiyo Mevzuatı çerçevesinde malı temsil eden vesaik karşılığında kredi kullandırılması.

5.Kar zarar ortaklığı yatırımı : Kredi kullanacak gerçek/tüzel kişilerin tüm faaliyetlerinden veya belirli bir faaliyetinden veya belirli bir parti malın alım-satımından doğacak kar ve zarara katılmak üzere bu kişilere kredi kullandırılması işlemi.

Günlük dille sıralamam gerekirse TÜKETİCİ, KONUT, TAŞIT ve TİCARİ kredi vermekteyiz. Ayrıca Teminat mektubu sağlar, akreditif te açarız.

Katılım Bankaları' nın Türk Bankacılık Sektöründeki yeri nedir?

Katılım Bankaları' nın toplam mevduat hacmi 6 milyar \$. Bu rakam toplam mevduat rakamının % 3 ünü de oluştursa düşünürseniz azımsanacak bir rakam değildir. İslami Bankacılık hedefine dayandırılan ilkelerle yönetilen bankalar yastık altında kasalarda saklanan para veya naktin piyasaya akışını sağladı. Dini inancımız veya bu konudaki görüşleriniz ne olursa olsun Türkiye' de Banka kavramını dahi korkunç bulan bankaların önünden geçerken kafasını çevirip geçen bir kitlenin bulunduğunu göz ardı edemezsiniz. Bu kişiler tasarruflarını altına veya dövizle bağlı olarak kendi kasalarında, biraz daha görüş anlamında soft olanlar ise bankaların kasalarında saklıyorlardı. Katılım Bankaları' nın devreye girmesiyle bu nakit piyasaya akmış oldu. Hala çok yüksek rakamların bankalarda değil evlerde saklandığını tahmin ediyoruz. Ve inanır mısınız parasını hala cari hesapta tutan müşterilerimiz var ve hiçbir kar payı talep etmeyen..

Peki Katılım Bankaları İslami bir zümreye hitap ettiği için tüm portföyünü o kitleye mi bağlamıştır, yoksa tüm Türkiye' ye hizmet etmek amacıyla mıdır? Bunun dışında hitap edilen kitlenin dünya görüşü ve sosyal yaşam biçimine banka personelinin de riayet etme zorunluluğu var mıdır? Örneğin ben Diyarbakır Şb Md. nüzün Coca-Cola içmediğini duymuştum...

Hizmetlerimizden yararlanmak isteyen tüm müşterilerimiz portföyümüz arasındadır. Ben bu işe başlayalı 2 yıl kadar oluyor. İlk girdiğimde şube sayımız 46 idi şu an 82 . İki yılda neredeyse %100 lük bir artış var. Bu süre içerisinde kendi içimizde eleman yetiştirmemiz mümkün olmadı o nedenle diğer bankalardan transferler gerçekleştiriliyor. İslami Bankacılık yapacağımız ilkesi ile kurulmuşsanız ve çoğunluk anlamında o kesime hitap ediyorsanız o kesime yakın olmanız gerekmektedir, örneğin bazı bayan personelimiz gelen müşterilerinin elini sıkmaz, keza biz de.. veya müşteriyle çıkılan bir yemekte müşteri içse dahi banka personelinin içki içmesini salık vermeyiz ama dediğim gibi yapılan transferlerin tümünde bu kesime hitap eden çalışan eleman bulmak zordur. Benim işe giriş mülakatımda cumaya gider misin, içki içer misin, 30 gün orucunu tutar mısın gibi

sorular sorulmuştu eğer bu sizin için bir şey ifade edecekse...Yani bir zümreye hitap ediyorsanız o zümreye taban tabana zıt kişiler çalıştırmanız mümkün değildir. Bankaya gelen müşteri kendine yakın insanlar görmek ister..Ayrıca burada yöresel faktörlerde göz önünde bulundurulmalı. Bursa veya Konya ili Şube Yöneticisi ile bizim şubemizde çalışan birçok personelin -ben dahil- çalışması mümkün değildir. Sanırım Banka kurucularının arasında Fethullah Gülen ve grubunun olduğunu da belirtmem de fayda var. Yine banka personelinin büyük çoğunluğu Cuma namazına gider. Bankamız Cuma namaz saatleri dışında haftanın 5 günü öğle arası da dahil olmak üzere açıktır.

Genel anlamda Katılım Bankaları' nı diğer bankalardan ayıran temel özellikler nelerdir?

Bilindiği gibi bizde İslamiyet' te Faiz haramdır ilkesi nedeni ile faiz alınmaz ve verilmez. Tüm mevduatlar büyük bir havuzda toplanır. Mudi parasının vade sonunda ne kadar getireceğini net olarak bilmez . Ama bir sistem içinde çalışılmaktadır o sistemin ve ekonomik koşulların çok üstünde ya da altında kalmak mümkün değildir. Vade sonunda getiriyi biz kar payı olarak adlandırıyoruz. Bahsettiğimiz havuzdaki paralar çalıştırılır, başka müşterilere kredi verilir ve elde edilen kardan müşterimiz de pay alır ve bu pay 3 aşağı 5 yukarı diğer bankalarla aynıdır.

Yine kredi verirken spot ya da rotatif kredi vermemekteyiz. Bildiğiniz gibi spot kredide vade sonunda alınan anapara faiziyle birlikte geri ödenir. Rotatif te ise 3, 6 ya da 9 ayda bir devre faizi işlemektedir ve vade sonunda ne kadar ödeyeceğiniz belli değildir. Diğer bankaların uyguladığı bu iki ticari kredinin bizim bankalarımızdaki yansıması ticari taksitli kredi desteğidir. Yer yer katılım bankaları dışındaki bankalarda da bu kredi tipi taksitli kredi olarak uygulanmakta. Bizdeki ticari kredi sadece ve sadece fatura ibrazı ile olur. Bir hizmetin alımı için kredi verilmez. Çünkü hizmet ölçülemeyebilir. Örneğin bir dolmuş hattı alımı için kredi vermeyiz. Zarar eden kuruma para yatırmak rasyonel bir seçim olmayacağı için tüm bankalar gibi katılım bankaları da kar etmek zorundadır bu anlamda ticari ve bireysel kredi desteği sunar vadeye göre vade ve anaparanın faizi eşit aylık taksitlere bölünür.

Şirket yöneticisi ne gün ne kadar ödeme yapacağını bilir. Paranın ticari hayata girmesi kredi verici açısından da avantajlı bir durumdur. Firmanın tüm gelişimini ve ödeme durumunu bu anlamda izlenebilmektedir. Paranın dönüşü ile yastıkaltı nakit etkinleştirilmiş olur.

Kabaca İslami Bankalar olarak ta adlandırılan Katılım Bankaları' nın temel amaçlarından birisi olan faiz almamak ve vermemek ilkesine dağıtılan kredi kartlarının faizleriyle ters düşülmüş olunmuyor mu?

Bir katılım bankası olarak faiz getirisine kar payı ismini verdiğimizizi yadsıyamam, aslında diğer bankalardan çok da farklı işlemlerimiz yoktur. Elbette zarar eden bir kurum olamayacağımız için son ödeme tarihi geçen kart ödemelerinden belli bir tutar alınır.Ama diğer bankalarda olduğu gibi bizim kredi kartlarımızdan nakit çekim işlemi yapamazsınız. Bizde açık hesap yoktur. Tıpkı bizim banka çalışanları olarak avans alamadığımız gibi..Bankamızda hazine bonusu, her tip fon ve repo işlemi yoktur.ama bunun haricinde diğer bankalarda olmayan leasing işlemi için bizim ayrı bir finans şirketi kurma zorunluluğumuz yoktur. Bankamız aynı zamanda bir leasing kuruluşudur. Amacımız İslami görüşlere en uygun biçimde bankacılık yapmak olduğuna göre yapabileceğimiz her işlemi bünyemize katmak hedefimizdir. O nedenle fetva makamlarına yapılması düşünülen herhangi bir işlemin artısı ve eksisi sorulur. Onların onayı dahilinde işlem bünyemize katılır ve müşterilerimize bu fetva makamları güvence olarak gösterilir.

5.3. Mutlu Müşteri hattından gelen E-mail cevabı

Bank Asya Mutlu Müşteri Hattı' na yöneltilen

- **banka hizmetleriniz,**
- **katılım bankalarının diğer bankalardan farkları,**
- **karz-hasen işleminin kuruluş amaçları içerisinde yer alıp almadığı sorularımı cevaplayan maildir.**
-

-----Original Message-----

From: MMHatti.ASYAFINANS@bankasya.com.tr

[mailto:MMHatti.ASYAFINANS@bankasya.com.tr] On Behalf Of Mutlu

Musteri Hatti

Sent: Wednesday, July 19, 2006 12:52 PM

To: munire@entertan.com.tr

Subject: ynt.

Sayın KONDAY,

Telefonlarınızdan tarafınıza ulaşılamaması nedeni ile e-mail gönderilmesi uygun görülmüştür.

Katılım Bankaları faizsiz bankacılık hizmeti vermektedir.

Müşterilerimizden toplamış olduğumuz mevduatları, (1,3,6,12 aylık katılım veya vadesiz hesapları) yine ihtiyaç sahibi olan müteşebbis müşterilerimize "bir hizmet veya mal karşılığında" kredi olarak kullandırmaktayız.

Bank Asya, Katılım Bankası olması sebebi ile nakit kredi kullandırmamaktadır.

Bankamız leasing hizmeti vermektedir.

Karz-ı Hasen işlemi yapılmaktadır fakat, kuruluş amaçlarımız arasında değildir.

İlginize teşekkür ederiz...

Saygılarımızla,

BANK ASYA

Mutlu Müşteri Hattı | 444 27 92

Mail göndermek için <http://www.bankasya.com.tr/iletisim> Formu'nu kullanabilirsiniz.

5.4. Bank Asya Kredi Ödeme Tablosu

Tablo 10. Bank Asya Kredi Ödeme Tablosu

BANK ASYA 60 MİLYARLIK OTO KREDİ ALIMI (12 AYLIK) ÖDEME TABLOSU

OTO FİNANSMAN DESTEĞİ TAKSİT HESAPLAMA PROGRAMI

PROJE				
TÜRÜ :	KFD	ÖDEME TUTAR (YTL) :	60.000	
PROJE				
TARİHİ :	19.07.2006	AYLIK KAR ORANI (%) :	2,10	ORT KAR : 14.4636
PROJE ORT VADE :	195-			
29.01.07		BORÇLAN. DÖVİZ KODU :	1	KUR : 1,00000
TAKS ORT VADE :	194 -			
28.01.07		BORÇLAN. TUTARI :	68.678,15	
TAKS				
SAYISI :	12	BSMV / SGBF ORANI (%) :	.050	KKDF ORN(%):.00
TAKS		İÇ VERİM		
PERİYODU:	30	ORANI:		.00071178
YILLIK BASİT ORAN:				
25,20		YILLIK BİLEŞİK ORN:		28.32

VADE TARİHİ	TAKSİT TUTARI	KAR	VERGİ	TOPLAM TAKSİT
17.08.2006	5.723	1251	62,6	5.785,60
15.09.2006	5.723	1158	57,9	5.780,90
16.10.2006	5.723	1137	56,9	5.779,90
15.11.2006	5.723	1001	50,1	5.773,10
15.12.2006	5.723	899	45	5.768,00
12.01.2007	5.723	741	37,1	5.760,10
13.02.2007	5.723	733	36,7	5.759,70
15.03.2007	5.723	579	29	5.752,00
TOPLAM	68.678,15	8.678,15	433,91	69.112

5.5. Finansbank Kredi Ödeme Tablosu

Tablo 11. Finansbank Ödeme Tablosu

FINANSBANK BİREYSEL KREDİ ÖDEME PLANI - OTO KREDİSİ

MÜŞTERİ : MÜNİRE KONDAY
KREDİ TUTARI : 60.000 YTL
VALÖR TARİHİ:20.07.2006
FAİZ ORANI: 1,9
KREDİ TİPİ: OTO KREDİSİ

VADE : 12
BSMV(%): 5.00
KKDF(%): 15
MÜŞT TİPİ : GERÇEK
TAKSİT:

TARİH	FAİZLİ BAKİYE	GÜN	ÖD.TAKSİT	DEVRE FAİZİ	ALIN.FAİZ	KKDF	BSMF	BİRİK.FAİZ	D.ANAP ARA	FAİZ
20.07.2006	60.000	0	0	0	0	0	0	0	0	0
20.08.2006	55.596,41	30	5.771,59	1.140,00	1140	171	57	1140	4.403,59	22,8
20.09.2006	51.092,42	30	5.771,59	1.056,33	1.056,33	158,45	52,82	1.056,33	4.503,99	22,80
20.10.2006	46.485,74	30	5.771,59	970,76	970,76	145,61	48,54	970,76	4.606,68	22,8
20.11.2006	41.774,02	30	5.771,59	883,23	883,23	132,48	44,16	883,23	4.711,72	22,8
20.12.2006	36.954,89	30	5.771,59	793,71	793,71	119,06	39,69	793,71	4.819,13	22,8
20.01.2007	32.025,87	30	5.771,59	702,14	702,14	105,32	35,11	702,14	4.929,02	22,8
20.02.2007	26.984,46	30	5.771,59	608,49	608,49	91,27	30,42	608,49	5.041,41	22,8
20.03.2007	21.828,12	30	5.771,59	512,7	512,7	76,91	25,64	512,7	5.156,34	22,8
20.04.2007	16.554,21	30	5.771,59	414,73	414,73	62,21	20,74	414,73	5.273,91	22,8
20.05.2007	11.160,06	30	5.771,59	314,53	314,53	47,18	15,73	314,53	5.394,15	22,8
20.06.2007	5.642,92	30	5.771,59	212,04	212,04	31,81	10,6	212,04	5.517,14	22,8
20.07.2007	0,00	30	5.771,59	107,22	107,22	16,08	5,36	107,22	5.642,92	22,8
	TOPLAM		69.259,07	7.715,88	1.157,38	385,81			60.000	

5.6. İki banka kredisi arasındaki farklar

Görüldüğü gibi katılım bankası olan Bank Asya ve Finansbank ‘ ın verdiği iki oto kredisi arasında büyük bir fark bulunmamaktadır. Oranlar birbirine oldukça yakındır. Ancak Bank Asya gibi katılım bankaları kredi masrafı olarak herhangi bir ücret talep etmezken diğer bankalar kredi miktarına bağlı değişen oranlarda masraf kesintisi yapmaktadırlar.

SONUÇ

Bu çalışmada, faizsiz bankacılık ile ilgili sistem genel hatlarıyla incelenmeye ve Katılım Bankaları'nın ülke ekonomisi içerisindeki yeri anlatılmaya çalışılmıştır. Katılım Bankaları'nın işleyişleri, amaçları, hizmet şekilleri, ve Türkiye'deki düzenlemelere ayrıntılı şekilde değinilmiş, bunun yanında da İslami finans kuruluşlarının para kullandırma yöntemleri ve faaliyetleri ile Bankacılık Kanunu kapsamına girinceye kadarki düzenlemeleri ve bundan sonraki durumu mercek altına alınmaya çalışılmıştır.

Yapılan bu çalışmada da görülmüştür ki, dünyada ve ülkemizde faizsiz bankacılık prensipleri ile fon kullanmak ve yatırımlarını değerlendirmek isteyen bir çok gerçek ve tüzel kişi bulunmaktadır. Bu kişilerin fonlarının ekonomiye katılabilmesi etkin şekilde işleyen ve prensiplerinden taviz vermeyen faizsiz bankacılık faaliyetleri ile mümkün olabilecektir. Bugün tüm dünyada hızla gelişen bu konu, batı dünyasının da ilgisini çekmiş bir çok banka İslami bankacılık faaliyetlerinde bulunmak üzere bölümler açmıştır.

Bu gelişmelerin yanı sıra, bir çok işletme faizsiz bankacılık yöntemleri ile finansman aramaya başlamış ve son birkaç yıl içerisinde ülkemizde murabaha sendikasyonları gerçekleşmiştir. İlk 500 firma arasına giren bir çok şirket bugün murabaha finansmanları ile faaliyetlerini sürdürmektedirler.

Tüm bu gelişmelerin yanında yapılan çalışmada da ortaya konduğu gibi, ne finansman boyutunda ne de fon toplama boyutunda istenilen seviyeye ulaşılabilmektedir. Hesap görülen mevduat tutarı yaklaşık 6 milyar \$ ile tüm sektörün % 3 ünü oluşturmaktadır. Halen faizli sistemle çalışan bankaların ekonomide ağırlığı çok önemli boyutlardadır. Bu nedenle faizsiz bankacılığın yaygınlaşması, faizsiz finans kurumlarının pazarlama faaliyetlerine önem vermeleri, imajlarını güçlendirir reklam faaliyetlerine girişmeleri, yetenekli bankacıları istihdam etmeleri ve sadece faiz kaygısı bulunan müşterileri değil tüm müşterileri hedef olarak görmeleri ile mümkün olabilecektir. Böylece, bankaların önemli bir rakibi ve sektörün tercih edilen kurumları olmayı başarabileceklerdir.

Yine diyebiliriz ki faizsiz bankacılık ya da İslami Bankacılık adı altında faiz vermemek veya almamak ilkesi ile hareket eden Katılım Bankaları'nın işlemleri diğer bankalara nazaran büyük farklar göstermemektedir. İslami kesime elde ettikleri getirileri faiz değil de kar payı olarak sunmak onların gönlünü ferah tutmak anlamında faydalı olabilir yine de işlem sistematığı anlamında değişen bir şey söz konusu değildir.

KAYNAKÇA

PARASIZ, İlker, Modern Bankacılık Teori ve Uygulama, İstanbul, Beta, 2000.

TAKAN, Mehmet, Bankacılık Teori, Uygulama ve Yönetim, Ankara, Nobel, 2001.

AKIN, Cihangir, Faizsiz Bankacılık ve Kalkınma, İstanbul: Kayıhan, 1986.

ERGİN, Feridun, Para Siyaseti, İstanbul, Gönül, 1972.

ŞAKAR, HAKAN, Genel Bankacılık Bilgileri, İstanbul, Strata, 2000.

SOULE, George, Antell, GERSON, Herkes İçin Ekonomi, İstanbul, Avcıol, 1996.

İLKİN, Akın, Ekonomi Ansiklopedisi, İstanbul, Paymaş, 1984.

YILMAZ, Eyüp, Türkiye’de Kredi Kartı Uygulaması ve Ekonomik Etkileri, İstanbul, Türkmen, 2000.

Citigroup, “History of Citibank NA,” (2005),

<http://www.citigroup.com/citigroup/corporate/history/citibank.htm>

Özel Finans Kurumları Birliği, Dünyada ve Türkiye’de Faizsiz Bankacılık, İstanbul, ÖFKBİR, 2003.

MISHKIN Frederic, The Economics of Money, Banking and Financial Markets New York, Little, Brown, 1986.

Forrester Research, “More Than 60 Million European’s Bank Online”, (2003), http://www.nua.ie/surveys/index.cgi?f=VS&art_id=905358746&rel=true

OTAR, İsmail, “Osmanlı Devleti’nde Faiz,” (1999), Yönetim Dergisi, İÜİİE, Sayı:33.

Hüseyin Al, “Osmanlı Devleti’nde Dış Ticaret Ve Para Problemleri,” (1998),
http://www.makalem.com/Search/ArticleDetails.asp?nARTICLE_id=235

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, “Tarihçe,” <http://www.tcmb.gov.tr/>

Osmanlı Bankası Arşiv ve Araştırma Merkezi, “Osmanlı Bankası Tarihçesi,”
(2002), <http://www.obarsiv.com/ob-tarih.html>

İşbankası Yayınları, İşbank Annual Report 2003, İstanbul, Türkiye İşbankası,
2004.

T.C. Ziraat Bankası, “Bankamızın Kuruluşu”,
<http://www.ziraat.com.tr/tanitim/tarihce.html>

FITCH, Thomas P., Dictionary of Banking Terms, New York, Barron’s,
2000.

Türkiye Bankalar Birliği, “Bankalar hakkında bilgiler”, (2005),
http://www.tbb.org.tr/turkce/diger_bilgiler/Faaliyet%20Gosteren%20Bankalar.xls

SPK Kanunu

Yapı Kredi Bankası, “İlklere İmza Atan Banka... Yapı Kredi,”
http://www.ykb.com.tr/tr/ykb_hakkinda/h_default.shtml

turk.internet.com, “Finansbank’tan Perakende Sektörüne Entegre Çözüm,”
(2003),
<http://www.turk.internet.com/haber/yazigoster.php3?yaziid=8426>

Active Academy Araştırma Merkezi, “Bankacılık Sistemi İstikrar Rotasında,”
<Activeline>, 5., (50), (2004)

T.C. Ankara Üniversitesi, “Türkiye’de Özel Finans Kurumları,”
http://ankara.edu.tr/~basaran/yayinlarim/uluslararasıyay/turkiyede_ozel_finans_kurumlari.doc

ZAİM, Sabahattin, Türkiye’nin Yirminci Yüzyılı, İstanbul, İşaret, 2005.

BAYINDIR Servet, İslam Hukuku Penceresinden Faizsiz Bankacılık,
İstanbul, Rağbet, 2005.

Haber1, “Söz Faizsiz Bankalarda,” (2006),
<http://www.haber1.com/haber.asp?id=101623>

Haber1, “Faizsiz Sistem Nasıl çalışıyor?”, (2006),
<http://www.haberbir.com/haber.asp?id=56837>

Türkiye Finans A.Ş., “Kar Dağıtım Mekanizması Nasıl Çalışıyor?,”
<http://www.turkiyefinans.com.tr/tr/turkiyefinans/sss.asp>

T.C. Başkent Üniversitesi,
<http://www.baskent.edu.tr/~gurayk/finpazpartesi17.doc>

BAYINDIR, Abdülaziz, “Faiz ve Ticaret”,
<http://www.suleymaniyevakfi.org/modules/kitaplar/books/faiz.pdf>

UZUNOĞLU Sadi, Yeni Finansman Teknikleri, İstanbul, Strata, 1998.

TÜRKER Murat, “MENA Bölgesi Faizsiz Bankacılık Fonlarının Ülkemiz Ekonomisine Kazandırılması: Tavarruk yada Uluslararası Murabaha,” (2004),
http://www.makalem.com/Search/ArticleDetails.asp?nARTICLE_id=2949

Kuran-ı Kerim

Wikipedia, “Faizsiz Bankacılık,”
http://tr.wikipedia.org/wiki/Faizsiz_bankac%C4%B1%C4%B1k

Özel Finans Kurumları Birliği, “Global Faizsiz Finansal Ürün ve Hizmet Sektörü Gelişiyor,” (2002)
http://www.makalem.com/Search/ArticleDetails.asp?nARTICLE_id=2104

Kuveyt Türk A.Ş., “Faizsiz Bankacılık,”
http://www.kuveytturk.com.tr/tr/content/kturk_faizsiz.asp

ÖNER, Bertan, “Türk Sermaye Piyasasında Yatırım Bankacılığı,”
[http://www.kutuphane.biz/indir/iktisat/iktst%20\(5\).doc](http://www.kutuphane.biz/indir/iktisat/iktst%20(5).doc)

Albaraka Türk, “Albaraka’yı Tanıyın,”
http://www.albarakaturk.com.tr/ALBA/?P=BTN_A

Türkiye Finans, “Tarihçe,”
<http://www.turkiyefinans.com.tr/tr/turkiyefinans/tarihce.asp>
Kuveyt Türk, “Kuveyt Türk’ün Tarihçesi,”
<http://www.kuveytturk.com.tr/tr/content/hakkinda1.asp>

Asya Finans, “Tarihçe,” <http://www.asyafinans.com.tr/hakkimizda/tarihce.jsp>

KABACA, Ünal, “Faizsiz Bankacılık Sistemi Güçlü Bir Altyapıya Sahip,” (2005), http://www.makalem.com/Search/ArticleDetails.asp?nARTICLE_id=3667

4491 sayılı Bankalar Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, m.11.
<http://www.bddk.org.tr/turkce/mevzuat/bankalarkanunu/k4491.htm>

5411 sayılı Bankacılık Kanunu, Geçici Madde 3.
http://www.bddk.org.tr/turkce/mevzuat/bankalarkanunu/bankacilik_kanunu.htm

3226 sayılı Finansal Kiralama Kanunu

T.C. Hazine Müsteşarlığı, “Finansal Kiralama Şirketlerinin Kuruluş ve Faaliyetlerine İlişkin Yönetmelik,”
<http://www.hazine.gov.tr/mevzuat/finkirkrlsyon.html>

Fider, “Neleri Kiralayabilirsiniz?,” <http://www.fider.org.tr/pageStructure.aspx>

T.C. Adalet Bakanlığı, “Finansal Kiralama İşlemlerinde Süre Ve Sınırın Tespitine Dair Yönetmelik,”
<http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/20023.html>

USLU, Sami, “Özel Finans Kurumları ve Faiz Yasağı,”
<http://www.zaferdergisi.com/article/?makale=1168>

Kuveyt Türk, “Üretim Desteği,”
<http://www.kuveytturk.com.tr/tr/>

TKBB, “Kurumsal Finansman Desteği,” (2005),
www.ofkbir.org.tr/resimler/OFKSUNUM21-12-2005%5B1%5D.ppt

Kuveyt Türk A.Ş., “Tüketici Finansmanı,”
http://www.kuveytturk.com.tr/tr/content/hiz_tuketici.asp

İŞIKTAÇ, Muhip Şeyda, “Teminat Mektupları,”
<http://www.hukuk.gen.tr/konular/konular.asp?konugrp=2&konuid=3>

REİSOĞLU, Seza, Teminat Mektupları Kontrgarantiler, Ankara, Sevinç, 1983.

İhracatı Geliştirme Etüt Merkezi, “Akreditif,”
<http://www.igeme.org.tr/TUR/pratik/Akrddf.pdf>

YÜKSEL, Ali Sait, Bankacılık Hukuku ve İşletmesi, İstanbul, İTİA, 1974.

SOBUTAY, Tülay, Sorularla İthalat Mevzuatı, İstanbul, İTO, 2004.

İŞIKTAÇ, Muhip Şeyda, “Akreditif,”
<http://www.hukuk.gen.tr/konular/konular.asp?konugrp=2&konuid=4&konuek=4>

Dış İşlemler Bölümü, Uluslararası Ticari Kurallar, İstanbul: Pamukbank, 1997.

TURMOB, “Türkiye Katılım Bankaları Birliği Statüsü,” (2006)
[http://turmob.org.tr/mevzuat/rg/26094\(5\).doc](http://turmob.org.tr/mevzuat/rg/26094(5).doc)

TKBB, “Tkbb Hakkında Genel Bilgiler,”
<http://www.tkbb.org.tr/OFKGenel.asp>

4389 sayılı Bankalar Kanunu,

T.C. Başkent Üniversitesi,

<http://64.233.179.104/search?q=cache:z7gEq10TIE8J:www.baskent.edu.tr/~gurayk/finpazpazartesi18.doc+%22bddk+g%C3%B6revleri%22&hl=tr&gl=tr&ct=clnk&cd=2>

TMSF, “Mevduat Sigortası,”

<http://www.tmsf.org.tr/Content.aspx?tabid=8&lang=tr#9>

TMSF, “Tarihçe,”

<http://www.tmsf.org.tr/Content.aspx?tabid=14&lang=tr>

5411 sayılı Bankalar kanunu.

http://www.bddk.org.tr/turkce/mevzuat/bankalarkanunu/bankacilik_kanunu.htm

m

TKBB, “Katılım Fonlarının Sigortalanması,”

<http://www.tkbb.org.tr/KFSigortalanmasi.asp>

28.06.1983 Tarih ve 70 sayılı KHK (RG 22.7.1983, No:18112)

Albaraka Türk, “Albaraka’yı Tanıyın,”

http://www.albarakaturk.com.tr/ALBA/?P=BTN_A

Asya Finans, “Hakkımızda,” <http://www.asyafinans.com.tr/hakkimizda/>

Asya Finans A.Ş., “Sermaye ve Ortaklık Yapısı,”

http://www.asyafinans.com.tr/hakkimizda/sermaye_ortaklik.jsp

Asya Finans A.Ş., “İştirak ve Bağlı Ortaklıklar,”

http://www.asyafinans.com.tr/hakkimizda/istirak_bagli.jsp

Türkiye Katılım Bankalar Birliği, “Dünyada ve Türkiye’de Faizsiz Bankacılık”, İstanbul, TKBB, 2005.

Bank Asya İzmir Karabağlar Şb. Kurumsal Pazarlama Yöneticisi, Gökhan Ayhan ın kişisel görüşleri